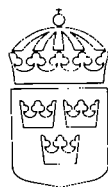

Riksdagens protokoll

1985/86:132

Protokoll
1985/86:132

30 april 1986

Debatter m. m.

Onsdagen den 30 april

Grundskolan och vissa fristående skolor	3
Gymnasieskolan och vissa fristående skolor	28
Kommunal vuxenutbildning	57
Meddelande om interpellationer	
1985/86:200 av Per-Ola Eriksson (c) om beredskapen vid kärnkraftsolyckor i Sveriges omedelbara närhet	66
1985/86:201 av Sven Munke (m) om hjorthägn och allemansrätten	67
1985/86:202 av Ulla Tillander (c) om säkerheten vid kärnkraftverk i Sveriges omedelbara närhet	67
1985/86:203 av Anita Bråkenhielm (m) om behovet av kvalificerade lärare vid de tekniska utbildningsanstalterna	68
1985/86:204 av Sigge Godin (fp) om samverkan mellan den civila och militära vädertjänsten	69
1985/86:205 av Ingrid Hemmingsson (m) om transporten av miljöfarligt avfall	69
1985/86:206 av Anita Johansson (s) om industriverksamheten i Stockholmsområdet	70
1985/86:207 av Bo Lundgren (m) om planerna på en realränteskatt	71
1985/86:208 av Bo Lundgren (m) om åtgärder för att undvika vissa effekter av skattelagstiftningen	72
1985/86:209 av Ivar Franzén (c) om åtgärder för att minska beroendet av kärnkraften	72
1985/86:210 av Göte Jonsson (m) om valfriheten i boendet	73
1985/86:211 av Ingemar Eliasson (fp) om alkoholpolitiken	74
1985/86:212 av Gunnel Liljegren (m) om den slaviska institutionen vid Lunds universitet	74
1985/86:213 av Per Unckel (m) om betygsättningen i orienteringsämnen inom grundskolan	75
Meddelande om frågor	
1985/86:524 av Hans Rosengren (s) om förbättrat konsumentskydd vid kreditköp	76

Prot.	1985/86:525 av Pär Granstedt (c) om svenskt deltagande i visst	
1985/86	japanskt forskningsprojekt	76
132	1985/86:526 av Pär Granstedt (c) om vägbyggnadsbehoven i	
	skärgårdsområdena	77
	1985/86:527 av Alf Svensson (c) om avvecklingen av kärnkraften	77
	1985/86:528 av Hans Göran Franck (s) om svenska företags	
	handelsförbindelser med Sydafrika	77
	1985/86:529 av Mats O Karlsson (s) om marknadsföringen av	
	tobaksvaror	78

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 30 april

Utbildningsutskottets betänkanden

1985/86:14 Anslag till grundskolor, m. m.	3
1985/86:16 Anslag till gymnasieskolor, m. m.	3
1985/86:17 Anslag till utrustning för gymnasieskolan m. m.	3
1985/86:29 Ändring i vuxenutbildningslagen	57
1985/86:35 Verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning	57

Justitieutskottets betänkanden

1985/86:25 Tilläggsbudget III	57
1985/86:27 Anslag till brottsskadenämnden m. m.	57

Jordbruksutskottets betänkande

1985/86:14 Vissa frågor i rennäringslagen	57
---	----

Bostadsutskottets betänkande

1985/86:18 Anslag till lokala skattemyndigheterna	57
---	----

Utbildningsutskottets betänkande

1985/86:18 Anslag till kommunal utbildning för vuxna, m. m.	57
--	----

Onsdagen den 30 april

Kl. 09.00

*Grundskolan och vissa
fristående skolor*

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 22 innevarande månad.

2 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkanden

1985/86:14 om anslag till grundskolor, m. m. (prop. 1985/86:100 delvis),

1985/86:16 om anslag till gymnasieskolor, m. m. (prop. 1985/86:100 delvis)
och

1985/86:17 om anslag till utrustning för gymnasieskolan m. m. (prop.
1985/86:100 delvis).

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Voteringarna om utbildningsutskottets betänkanden 14, 16 och 17 äger rum sedan debatten i alla dessa ärenden har avslutats.

Först upptas utbildningsutskottets betänkande 14 om anslag till grundskolor, m. m. I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för punkterna 1 och 2.

Grundskolan och vissa fristående skolor

Anf. 2 BIRGITTA RYDLE (m):

Fru talman! Utbildningsutskottets betänkande 1985/86:14 med anledning av budgetpropositionen som vi nu efter viss fördröjning skall besluta om innehåller en hel del stort och smått mer eller mindre gott.

I den allmänpolitiska debatten frågade jag utbildningsministern vad regeringen hade för avsikt att göra med anledning av uttalanden i budgetpropositionen om fortsatt kamp mot utslagningen i skolan. Utbildningsministern överlät åt skolministern att svara, men hans svar var minst sagt svävande. Det handlade om helt andra saker än vad jag ville ha raka svar på.

Detta är utmärkande för socialdemokratisk skolpolitik. Den är en läpparnas bekännelse. När den kommer till att omsättas i handling fullföljs den inte på det sätt som ur elevernas synpunkt är det rätta. Det återspeglas också i detta betänkande, och därav våra reservationer.

Skolöverstyrelsen har i sin anslagsframställning inför nästa budgetår föreslagit – och det är ett förslag som statsrådet anslutit sig till och utskottet inte haft några invändningar mot – en kunskapskontroll, som man kallar nationellt utvärderingsprogram, för att belysa hur målen för skolans verksamhet uppfylls.

Det är egentligen onödigt att säga att centrala krav måste vara att utbildningsstandarden skall vara likvärdig över hela landet, oberoende av skola. Skall man kunna få en uppfattning om huruvida målen för skolans verksamhet verkligen nås är ett utvärderingsprogram betydelsefullt. Låt mig ta språkundervisningen som exempel.

Sverige är ett litet land med ett språk som inte är internationellt gångbart. Vi är beroende av att ge våra elever goda språkkunskaper. Jag konstaterar och är tillfreds med att utskottets samlade mening är att det är viktigt att språkundervisningen i ungdomsskolan utvärderas och att insatserna i ett första steg koncentreras på den språkundervisning som är obligatorisk för alla elever. Men därför skall naturligtvis inte utvärderingen av andra skolämnen, främst svenska och matematik, komma i efterhand.

I utskottsbetänkandet på s. 11 sägs: "Ett sådant utvärderingsprogram syftar inte till bedömning av enskilda elever men väl till en utvärdering av skolan." Då måste vän av ordning fråga sig: Hur skall man kunna utvärdera resultat i skolan utan att få en uppfattning om hur eleverna tillgodogjort sig undervisningen?

Enligt moderata samlingspartiets mening hänger utvärderingsprogram samman med betygsättning. Skall man kunna nå resultat med en utvärdering måste den kopplas till betyg.

Den viktigaste målsättningen för skolans verksamhet fastställs genom läroplanerna. Det enda mått som finns på hur läroplanernas krav uppfylls är att eleverna i skolan får betyg utifrån dem. Vi ser det därför som helt följdriktigt att ett utvärderingsprogram kopplas samman med en betygsättning där betyg sätts på elevers kunskaper i förhållande till läroplanens krav och inte, som nu är förhållandet, till klasskamraters kunskaper.

I vår reservation 6 framför vi vår syn på betygssystemets utformning. Vi har framfört den många gånger tidigare här i kammaren, men den förtjänar att upprepas, eftersom en mängd undersökningar, enkäter eller vad man nu vill kalla det, visar att en överväldigande majoritet av elever, föräldrar och lärare tycker som vi.

Betygen har fler viktiga funktioner att fylla än som urvalsinstrument för fortsatt utbildning. De är betydelsefulla för att ge varje elev en signal om vilka framsteg som görs, de främjar rättssäkerheten bäst genom att de ger en klar information och de utgör ett värdefullt instrument för utvärdering av skolarbetet – för att nämna några exempel. Att betyg skall sättas i varje enskilt ämne borde inte ens behöva diskuteras.

Det är ingen uppbygglig framtid Sveriges uppväxande släkte har att se fram emot, om regeringen mot elevernas önskemål fullföljer majoritetsförslaget från SÖ att avskaffa de enskilda betygen i orienteringsämnena och därmed frånta eleverna en logisk och naturlig indelning av de ämneskunskaper de behöver ha som grundkunskaper.

Vi moderater anser att det nuvarande relativa betygssystemet skall ersättas

av ett som anger elevernas kunskaper i förhållande till läroplanens krav. Vi anser också att betyg skall ges oftare än i dag. Det anser också 85 % av föräldrarna till och 79 % av eleverna i årskurs 6 enligt en SIFO-undersökning i Sollentuna förra året. Undersökningen gjordes som underlag för en framställan till regeringen från Sollentuna kommun att kommunalt få sätta betyg tidigare än i årskurs 8. Framställan avlogs naturligtvis av regeringen, och det ser jag som ett av många bevis på att socialdemokraterna åsidosätter enskilda samhällsmedborgares önskemål till förmån för sina egna kollektivistiska strävanden – som ytterst inte gagnar någon.

Fru talman! Därmed yrkar jag bifall till reservationerna 6 och 8.

Fru talman! I reservation 11 upprepar vi moderater tillsammans med folkpartiet vår synpunkt i reservation förra året, att det måste vara de enskilda kommunernas och skolenheternas egen angelägenhet och egna ansvar att göra de sammansättningar av undervisningsgrupperna man finner vara mest ändamålsenliga, dvs. gagna eleverna bäst. Det finns ingen anledning för riksdagen att ingripa i de lokala förhållandena, som verkligen kan variera från kommun till kommun. Därför bör riksdagen överlåta på kommunerna att besluta om hur man vill använda förstärkningsresursen. Jag yrkar bifall till reservation 11.

Vår reservation 13 är också en gammal bekant. I denna återkommer vi med vårt krav på uppstramning av hemspråksundervisningen för att nå bästa resultat av de stora vällovliga satsningar vi i Sverige gör inom det området – större än i något annat invandrarland. Vi moderater anser att resurserna utnyttjas bäst om de sätts in så tidigt som möjligt i skolan – ja, med början i förskolan. Kombinerade med klarare regler för vilka som skall ha rätt till hemspråksundervisning bör våra förslag kunna leda till ett visst nedbringande av kostnaderna utan eftersättande av kvaliteten på undervisningen.

Jag yrkar bifall till reservation 13.

I reservation 14 yrkar vi tillsammans med centern att det statliga bidraget till den samlade skoldagen skall avskaffas. Det är – och bör så vara – en kommunal angelägenhet att besluta om utformningen och administrationen av den samlade skoldagen.

Jag yrkar bifall till reservation 14.

Fru talman! Eftersom jag har konstaterat att vi i kammardebatten ligger långt efter antaget tidsschema, inskränker jag mig till att kommentera bara ytterligare en av våra reservationer, nämligen nr 22. Den handlar om tidigarelagd skolstart.

Det är vår bestämda uppfattning inom moderata samlingspartiet att skolstartsåldern bör sänkas. En blick utanför våra gränser – och vi kan konstatera, att vi i förhållande till de allra flesta jämförbara länder har en sen skolstart. Då måste man fråga sig varför. Jag anser att det beror på ett fastlåst statistiskt tänkande, ett tänkande där man inte inbegriper de förändringar av samhället som har skett under de mer än hundra år som gått sedan skolstartsåldern i Sverige fastställdes till sju år.

Tiden borde vara inne för de mest konservativa socialdemokrater att inse att det är värdefullt för barnen men – nota bene, den eftergiften kan jag göra för socialdemokraterna – också för samhället, att i dag ta till vara möjligheterna till utveckling för barnens del i takt med tiden. Deras

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

*Grundskolan och vissa
fristående skolor*

nyfikenhet, deras vilja att kunna, att lära mer. Varför är ni så rädda för förändringar? De förändringar vi föreslår är till förmån för *alla* barns möjligheter till personlig utveckling.

Fru talman! Därmed yrkar jag bifall till reservation 22 och till övriga reservationer med moderata namn på, som jag inte haft tid att kommentera.

Anf. 3 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till våra reservationer, eftersom de är ganska många. Det gäller reservationerna 3, 5, 8, 11, 15, 17, 18, 19 och 23.

Ett allmänt intryck som förmedlas av många lärare och föräldrar är att den svenska skolan i dag fungerar bättre nu än för några år sedan. Den viktigaste orsaken är säkert den attitydförändring som ägt rum – knappast någon ifrågasätter längre vikten av kunskaper och arbetsro i skolan. Den läroplan för grundskolan som arbetades fram under de icke-socialistiska regeringsåren, Lgr 80, var en viktig signal från statsmakternas sida om att kunskaper, inte minst i grundläggande ting som skrivning, läsning och räkning, måste stå i centrum i skolan.

”Det är en huvuduppgift för skolan att eleverna får goda kunskaper och färdigheter.” --- ”Kunskapsinhämtande är en aktiv och skapande process och innebär ett tråget arbete som syftar till ett bestämt mål.”

Klarare kan det knappast sägas, det som Lgr 80 slår fast i målkapitlet. Här finns inget utrymme för någon ”korvstoppningsundervisning”, här finns inget utrymme för synen att eleverna passivt skall vänta på att bli lärda någonting. Nej, läroplanen förväntar sig att eleverna själva skall anstränga sig och att denna ansträngning också i sig skall bidra till elevernas utveckling. Man säger nämligen:

”Barns fostran och personliga utveckling är oupplösligt förenad med deras arbete att inhämta och utveckla kunskaper och färdigheter. De omständigheter under vilka barn och ungdomar tillägnar sig kunskaper och färdigheter är därför viktiga för deras fostran.”

Det är viktigt att de lär sig – inte bara ett ämnesinnehåll, utan också attityder till arbete, attityder till kunskap och attityder till andra människor medan de lär sig läsa, räkna eller tala ett främmande språk.

Det är här de vuxnas betydelse kommer in i skolan – vilka arbetsmetoder vi ger barnen, vilka förebilder vi är och sist men inte minst vilka krav vi ställer. Man kan inte kräva av barn och ungdomar att de skall samarbeta, om man aldrig själv gör det. Man kan inte kräva att eleverna skall vara toleranta mot oliktankande, om man inte själv handlar så. Man kan inte kräva att eleverna skall utveckla ett disciplinerat och kvalitetsmedvetet kunskapsinhämtande, om man inte ställer krav på deras kunnande och på deras arbete.

Vad jag har sagt illustrerar det krav på kvalitet som genomsyrar folkpartiets partimotion om skolan. Utan mycket uttalade kvalitetskrav blir den obligatoriska skolan inte den solida grund som vi alla vill att våra barn skall få för sin vidareutveckling till vuxen- och arbetsliv.

Trots att helhetsbilden i huvudsak är positiv finns det fortfarande många brister. I vår motion har vi presenterat flera förslag som syftar till att höja kvaliteten och göra skolan mer anpassad till den enskilde eleven. Att i högre

grad individualisera skolsystemet är den stora utmaningen när de kvantitativa målen om utbildning åt alla har nåtts.

Vi måste se till att elever med vitt skilda intressen och förutsättningar kan känna att skolan ger just dem kunskaper, stimulans, glädje, trygghet och utmaningar.

I dag tänkte jag framför allt koncentrera mig på två av de viktigaste krav som vi har ställt. Det gäller skolstart vid sex års ålder och valfriheten.

Det är nu något mer än hundra år sedan vi i Sverige bestämde att barnen skulle börja skolan när de fyllde sju år. Sedan dess har samhällsutvecklingen förändrats i så gott som alla avseenden som har betydelse för skolgången. Det gäller skolvägens längd, hem- och arbetslivsförhållanden liksom synen på skola och utbildning. Skolan har också väsentligt ändrat arbetssätt och innehåll.

I de flesta utvecklade länder börjar barnen skolan när de är fem eller sex år gamla. Det är numera bara de nordiska länderna utom Danmark och ett fåtal andra länder som låter barnen börja skolan när de fyller sju år.

Med en skolstart vid sex års ålder ger man samtliga barn, när de är i en mycket receptiv ålder, möjlighet att få ett års extra träning i att läsa, skriva och räkna, vilket är precis vad de då behöver.

Skolstart vid sex års ålder innebär inte att den pedagogik som tillämpas för och det kunskapsstoff som skall inhämtas av sjuåringarna omedelbart skall flyttas ned att gälla också för sexåringarna. I stället förutsätter vi att man under hela lågstadiet, och även senare naturligtvis, utgår från det enskilda barnets mognadsnivå, motivation, behov och förutsättningar när kunskaper lärs in och färdigheter tränas.

I vårt förslag förespråkar vi inte att sexåringarna skall lära sig lika mycket som sjuåringarna i dag. Konsekvensen är därför att skolplikten utvidgas från nio till tio år, vilket medför att eleverna kommer att sluta grundskolan vid samma ålder som nu.

Folkpartiet ser ett värde i att de flesta barn går i samma skolsystem. Det skapar kontakter över de sociala gränserna. Målet måste vara att skolan skall vara sådan att alla föräldrar med förtroende kan skicka sina barn till den. Men denna ambition får inte drivas så långt att önskemål från vissa föräldrar att ordna sina barns skolgång vid sidan av den allmänna skolan motarbetas.

Det finns inget som tyder på att en större generositet mot de s. k. friskolorna skulle innebära att förutsättningarna för det allmänna skolväsendet på någon väsentlig punkt förändrades eller försämrades, vilket också slås fast i Sixten Marklunds nyligen presenterade utvärdering av de fristående skolorna. Tvärtom är mångfalden, t. ex. i fråga om pedagogiska metoder, till fördel för alla, skriver Sixten Marklund.

Det är framför allt på tre områden som den allmänna skolan skulle behöva lära av de fristående skolorna, skriver Marklund vidare: Lärarna behöver samarbeta mera, samarbetet mellan hem och skola behöver utvecklas och man skulle behöva ge ett ökat ansvar åt eleverna.

Vi har krävt att reglerna för statsbidrag till de fristående skolorna skall ändras i en mer generös riktning. Denna fråga kommer emellertid inte att behandlas i kammaren förrän i höst. Vi har därför i detta betänkande begränsat oss till en reservation till förmån för att Hillelskolan, Estniska

skolan och Höglandsskolan skall få rimliga villkor för sin verksamhet.

Vi har i Sverige runt en miljon elever i grundskolan. Eleverna i de fristående skolorna är ca 7 000 till antalet. Vad är det egentligen socialdemokraterna är så förtvivalt rädda för? Varför kan inte de föräldrar som vill välja en annan skolform få göra det på rimliga villkor? I dag är det ju bara föräldrar som kan betala som får en chans.

Vi har också talat om en ökad valfrihet för föräldrar och elever att välja skola *inomi* skolväsendet i kommunen. Också detta blygsamma krav möts med totalt oförstående. Varför misstror ni socialdemokrater föräldrarnas förmåga att ta ansvar för sig själva och för sina barn?

Folkpartiet har också krävt en seriös utredning av hur ett elevbaserat statsbidragssystem skulle kunna se ut och vilka konsekvenser olika modeller skulle kunna få. Ett elevbaserat statsbidragssystem skall syfta till att dels ge föräldrar och elever större frihet att välja skola, dels öka det lokala inflytandet över hur resurserna skall disponeras.

Fru talman! I budgetpropositionen föreslog regeringen att man skulle spara 3 % på lärarlönerna. Lyckligtvis fick socialdemokraterna inte någon majoritet för det förslaget. Man anslöt sig i stället till folkpartiets förslag, som innebär en generell besparing på kommunernas skatteunderlag. Det är fortfarande fråga om en besparing, men kommunerna får själva bestämma var i den kommunala förvaltningen besparingen skall göras. Vi för vår del anser att kommunerna har de bästa förutsättningarna att avgöra detta.

Fru talman! I mitt anförande har jag velat understryka vad jag anser vara det viktigaste frågorna för grundskolan just nu – ökad kvalitet och ökad valfrihet.

Anf. 4 LARZ JOHANSSON (c):

Fru talman! I dag har vi något av en utbildningspolitisk debatt i riksdagen. Vi kommer att behandla en lång rad ärenden och då framför allt de avsnitt i budgetpropositionen som har med grundskolan och gymnasieskolan att göra. Återigen kan vi konstatera – jag vet inte för vilken gång i ordningen – att inget av de båda statsråden i utbildningsdepartementet har ansett det vara mödan värt att i kammaren delta i den här utbildningspolitiska debatten, där vi som sagt bl. a. prövar regeringens förslag i budgetpropositionen.

I utbildningsutskottets betänkande om grundskolan finns inte mindre än 32 reservationer, och på en lång rad av dessa är centerpartisters namn med. Jag vill redan inledningsvis yrka bifall till samtliga reservationer där centerpartiet är företrätt. Men det skulle föra alldeles för långt att kommentera varje reservation för sig, och jag kommer därför att koncentrera mig på att ta upp ett par principiellt viktiga frågor för utbildningsväsendet.

Den första, och jag skulle vilja påstå helt överskuggande, frågan när vi diskuterar utbildning gäller skolans resurser. Som bekant står vi inför eller är redan inne i en situation där antalet elever i grundskolan minskar dramatiskt. Detta konstaterar också regeringen i sin budgetproposition. Vi har från vår sida i en partimotion i januari och även nu i en reservation till utbildningsutskottets betänkande redovisat hur vi ser på detta.

Litet kortfattat och förenklat kan man konstatera att vad vi i centern förordar är att de resurser som frigörs i skolan på grund av att elevunderlaget

minskar bör stanna kvar i skolväsendet, så att man kan ta till vara de möjligheter som då uppstår för att göra kvalitetsförstärkningar. Dessa kvalitetsförstärkningar kan ta sig olika uttryck. Det handlar bl. a. om att skapa möjligheter för att behålla små, eljest nedläggningshotade skolor både i glesbygd och i vissa tätorter, där det hotet också upplevs som reellt. Det handlar om möjligheter att minska elevantalet i de många gånger mycket stora klasser vi har i grundskolan. Det är inte ovanligt med klasser på upp till 31, 32 och 33 elever. Vi tycker att det är mycket angeläget att åstadkomma en ändring. Om vi minskar elevantalet får vi nära nog på köpet möjlighet att behålla en stor del av de utbildade lärare som vi nu har i grundskolan. Det skulle vara till fördel för skolväsendet.

Jag tror att man redan vid den tidpunkt då regeringen presenterade sin budgetproposition kände till den uppfattning som centern hade deklarerat. Man hävdar nämligen att det inte alls är nödvändigt att skolan får behålla de här resurserna. Man använder ungefär den formuleringen, att när man väger skolans behov mot andra behov i samhället och samtidigt gör den statsfinansiella avvägningen, ter sig det här inte angeläget. Men redan i nästa stycke börjar man tala om att alla de problem som har redovisats med de nedläggningshotade skolorna, de stora klasserna, de friställda lärarna osv. egentligen inte alls är så stora. Man försöker om inte att bagatellisera dessa problem så i varje fall att förta intrycket av att de skulle vara stora.

I nästa stycke säger man att man, trots att problemen inte ter sig så stora, ändå är beredd att inför nästkommande budgetår pröva om det inte går att vidta vissa åtgärder. Med utgångspunkt i att ingen klass i grundskolan skall ha fler elever än vad delningstalet medger framhåller man att skolöverstyrelsen bör titta på möjligheterna att sänka det s. k. basresursmedeltalet på mellanstadiet, dvs. att inte kräva av länskolnämnderna att de skall uppnå ett så högt basresursmedeltal som man kräver i dag. För att uppnå detta säger man också att det kan bli nödvändigt med en viss utjämning över landet.

Då måste man naturligtvis omedelbart ställa sig vissa frågor. Om man menar allvar med att sänka basresursmedeltalet, kommer det ofelbart att leda till att det strömmar ut ett större antal basresurser. Resursutflödet måste bli större, såvida man inte samtidigt vidtar sådana åtgärder att man tvingar kommunerna att lägga ned ett mycket stort antal små skolor. Då inställer sig också en följdfråga. Regeringen ger ju uttryck för en avsikt att åstadkomma en utjämning mellan olika delar av landet. Storstadsområdena har i förhållande till glesbygdslänen ett mycket stort antal barn. Om man då skall sänka klassmedeltalen, eller basresursmedeltalen, i storstadsområdena i form av en utjämning måste det rimligtvis leda till att motsvarande medeltal höjs i glesbygdslänen. Eftersom elevantalet där är ganska litet krävs det dramatiska höjningar för att nå några effekter i storstadsområdena.

Jag skulle vilja ställa frågan direkt till utbildningsutskottets ordförande, som också representerar majoriteten i denna fråga: Har utskottsmajoriteten funderat över vilka konsekvenserna blir? Om man bara helt aningslöst säger att utskottet instämmer i föredragande statsrådets bedömning föreställer åtminstone jag mig att ansvarsfulla utskottsledamöter måste ha funderat över vad effekterna blir.

Jag skulle vilja fråga Georg Andersson om han och hans partikamrater har

gjort någon bedömning av hur mycket basresursmedeltalen måste höjas i glesbygdslänen för att man skall nå denna effekt i storstadsområdena. Vilka blir effekterna t. ex. i Norrbotten, i Jämtland eller i Värmland, Georg Andersson? Hur mycket behöver man höja basresursmedeltalen där för att kunna åstadkomma allt det som regeringen säger sig vilja åstadkomma både när det gäller de stora klasserna med elevantal över delningstalet och när det gäller att få till stånd förändringar i storstadsområdena?

När Georg Andersson har funderat över den frågan och svarat på den, inställer sig ännu en fråga, eftersom jag anar vad svaret på den förra frågan kommer att bli. Vilka effekter bedömer Georg Andersson att detta kommer att ha på möjligheterna att bedriva en aktiv regionalpolitik?

Om nu ett mycket stort antal små skolenheter på grund av detta måste läggas ned, kan man då vara trovärdig när man säger att regionalpolitiken skall ge möjligheter att bo kvar på hemorten? Kan man då verka trovärdig när man säger att människor skall ha möjligheter att få utbildning, sysselsättning och inkomst och på det sättet kunna stanna kvar i t. ex. dessa glesbygdslän och också i många andra län som jag inte har nämnt?

Menar man allvar med detta måste man medge att den allra viktigaste och grundläggande förutsättningen för att människor skall kunna stanna kvar i dessa delar av landet är att de har tillgång till utbildning på hemorten.

Fru talman! Jag ser med en viss spänning fram emot svaret på dessa frågor. Jag förutsätter att utskottsmajoriteten har funderat över dem mycket väl.

Den andra principiella fråga som jag tänker ta upp handlar om betygen. Vi har ju nästan ständigt haft en betygsdebatt i det här landet. Det senaste beslutet, som fortfarande gäller och som har legat till grund för utformningen av betygssystemet i den nya läroplanen, fattades i riksdagen våren 1979 i samband med läroplansbeslutet. Dessutom var ju det viktigaste motivet som angavs för ett betygssystem av den utformning och med de betygstillfällen som vi nu har att betygen spelade en viktig roll som urvalsinstrument för antagning till högre studier.

Betygsdebatten blir ibland litet väl förenklad. Mitt intryck är att det bara handlar om huruvida man är för eller emot betyg, huruvida betygen skall finnas eller avskaffas. Så enkelt är problemet naturligtvis inte.

Det har visat sig att betygen inte alla gånger fyller de syften som avsågs när riksdagen fattade beslutet. Det är ganska lätt att räkna upp alla de problem som har uppstått, t. ex. när det gäller betygens roll som mätare av kunskaper och som informationsgivare både till eleverna och till deras föräldrar, när det gäller betygens funktion som urvalsinstrument med alla effekter i form av taktikval både på högstadiet vid val av allmän eller särskild kurs och på gymnasieskolan vid val av linje och vid intagningen till högskolan.

Det har förts diskussioner om vad betygen skall relateras till, om de skall vara kursrelaterade eller målrelaterade, och det har förts en diskussion om viktning av betyg. Den senaste debatten – som vi säkert får leva med ett tag framöver – gäller betygsättningen i de naturorienterade och samhällsorienterade ämnena.

I samband med gymnasieutredningens förslag utlovades att det skulle göras en översyn av betygssystemet på gymnasieskolan, och helt nyligen har den s. k. tillträdeskommittén, som sett över reglerna för tillträde till

högskolan, lämnat sitt betänkande. De båda förslagen påverkar naturligtvis i sin tur betygsättningen i grundskolan.

Jag har på detta sätt velat ge en lång rad exempel på frågetecken och problem som ständigt dyker upp i samband med betygsättningen i skolan. Mot denna bakgrund har centerpartiet i sin partimotion till årets riksdag föreslagit att det nu är dags att göra en ny, helt förutsättningslös betygsutredning. Vi har märkt att det på olika håll i riksdagen, även inom socialdemokratien, finns betydande sympatier för detta förslag. Det är därför litet svårt att förstå att utskottsmajoriteten har varit så avvisande på denna punkt.

Med denna redovisning, fru talman, och med mitt tidigare yrkande om bifall till samtliga centerreservationer skall jag avsluta denna del av skoldebatten med att ta tillbaka det jag inledningsvis sade, när jag beklagade skolministrarnas frånvaro – jag noterade att han strax infann sig.

Det förslag till samlad skoldag som centerpartiet upprepar för andra eller tredje året i rad handlar om en besparing för statens del, eftersom vi föreslår att statsbidraget till samlad skoldag inte längre skall utgå utan att de pengarna skall användas på annat sätt. Samtidigt med detta förslag lägger vi också fram ett förslag om att hela det regelsystem som styr statsbidragsgivningen till samlad skoldag skall avvecklas. Det är viktigt att ha det med i bilden när denna bedömning görs, därför att det är inte alldeles säkert att det totala slutresultatet för kommunerna – om de får utforma den samlade skoldagen som de själva finner för gott – blir att de drabbas av högre kostnader. Tvärtom finns det skäl att anta att den nuvarande statsbidragsgivningen verkar kostnadsdrivande på den samlade skoldagen, och det kan sannerligen inte vara avsikten.

Anf. 5 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Sedan Larz Johansson noterade både att jag inte var här och att jag är här, vill jag för ordningens skull meddela att skälet till att jag kom för sent är att regeringen hade sammanträde kl. 9. Med den flyttning som bl. a. denna punkt på dagordningen har varit utsatt för under den senaste veckan hade jag inte möjlighet att på förhand begära befrielse från regeringssammanträdet.

Anf. 6 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Fru talman! Det talas i dag om att vi kommer att gå ljusare tider till mötes. Räntan sänks, reallönerna kommer att öka, prishöjningarna kommer att dämpas och inflationen går ner.

Det talas också om att vi, inom en inte alltför avlägsen framtid, kommer att dyka ned i en lång och djup s. k. lågkonjunktur. Jag skall här inte gå in närmare på vilket resonemang som är det mest realistiska, utan jag vill ta upp ett resonemang om skolans villkor och funktion i stora drag, oavsett vilka som kommer att få rätt, skönmålarna eller de som målar en viss potentat på väggen.

Oavsett vilken ekonomisk utveckling vi går till mötes är en satsning på skolan nödvändig. Jag vill påminna om att vpk:s utgångspunkt är att utbildning är en framtidsinvestering för vårt samhälle.

Skolan har under en rad år utsatts för nedskärningar, s. k. besparingar. Vi

har konsekvent motarbetat dessa perspektivlösa attacker mot skolans kvalitet. Vi har särskilt pekat på att det framför allt är elever som kommer från hemmiljöer där studievana saknas som drabbas hårdast då resurser tryter i skolan. Det är inte barn som kommer från hem med välfyllda bokhyllor och tillgång till bra uppslagsverk som drabbas då anslaget till skolböcker dras ned.

Men detta anslag är en kommunal angelägenhet, brukar det heta från den samlade borgerligheten och från socialdemokraterna i riksdagen. Kommunerna har minsann dignande kassakistor varur resurser kan tas till dessa ändamål.

Hur kan det då komma sig att det i dag reses protester från elever, lärare och föräldrar mot de dåliga och urtida läroböcker som används i skolan? Hur kan det då komma sig att allt fler föräldrar, elever och lärare formerar sig till försvar för sina skolor då de hotas av nedläggning?

Om nu inte detta beror på att kommuner har brist i kassan, utan tvärtom, att det skulle vara ett tecken på att de har ett överskott av pengar, hur kan det då komma sig att frågan om att avgiftsbelägga skollunchen ständigt återkommer på dagordningen? Och hur kan det då komma sig att det skärs ned på skolhälsovården? Vi anser att det är helt naturligt att till skolans fromma återanvända en del av de resurser som nu uppkommer när elevantalet sjunker. Vi vill åter förstärka skolan. Det är faktiskt inte orimligt att i dessa tider av folkomflyttning se till att skolan blir ett delinstrument i en aktiv regionalpolitik.

Om nu socialdemokraterna verkligen tror på en positiv ekonomisk utveckling, borde dessa till skolan återförda resurser inte heller i framtiden vara särskilt betungande att bära. Majoriteten i riksdagens utbildningsutskott tycker inte att de resurser som uppkommer till följd av att antalet elever minskar skall behållas i skolan. Man menar att en sådan åtgärd endast kan motiveras utifrån verksamhetens behov. Vad menar egentligen majoriteten, bestående av socialdemokrater, folkpartister och moderater, att verksamhetens behov består av? Det vore välgörande om vi kunde få en precisering på den punkten.

För vår del anser vi faktiskt att läroböcker hör till verksamhetens behov. För vår del anser vi att bedriften att skapa en skola för alla är ett basbehov för verksamheten i våra skolor. För att uppfylla detta basbehov måste man återföra en del av de resurser som skolan beskurits på. Vi anser att det nu är dags att förankra och utveckla läroplanens intentioner bland elever, lärare och föräldrar.

Det måste brista avsevärt i detta hänseende när den komplexa och mångfasetterade verkligheten upplevs så abstrakt i vissa skolkretsar att man väljer att attackera en s. k. stofffrängsel. Vi anser att det nu finns medel som på en konstruktivt sätt borde kunna bidra till att strukturera det s. k. stoffet, så att det i första hand överensstämmer med elevernas sociala och politiska liv. En sådan åtgärd skulle ha avgörande betydelse för att motverka utslagningen i skolan. Den skulle ha avgörande betydelse när det gäller utsållningseffekten till gymnasieskolan. Vi skulle kanske få se fler elever ur socialgrupp 3 också på de teoretiska linjerna i gymnasieskolan. Man frågar sig: Om inte dessa åtgärder är motiverade utifrån verksamhetens behov, vad

är i så fall motiverat utifrån verksamhetens behov?

Grundskolan skall vara en skola för livet. Det kräver i sig att man attackerar alla företeelser som endast syftar till att sortera ut elever. Här har betygen en viktig roll. Man kan visst skapa en skola som sätter kunskap till bildning i första rummet utan att för den skull sortera elever med hjälp av betyg. Det är kanske t. o. m. så, att man, för att kunna göra en skola som sätter kunskap till bildning i första rummet, måste ta bort betygen.

Betygen har också en tendens att fragmentisera kunskaper. Man skapar en respektlöshet mot skolans sammanhållna kunskapsförmedlande förmåga. Då betyg dessutom i många fall grundar sig på provverksamhet i enskilda ämnen i skolan hotas de facto i samma stund andra ämnen. Det har nämligen visat sig att det inte är ovanligt att elever skolkar för att kunna prestera höga poäng på prov. Man stannar helt enkelt hemma från skolan och hårdläser till ett speciellt prov.

Vi vänder oss från vpk:s sida starkt mot denna kunskapsnihilism i skolan. Detta förhållande är ett praktexempel på när skolplikt inte längre motsvaras av en rättighet till skolutbildning utan övergår i prestationstrance och rättslöshet, en rättslöshet med tanke på möjligheten att avsevärt höja bildningsnivån genom ett faktiskt deltagande i skolans undervisning.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 4, 7, 16, 25, 28 och 31.

Jag vill också passa på att nämna något om den tidigare skolstarten. Vi är från vpk beredda att diskutera en tidigare skolstart, men först efter det att frågan har beretts fullt ut. När vi skall diskutera en tidigare skolstart vill vi för att få en seriös debatt – och detta är adresserat till folkpartiet och moderaterna – också diskutera med dem som är beredda att göra förstärkningar av skolan i det läget. Jag vill inte skicka barn som är sex år att resa med buss minst fyra mil om dagen, och det handlar många gånger om mycket mer. Om ni vore beredda att åter förstärka skolan med de medel ni varit med om att skära bort, kunde vi få en seriös debatt om en tidigare skolstart. Men eftersom ni inte är det blir era argument tomma.

Jag satt och väntade på att Ylva Annerstedt här i samband med grundskoledebatten skulle ta upp samma resonemang som hon förde på det skolforum som Sveriges Lärarförbund anordnade, nämligen att eleverna skulle lära sig att det är positivt att byta miljö. På detta skolforum gavs det inte tillfälle till repliker och frågor till dem som blev intervjuade. Jag vill därför nu fråga Ylva Annerstedt vad hon menar med att det är positivt att eleverna i grundskolan får lära sig att det skulle vara bra att byta miljö. Har Ylva Annerstedt nu frånträtt denna förfäktade ståndpunkt? Är det detta som i Ylva Annerstedts anförande kallas för attityder, att barnen skall lära sig attityder? Jag hoppas att attityder inte är identiska med förutfattade meningar. Jag vill gärna ha reda på detta. Jag vill att Ylva Annerstedt förklarar denna ståndpunkt i dag. Det kan nämligen vara viktigt att ha det klart för sig när man skall diskutera folkpartiets skolpolitik och dess betydelse i avfolkningsbygder, som den som jag kommer från.

Anf. 7 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Jag vill gärna utveckla vad jag menar med att det är positivt att byta miljö. Dessa ord fölls i ett sammanhang, som handlade om att skolan bör lära eleverna förändringsberedskap inför deras yrkesliv och inför deras vuxenliv. Det innebär att man skall se det som något positivt att få byta arbetsplats och att få lära sig att möta nya människor i sin gärning som vuxen.

I dag hör man ofta unga människor tala om att de vill stanna kvar i sitt jobb eller på sin ort från tidig barndom till dess de blir gamla. Jag menar att det för alla människor är positivt att få se något annat i sitt liv än bara den ort där man har vuxit upp eller en enda arbetsplats. Skolan skall lära eleverna att det är utvecklande för karaktären och för människans egenskaper att kunna ta till sig nya intryck och att möta nya människor. Det är naturligtvis inte fråga om att små barn skall byta skola titt och tätt. Det är bl. a. därför som vi har föreslagit att medel skall avsättas för att kommuner skall kunna bevara små skolor. Vi har också föreslagit en annan typ av besparing, nämligen att kommunerna själva skall få avgöra var inom förvaltningen som de kan dra ned på sina utgifter. Det är ju ingen nyhet att kommunerna i dag har ett ökat utrymme när det gäller likviditeten.

Anf. 8 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! I folkpartiets Sverige skall grundskolan medverka till att den strukturrationalisering och den utflyttning av folk som kapitalet kräver skall ses som en positiv del i elevernas liv. Är det därför som det hålls forskarsymposium om barnens utsatthet i Bergslagen?

Jag tror att man genom att möjliggöra för barn att få växa, leva och bilda familj där de har sina rötter ger dem en mycket större beredskap att möta andra människor från andra kulturer. De kan möta andra miljöer på ett positivare sätt, om de har fått chansen att skapa sig en säkerhet i sin egen identitet och i sitt eget ursprung. Jag vänder mig starkt mot den flumidentitet som förespråkas bl. a. från folkpartiets sida när det gäller kulturidentitet.

Anf. 9 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Jag förstår inte hur Björn Samuelson kan tala om att vi skulle företräda något slags flumidentitet. Vad jag har sagt är att det definitivt är positivt för en människa att få se nya miljöer och möta nya människor. Det är enligt min mening inte positivt att stanna på en enda ort från vaggan till gravan. Varför tror annars Björn Samuelson att både unga och gamla människor i dag gör studieresor? Det gör också riksdagens ledamöter i syfte att studera andra miljöer och se hur andra människor har det.

Därifrån till att flytta småbarn fram och tillbaka är det faktiskt ett ganska långt steg, och det är något som jag aldrig har förespråkat. Skolan skall bibringa eleverna uppfattningen att det i deras framtida liv är positivt att få se nya miljöer, pröva nya arbetsuppgifter och möta nya människor.

Anf. 10 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! Det svänger i debatten. Från att från början ha handlat om att förbereda skoleleverna för miljöbyten och göra dem positiva till nya miljöer, handlar nu debatten om skolresor.

Det ligger i dag en kompletteringsproposition på riksdagens bord. Om folkpartiet väcker en motion med förslag om vissa förstärkningar för att möjliggöra för skolelever att delta i skolresor, lovar jag på stående fot att vi skall stödja den motionen i riksdagens utbildningsutskott.

Förste vice talmannen anmälde att Ylva Annerstedt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 11 GEORG ANDERSSON (s):

Fru talman! Skola och utbildning tilldrar sig ett ökat intresse i den allmänna debatten. Jag tycker att det är glädjande. Utbildning är som vi vet av grundläggande betydelse både för den enskildes och för hela samhällets utveckling.

Dagens skoldebattörer tror jag har anledning att också se litet i backspeglarna – se hur grundskolan har utvecklats och vilka idéer som har varit vägledande för de gångna årens reformarbete. Det skulle nog ge en bättre förståelse för de motiv som har väglett reformverksamheten.

När jag häromdagen ånyo läste i Tage Erlanders memoarer, tänkte jag: Nog skulle det vara värdefullt med en bred studieverksamhet kring skolreformerna. Om vi inte redan hade så rysligt mycket att göra i utbildningsutskottet, skulle jag frestas att också föreslå utskottet en studiecirkel i ämnet.

Det betänkande som vi nu behandlar ger en ganska splittrad bild. De frågor om grundskolan som där tas upp har föranlett drygt 30 reservationer. Innan jag kommenterar några av de viktigaste frågorna i betänkandet och de inlägg som redan har gjorts, vill jag påpeka att utskottet under hösten kommer att behandla ett antal frågor som kanske mer än dagens betänkande berör de ideologiska aspekterna på grundskolan.

Jag skall nu säga något om resurser, om fristående skolor, om betygssystem, skolstart och besparingsmetod samt slutligen framföra några synpunkter på styrningen av skolverksamheten. Låt mig fästa uppmärksamheten på att utskottets förslag innebär att staten anvisar nära 15 miljarder kronor till driften av grundskolor under nästa budgetår. Centerpartiet och vpk anser att ytterligare 168 milj. kr. skall anslås. Det skulle innebära att grundskolan behåller årets resurser trots att elevantalet nästa år går ned. Med den metoden skulle grundskolan om fyra år relativt sett bli 800 milj. kr. dyrare.

Visst vore det roligt att kunna tillföra grundskolan mer resurser för att bl. a. minska klasstorlekarna, som centern önskar. Men behoven i grundskolan måste naturligtvis vägas mot andra behov inom utbildningsverksamheten och inom andra samhällssektorer. Hänsyn måste också tas till det statsfinansiella läget.

Jag förstår inte riktigt vad det är för konstigt med att utskottet gör det påpekandet. Det tvingas vi ofta att göra. Det förhållandet att elevantalet i grundskolan går ner medför ju inte att det blir resurser över i statens och kommunernas kassakistor.

Som alla känner till, kämpar staten fortfarande med betydande underskott i sin verksamhet. Även om den socialdemokratiska politiken har lett till närapå en halvering av underskottet, är det fortfarande alltför stort. Av det

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

*Grundskolan och vissa
fristående skolor*

skälet kan utskottet inte gå med på den resursförstärkning som centern och vpk nu föreslår.

Om man skulle acceptera det principiella resonemanget att skolan alltid skall få behålla de nominella resurserna, när antalet elever minskar, inställer sig en annan fråga: Vad skall man göra när elevantalet ökar inom olika utbildningssektorer? Skall man då åter öka klasstorlekarna, därför att pengarna inte räcker? Vi har hittills ansett att det är viktigt att varje generation och varje årskurs får relativt sett lika mycket av samhällets resurser till sitt förfogande för sin utbildning.

Klassernas storlek varierar mycket kraftigt mellan olika skolor. Det är angeläget att begränsa klasstorlekarna, framför allt på mellanstadiet. Den varierande klasstorleken framgår av utskottets redovisning av medeltalet i klasserna på mellanstadiet i det betänkande som vi nu behandlar. Högsta medelvärdet har Stockholm med talet 25,1, och lägsta medelvärdet har Gotland med 17,7. Det är alltså en betydande spännvidd.

Utskottet föreslår nu riksdagen att ge regeringen bemyndigande att sänka det s. k. basresursmedeltalet för hela riket. Utgångspunkten bör därvid vara att ingen klass på mellanstadiet skall behöva ha fler elever än vad delningstalet säger, nämligen 30. Jag tycker att det är bra. Det är en åtgärd inom de ramar som finns tillgängliga, en åtgärd som jag tror ändå kommer att uppskattas i hög grad där den nu kan genomföras.

Vi skall komma ihåg att det var en borgerlig regering som på sin tid föreskrev att det skulle ske en höjning av klassmedeltalet till 23 för hela riket. Det var i en proposition undertecknad av Thorbjörn Fälldin. Nu ger vi regeringen bemyndigande att sänka detta medeltal. Det tycker jag att Larz Johansson har anledning att välkomna.

Utskottets behandling av frågan om betygssystemet i grundskolan innehåller inga nya argument, men i ett avseende tycks en åsiktsförskjutning ha skett. Centerpartiet har tydligen råkat ut för beslutsvända också i den frågan.

Centern har tidigare hållit fast vid den uppgörelse som gjordes 1979 angående grundskolans betygssystem. Nu redovisar centerpartiet en mycket delad håg. Den inre konflikten i betygsfrågan försöker centern lösa med kravet om en ny betygsutredning. Reservation 5, som centern och folkpartiet författat, vittnar om en mycket stor vilshenhet.

Moderaterna är däremot mycket tvärsäkra. De upprepar alla de förträffliga egenskaper som betygen enligt deras mening besitter. Betygen ger respekt för kunskap, säger man. De tillgodoser rättssäkerheten. De är rättvisa. De anses också utgöra förträffliga instrument för skolstyrelsens utvärdering av skolarbetet. Det senaste är en åsikt som förefaller minst sagt mycket illa genomtänkt.

Vi socialdemokrater håller fast vid det beslut om grundskolans betygssystem som fattades 1979. Vi accepterar alltså att betygen finns kvar i den utsträckning vi nu har dem, därför att de behövs som urvalsinstrument vid övergång till gymnasieskolan. Å andra sidan finner vi inga skäl för att utöka antalet betygstillfällen eller antalet betygsgrader. Vi tycker inte heller att betygssystemet bör variera mellan olika kommuner.

Till dem som vill att kommunerna nu skall få möjlighet att besluta om fler betygstillfällen i grundskolan vill jag ställa frågan: Är ni då beredda att ge

kommunerna frihet att också begränsa antalet betygstillfällen, om man så önskar?

Sammanfattningsvis vill jag om betyg säga följande: Betygen mäter främst sådana kunskaper som det är lätt att mäta. De är därför i vissa fall på ett olyckligt sätt styrande i fråga om lärares och elevers val av lärostoff; Björn Samuelson var inne på det.

Betygen ger inga kunskaper. I bästa fall mäter de kunskaper i efterhand.

Betygen motverkar samarbete, oavsett vilken typ av betygssystem man tänker sig. Så till vida verkar de i strid mot läroplanen, som starkt framhåller vikten av samverkan i skolans arbete.

Riksdagen antog hösten 1982 riktlinjer för statsbidrag till s. k. fristående skolor. Det skedde under bred enighet. Skolminister Ulla Tillander hade signerat regeringens förslag, om jag minns rätt, och det bifölls till alla delar.

Beslutet innebär att det är regeringen som skall avgöra vilka skolor som skall få statsbidrag. Regeringen måste naturligtvis följa de riktlinjer som riksdagen angett.

En utvärdering har nu gjorts beträffande verksamheten i de fristående skolorna. Den omfattar 8 Waldorfskolor och 5 kristna skolor. Utvärderingen har nyligen diskuterats inom skolöverstyrelsen. Det är väl möjligt att den ger anledning att i något avseende revidera gällande riktlinjer, men i dag är det för tidigt att fatta beslut om det i riksdagen.

Enligt den nu gällande ordningen skall riksdagen inte uttala sig om enskilda fristående skolor, utan det är regeringens uppgift. Det är den arbetsfördelning som vi har beslutat, och jag tycker att det är angeläget att stå fast vid den.

Det är egendomligt att partier som för bara några år sedan var med och fastställde denna arbetsfördelning nu inte kan avhålla sig från att begära uttalanden i riksdagen för än den ena, än den andra skolan. Märkligast i det hänseendet är reservationen 19. Där vill alla de tre borgerliga partierna att riksdagen skall ge en mening till känna om Höglandsskolan. Då skall vi lägga märke till att ansökan om bidrag till Höglandsskolan ännu inte har behandlats i skolöverstyrelsen. Ändå vill dessa partier att riksdagen nu skall ta ställning. Får jag fråga: På vilket underlag skall riksdagen fatta beslut? Är centern och folkpartiet – som ju utformade regeringens förslag 1982 – nu beredda att riva upp riktlinjerna för statsbidrag till fristående skolor? I reservation 19 talas om att det behövs särskilda åtgärder i bidragshänseende för Höglandsskolan. Vad innebär det? Skall regeringen för denna skola gå utöver de normer som gäller för andra skolor?

I debatten om tidigarelagd skolstart vill jag säga följande:

Ändrad skolpliktsålder är en mycket stor fråga. Ett beslut om att sänka skolpliktsåldern från sju till sex år skulle få vittgående konsekvenser på andra områden. Det skulle påverka utformningen av förskolan. Även frågan om skolpliktens längd och gymnasieskolans utformning berörs.

Kommittén Förskola–skola har behandlat denna fråga, och dess betänkande är nu föremål för överväganden på skilda håll. Att i det läget göra uttalanden från riksdagens sida vore synnerligen oklokt. Vi bör ta tid på oss för att överväga dessa frågor.

De tre reservationer som behandlar frågan om skolstart visar att ytterligare

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

*Grundskolan och
vissa fristående skolor*

betänketid behövs också i de borgerliga partierna. Det är med olika motiveringar och delvis skilda uppläggningar som de begär en försöksverksamhet med tidigarelagd skolstart.

Det tycks vara så, att folkpartiet tänker sig en övergång till tioårig grundskola, medan moderaterna behåller den nioåriga. Folkpartiets modell torde innebära en betydande kostnadsökning. Moderaternas förslag leder till att grundskolans elever lämnar skolan med mindre kunskaper. Det måste bli följden av att tidigarelägga hela skolgången ett år. Det är märkligt med tanke på moderaternas ofta återkommande tal om kvalitet.

Såvitt jag förstår finns det ingen stark opinion för en tidigarelagd skolstart. Flera tunga remissinstanser har redan sagt nej. I det läget kan jag inte se något rimligt skäl för att nu påskynda ett beslut i den riktningen.

I budgetpropositionen föreslås att statsbidraget till lärarlönerna skall reduceras med 3 %. Detta förslag väckte starka känslor till liv. Alla oppositionspartierna yrkade avslag. Som motiv för avslag har somliga anfört att man inte skall spara på skolan. Därför har man formulerat sig så att det hela är mycket vilseledande. Man har talat om att regeringen vill skära ned lärarlönerna, vilket det naturligtvis inte är fråga om. Andra, främst moderaterna, menar att man visst skall minska skolans resurser, men inte på det sättet. Reaktionerna från de borgerliga partierna var litet oväntade, måste jag säga. Eftersom de själva i regeringsställning genomförde en 2-procentig minskning av statsbidragen, kunde man vänta sig att de inte skulle resa principiella invändningar mot en 3-procentig reduktion. Så blev av någon outgrundlig anledning fallet.

Nu har utskottet avdramatiserat frågan. Vi konstaterar stillsamt att regeringens förslag är ett förslag till teknisk lösning av frågan hur det generella kostnadsansvaret för offentlig verksamhet skall omfördelas mellan stat och kommun. Det är således inte fråga om att begränsa utbildningsverksamheten. Så säger vi i utskottet.

Nu fanns det ingen majoritet för denna tekniska lösning. Då har vi socialdemokrater anslutit oss till folkpartiets förslag till en annan teknisk lösning. Vi förordar således en avgift på primärkommunernas totala skatteunderlag. Kommunernas resurser minskar därmed lika mycket som enligt regeringens förslag, och staten sparar lika mycket. Effekterna för den kommunala ekonomin som helhet blir desamma med båda förslagen. Jag tillåter mig att göra det antagandet att effekterna på skolans område också blir desamma. Däremot blir förstås utfallet för enskilda kommuner olika – somliga tjänar, andra förlorar.

Moderaterna hävdar att deras besparingar skulle skapa rimligare arbetsförutsättningar för kommunerna. Det är för mig ett obegripligt påstående. Om jag har läst moderaternas motioner rätt, vill moderaterna begränsa kommunernas ekonomiska utrymme totalt sett mycket mer än vad regeringen föreslagit. Men vad värre är: moderaternas förslag till direkta nedskärningar på utbildningens område skulle drabba enskilda elever. Med stor träffsäkerhet lyckas moderaterna, som vanligt frestas man att säga, rikta nedskärningarna mot de elever som har de största behoven.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag säga några ord om styrningen av skolans verksamhet. Jag vill då läsa ur skolöverstyrelsens skrift *En skola för alla*. Där

skriver man i ett avsnitt: En målstyrd skola ställer andra krav på skolans personal och innebär en stor omställning för alla. En sådan genomgripande förändring tar tid. Framför allt ställer den krav på den pedagogiska ledningsfunktionen på alla nivåer inom skolan.

Av framställningen i denna skrift framgår vidare att intentionerna med den läroplan som nu gäller för grundskolan ännu inte har trängt igenom i den dagliga verksamheten. Arbetet med tolkning av målen förbises ofta när man planerar skolans verksamhet. De övergripande målen måste ges ett mera konkret innehåll, så att man inom arbetsenheter skall kunna diskutera hur skolans mål kan ges direkt uttryck i arbetet.

Det är alltså en bitvis hård kritik mot skolans sätt att anpassa sig till en ny läroplan. Det är kanske nyttigt att stanna upp inför den kritiken och ta den på allvar. Frågan om målstyrningen måste ägnas ökat intresse. Det är viktigt att slå fast att skolväsendet i olika delar av landet och för alla elever skall ge en likvärdig utbildning med hög kvalitet. Det är då nödvändigt att få fram sådana styrmedel att likvärdigheten verkligen kan garanteras. Om decentraliseringsarbetet skall kunna drivas vidare i detaljfrågorna måste staten vara försedd med de styrinstrument som tillgodoser kraven på måluppfyllelse.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 12 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Fru talman! Jag roade mig i går med att titta tillbaka på den debatt som vi höll den 24 april förra året om grundskoleanslaget. I den debatten sade skolministern bl. a. så här: "Om man möter unga människor med respekt för deras avsikter och vilja upptäcker man att de förvånansvärt ofta bjuder till och anstränger sig." Just det! Det är där vi menar att betygen har en viktig funktion, som en morot, en sporre att bjuda till och anstränga sig.

Georg Andersson säger att vi moderater är tvärsäkra när det gäller betygen. Ja, det är vi, därför att vi vet att vi har stöd av 85 % av Sveriges folk.

Georg Andersson säger också att betygen motverkar samarbete. Men då glömmer Georg Andersson bort att vad vi vill ha är ett helt annat betygssystem än det vi har i dag, ett betygssystem som inte mäter elevernas kunskaper och framsteg i förhållande till varandra utan i förhållande till läroplanens krav.

Sedan talade Georg Andersson om anslagssystemet, besparingar osv. När vi moderater har pekat på vad vi vill spara på har vi entydigt sagt att vi inte vill spara på ungdomsskolan – den skall inte drabbas när det gäller undervisningsdelen.

När vi har utformat våra besparingsförslag har vi gjort det utifrån de förutsättningar som gällde i budgetpropositionen men som nu inte längre gäller. Jag vill ändå konstatera, Georg Andersson, att vi anslår 200 milj. kr. mer till grundskolan än vad regeringen gjorde i sin budgetproposition. Och hur kommer kommunerna att finansiera den besparing som socialdemokraterna och folkpartiet nu har kommit överens om?

För övrigt är jag övertygad om att man kommunalt inom de enskilda skolorna vet bäst hur man skall hjälpa elever med svårigheter. Man får

tillgripa olika lösningar på olika håll, och det är inte fråga om att sätta några elever på undantag i anslagshänseende.

Anf. 13 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Georg Andersson tog upp reglerna för statsbidrag till de fristående skolorna och frågade: Är ni beredda att riva upp dessa regler, trots att de är antagna i enighet? Ja, det är vi, för det har ju visat sig att i händerna på en centralistisk och missunnsam regering fungerar de som verktyg för att motarbeta mycket legitima krav och önskemål hos föräldrar och elever att välja skola. Nu är det dock inte de reglerna som vi har anledning att diskutera i dag, utan detta kommer upp till hösten. Därför har vi tagit ställning för de skolor som just nu är mest utsatta för regeringens attacker.

När det gäller besparingarna talar Georg Andersson om den 3-procentiga besparingen och den lösning som vi har kommit fram till i utskottet som om det blott och bart vore en teknisk lösning och som om det inte fanns någon större skillnad. Så är faktiskt inte fallet. Socialdemokraternas förslag innebar en treprocentig besparing på skolan och skolområdet, medan vårt förslag innebar att vi gav kommunerna förtroendet att själva bestämma var besparingarna skulle göras. Vi menar, att i valet mellan att anlägga t. ex. ett äventyrsbad, som det nu är så populärt att diskutera ute i landet, och att satsa på kommunens skola, gör man det senare. Vi litar alltså på våra kommunalpolitiker i det avseendet.

När det gäller den tidigare skolstarten säger Georg Andersson att det är ett mycket stort beslut. Ja, det tycker vi också, och det är därför vi har menat att vi skall fatta ett principbeslut om en färdriktning. Sedan skall vi ta reda på vilka hinder som finns i vägen, vilka åtgärder som behöver vidtas för att det hela skall lösas på ett bra sätt. Georg Andersson säger också att det innebär en mycket stor kostnadsökning. Men det är faktiskt så, att utredningen Förskola-skola saknar mycket viktiga överväganden, som har tillkommit senare, nämligen förändringen och utbyggnaden av barnomsorgen, som innebär att vi satsar mycket mer än förut på lägre åldrar. Det skall också vägas in i bedömningarna när man skall se på kostnaderna för en tidigarelagd skolstart. Detta behöver utredas och klarläggas ytterligare, men färdriktningen skall vi klart ta ställning till.

Anf. 14 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Georg Andersson inledde sitt anförande med att säga, att vi i höst skall diskutera skolfrågor som kanske är av större ideologisk betydelse än de frågor som vi diskuterar i dag. Jag vill hävda att frågan om skolans resurser är en oerhört viktig ideologisk fråga, vars konsekvenser sträcker sig långt utöver skolans verksamhetsområde.

Sedan sade Georg Andersson: Visst vore det roligt om man kunde låta skolan behålla resurser. Jag antar att ordvalet innebär att Georg Andersson egentligen också tycker att det vore bra, men att han inte ser några möjligheter att göra det.

Sedan bemötte han mitt resonemang med en motfråga: Vad skall man göra när elevunderlaget blir större? Det är, Georg Andersson, med förlov sagt en ganska hypotetisk fråga. Vi vet att det inte inträffar inom överskådlig tid.

Skulle det göra det någon gång i framtiden skall vi vara glada för det, och jag tror att det finns möjligheter att vid den tidpunkten göra mycket säkrare bedömningar av hur vi då skall hantera frågan än vi kan göra i dag, kanske 10–15 år i förväg.

Sedan säger Georg Andersson: Det som utskottet har accepterat är regeringens förslag i budgetpropositionen att ge regeringen ett bemyndigande att sänka basresursmedeltalet. Det måste väl centerpartisterna vara glada över, säger Georg Andersson. Ja, visst är vi det, om detta är vad som verkligen avses. Georg Andersson måste ju vara medveten om, att om man bara säger att basresursmedeltalet skall sänkas, kostar det mycket pengar. Nyss har Georg Andersson kritiserat centerpartiet för att vara frikostigt med resurserna och sagt sig själv inte ha möjlighet att vara det. Men en sådan här sänkning kostar uppenbarligen mycket pengar!

Dessutom förefaller det som om Georg Andersson har slutat läsa budgetpropositionen med dessa rader, för i fortsättningen står det nämligen att detta bl. a. skall åstadkommas genom en utjämning mellan länen. Då kvarstår min fråga, och jag förutsätter fortfarande att utskottsmajoriteten har funderat över detta problem: Om man skall sänka basresursmedeltalet med t. ex. en elev i Storstockholmsområdet, där det ligger högt, hur mycket måste man höja det i Norrbotten, Jämtland eller Värmland? Det var i det sammanhanget som jag ställde nästa fråga: Vilka regionalpolitiska effekter får detta, Georg Andersson? Den frågan är oerhört central i hela resursresonemanget, och det är många förutom centerpartister som har pekat på vilken oerhörd betydelse utbildningsväsendet har för en framgångsrik regionalpolitik. Man kan alltså inte sluta att läsa budgetpropositionen mitt i ett stycke.

Anf. 15 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! Flera av de åtgärder som vi här förespråkar och som vi vill använda överblivna medel till medför inte bestående kostnader. Jag märkte att Georg Andersson instämde i min kritik mot förankringen av läroplanen för grundskolan ute i skolorna. Åtgärden att förbättra förankringen kräver vissa medel under en övergångsperiod, men kostnaden blir inte bestående.

Det finns en annan aspekt på detta med att återföra vissa medel. Det är att antalet elever sjunker. Antalet elever som studerar i gymnasieskolan kommer att minska, och därmed kommer ett mindre antal att gå vidare till högskolan. Vi kan relativt sett öka antalet elever, om vi motverkar utsällningen av elever, som börjar redan i grundskolan. Samhället har ju – och detta är viktigt – behov av ett visst antal tekniker, läkare, akademiker osv.

Det är bl. a. mot denna bakgrund som vi har ansett det nödvändigt att göra vissa förstärkningar inom skolan, men detta innebär inte att pengar behöver anslås till dessa ändamål för evig tid.

Georg Andersson frågar: Vad skall ni göra när elevantalet ökar? Vi hörde här Larz Johansson säga att det knappast är troligt att antalet ökar inom överskådlig tid. Men frågan faller på det faktum att en orättvisa faktiskt inte blir mer rättvis, Georg Andersson, om fler drabbas av densamma.

Jag lägger märke till, fru talman, att ju mer läroplanen för grundskolan, Lgr 80, förankras hos Georg Andersson, desto mer närmar han sig vpk:s

ståndpunkt när det gäller betyg i skolan. Det är mycket tillfredsställande, som man säger på riksdagsspråk.

Anf. 16 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Birgitta Rydle biter sig fast i Sifosiffror från Sollentuna när det gäller betygsdebatten. Jag tror inte att riksdagen kan fatta beslut med utgångspunkt i sådana mätningar.

Ett annat betygssystem ger andra effekter, säger Birgitta Rydle. Ja, möjligen delvis, men långt ifrån helt och hållet. Även det betygssystem som moderaterna förordar har en typ av utslagningseffekt. Om man skall ha ett betygssystem som tjänar ett syfte i urvalssammanhang, kommer elever att ställas mot varandra. Det är en alldeles otvetydig sanning.

Birgitta Rydle är litet vårdslös i debatten. Hon tror att utbildningsutskottets ledamöter inte följer med i vad som händer i andra hus och i andra rum i detta hus. Moderaterna föreslår nämligen att kommunerna skall drabbas av besparingar på 4 miljarder utöver regeringens förslag. Sådan är sanningen. Men sedan har ni lagt fram besparingsförslag speciellt riktade mot skolan. De slår mot vissa svaga elever, hemspråksundervisningen, SÅS-anlagen, dvs. anlagen för särskilda åtgärder på skolområdet, samt de särskilda insatserna för lågstadiet.

Jag tyckte att Ylva Annerstedt var mycket ovänlig mot Bengt Göransson. Hon kallade honom centralistisk och missunnsam. Jag har känt honom som en folkrörelseförankrad och generös person. När det gäller bidragen till fristående skolor har regeringen också varit generös, t. o. m. generösare än skolöverstyrelsen.

Vi har med folkpartiet gjort upp om reduktionen av statsbidraget till kommunerna. Vi har gemensamt skrivit att det är en teknisk lösning. Jag utgår från att skrivet är skrivet.

Jag vill betona att både regeringens förslag och det förslag som utskottet presenterar ger kommunerna fullständig frihet att använda sina resurser. Jag tror inte att den ändrade uppläggning som utskottet föreslagit har medfört någon ändrad planering ute i de enskilda kommunerna.

Larz Johansson ställde flera frågor som jag inte hinner besvara nu.

Elevantalet blir inte större, säger Larz Johansson. Ja, om vi enbart ser på grundskolan så är detta kanske sant för en viss tid. Men vi måste ju tillämpa samma princip för gymnasiet och högskolan. Om vi tillämpar principen att låsa fast resurserna och elevantalet blir större, så får vi ju mindre pengar per elev. Det tycker jag är en mycket dålig lösning.

Min taletid är slut, och jag ber att få återkomma till övriga punkter.

Anf. 17 BIRGITTA RYDLE (m) replik:

Fru talman! När jag säger att 85 % av Sveriges folk står bakom oss då det gäller kravet på betyg i skolan, så är det inte alls fråga om enbart Sollentuna. Det finns många enkäter från andra håll som entydigt pekar i samma riktning.

Jag tycker att det någon gång borde vara så att riksdagsmajoriteten funderar över varför elever så gärna vill ha betyg. Det kan ju rimligtvis inte vara så att elever vill ha betyg därför att de blir stressade av betygen och

därför att dessa skulle skapa en obehaglig konkurrensstämning i skolan. Orsakerna måste givetvis vara de positiva faktorer som jag har talat om såväl i mitt huvudanförande som i min replik.

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

*Grundskolan och vissa
fristående skolor*

Anf. 18 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Georg Andersson var en smula förargad över att jag kritiserade regeringen för dess sätt att behandla de fristående skolorna. Men jag gör detta på mycket goda grunder. Alltsedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde har den nämligen på olika sätt försökt försvåra för de fristående skolorna att verka. Det började med att regeringen inte ville bevilja några som helst bidrag förrän det hade gjorts en utvärdering. Vi kommer så småningom till ett ärende som rör gymnasieskolan, där man har hållit inne ett antal platser, så att dessa gymnasieskolor inte skall kunna ha annat än 15-klasser på gymnasiestadiet mot normalt 30-klasser.

Vid det ena tillfället efter det andra försöker man försvåra för de här skolorna att verka. Vi vill inte göra det.

Jag konstaterar att jag inte får några som helst svar på mina frågor. Jag frågade: Varför skall inte föräldrar och elever få välja en fristående skola på rimliga villkor? Varför skall bara elever med föräldrar som kan betala få gå i fristående skolor? Varför kan inte elever få välja skola också inom det kommunala skolväsendet?

Anf. 19 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Georg Andersson sade i sin replik att han inte hade tid att svara på min fråga. Jag misstänker att han inte kommer att ha tid i nästa replik heller. Kan det möjligen bero på att Georg Andersson inte har funderat över den här problematiken? Om så skulle vara fallet ber jag att få skicka frågorna vidare till skolministern, som rimligen måste ha funderat över detta när han har utformat förslagen i budgetpropositionen.

Mina konkreta frågor till Bengt Göransson är: Hur mycket pengar kostar det att sänka basresursmedeltalet med låt oss säga en elev över hela landet? Om man skall låta den effekten få ett ordentligt genomslag, så att det blir mindre klasser i storstadsområdena, hur mycket måste i så fall basresursmedeltalen höjas i glesbygdslänen?

Om man sänker basresursmedeltalet måste det rimligen innebära att det strömmar ut mer pengar. Om man samtidigt begränsar möjligheterna till en utformning av systemet på så sätt att man säger att ingen klass i fortsättningen skall ha fler elever än delningstalet, förhindrar man ju länskolnämnderna att tillåta att en del av de ökade resurserna hamnar i de små skolorna, dvs. göra det möjligt att bibehålla små skolenheter. Sammantaget blir effekten den att man med ett betydligt större resursutflöde, något som regeringen och Georg Andersson tidigare har kritiserat, möjligen marginellt kan sänka klasstorlekarna i storstadsområdena och samtidigt fortsätta att slå ut ett mycket stort antal skolenheter i glesbygdslänen.

Om regeringen och Bengt Göransson har en annan uppfattning, vore det bra om Bengt Göransson redovisade det nu, för detta är, som jag har sagt vid upprepade tillfällen, helt avgörande också för de regionalpolitiska insatser som vi i andra sammanhang brukar vara överens om är mycket angelägna.

Anf. 20 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag vill börja där jag slutade den förra repliken och gå vidare med att svara Larz Johansson.

Vad vi talar om nu är en viss reduktion av basresursmedeltalet genom en utjämning mellan länen. Det behöver sannolikt inte innebära att glesbygdsskolor drabbas, utan det är mellan länen som utjämningen skall ske. Inom alla län finns det en ganska stor variation mellan glesbygder och tätorter, men spännvidden mellan basresursmedeltalen är ju, som Larz Johansson har sett, ganska betydande.

Vilka regionalpolitiska effekter får det här? frågar Larz Johansson mycket energiskt. Jag undrar då: Vilka regionalpolitiska effekter avsåg den borgerliga regeringen att åstadkomma, när den krävde en uppjustering av basresursmedeltalet till 23? Det var ju vad den borgerliga regeringen drev igenom, och det är skadorna av det som vi nu börjar att reparera. Vi har nämligen sett att det hade ogynnsamma effekter.

Birgitta Rydle började tala om Sveriges folk, när hon tidigare hade talat om 85 % i Sollentuna. Det är nog att dra snabba slutsatser om vad Sveriges folk vill. Men vi kan ju inte fatta beslut i sådana här frågor utifrån Sifo-mätningar.

Jag skulle vilja citera ett stycke ur den ganska intressanta skrift som jag tidigare citerat, En skola för alla!, där man också tar upp betygsfrågan: "Även om antalet elever som känner sig stimulerade och hjälpta av betygen överstiger antalet elever, som i motsats härtill känner sig hämmade och hindrade i sin utveckling, är detta inte skäl nog att behålla betygen. Valet mellan betyg och icke-betyg är här, enligt SÖ, inte en enkel fråga om majoritet kontra minoritet. Att betygen skadar eller hämmar vissa individer kan, enligt SÖ, inte försvaras med att de hjälper andra individer, även om de hjälpta skulle vara i majoritet."

Det var kanske litet krånglig svenska, men jag hoppas att innebörden är begriplig.

Ylva Annerstedt vill ha en diskussion om hela valfrihetskomplexet. Det är naturligtvis omöjligt att åstadkomma under en kort repliktid, som det nu återstår nio sekunder av. Jag ber att få återkomma till den mycket intressanta diskussionen vid ett senare tillfälle.

Förste vice talmannen anmälde att Larz Johansson, Birgitta Rydle och Ylva Annerstedt anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 21 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Jag begär ordet för att ta upp en enda punkt, som jag finner anledning att kommentera. Det är Ylva Annerstedt som i talarstolen gör sig skyldig till ett påstående om regeringens attityd till de fristående skolorna, ett påstående som inte är korrekt.

Hon tar i en replik upp resonemanget ytterligare, och hon säger där att regeringen skulle ha sökt hindra genomförandet av de beslut som riksdagen har fattat. Får jag då påminna Ylva Annerstedt, som inte hade tillfälle att delta i riksdagen vid den tidpunkten, att riksdagens beslut om stöd till

fristående skolor fattades efter den socialdemokratiska regeringens tillträde 1982 på hösten. Vi övertog alltså en proposition som låg kvar från den gamla riksdagen.

Jag ställdes sedan under hösten och vintern inför ett antal frågor om vilket beslut jag skulle komma att fatta vid en senare tidpunkt. Jag förbehöll mig då rätten att redovisa mitt beslut när jag hade fattat det, och inte innan vi hade haft möjlighet att ta ställning till skolöverstyrelsens förslag.

Vi fick sedermera skolöverstyrelsens förslag som omfattade ett antal fristående skolor. Regeringens beslut omfattade därutöver ytterligare några skolor, bl. a. ett antal kristna skolor, t. ex. Vasaskolan i Göteborg. Jag tycker faktiskt att det är något oförsynt att beskriva detta som en missunnksam och snål och förföljande attityd, om jag nu tolkar innebörden i påståendet rätt.

Anf. 22 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Statsrådet har ju alldeles rätt när det gäller beslutet om den proposition som övertogs från den borgerliga regeringen. Då hade vi ingen aning om hur man skulle kunna använda de regler som var uppställda i beslutet. Det visade sig sedan att man försökte förhala ikraftträdandet genom att säga att man först skulle göra en utredning om de fristående skolornas verksamhet och sedan se om man kunde ge flera skolor bidrag. Det väckte också en oerhört stor opposition.

Att sedan påstå att regeringen är generös mot fristående skolor därför att man utvidgar statsbidragsgivningen från en mycket snål och låg nivå tycker jag är att överdriva. Vi har ju ändå sett ett flertal förslag och beslut om försök att hindra de fristående skolorna. Det gäller t. ex. statsbidraget till gymnasieplatserna. Det gäller Hillelskolan och Estniska skolan. Nu fick jag besked om att man tydligen sett på Estniska skolan med något annorlunda ögon. Jag gläder mig åt det.

Generellt sett kan man säga att här inte finns någon positiv inställning till de fristående skolorna. Här finns ingen positiv inställning till möjligheterna för föräldrar att välja. Om det hade gjorts det skulle man inte sätta upp sådana hinder, och då skulle man också säga ja till föräldrars och elevers möjligheter att välja skola inom det allmänna skolväsendet.

Anf. 23 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Ylva Annerstedt argumenterar nu för ett stöd till fristående skolor utifrån ett riksdagsbeslut som aldrig har fattats. I det beslut som fattades fanns den förutsättning som gavs för stödet till fristående skolor klart angiven, och den har tillämpats vid regeringens beredning av ärendena. Mot den bakgrunden tillåter jag mig att med en viss bestämdhet hävda att tillämpningen har varit generös. Vi har alltså följt vad som sades i proposition och utskottsbetänkande om vilka kriterier som skulle gälla för stöd till fristående skolor.

På den punkten tycker jag att det angrepp som riktas mot oss är inte bara oförsynt utan dessutom oöverlagt, eftersom Ylva Annerstedt här måste backa från sitt påstående att också Estniska skolan skulle vara illa behandlad. Hon säger att hon nu – uppenbarligen under pågående riksdagsdebatt när

hon upptäckt att jag, som har tillgång till fakta, var här – är beredd att rätta uppgiften.

Anf. 24 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Det är uppenbart att dessa regler kan tillämpas med större eller mindre generositet. Det finns alltså en spännvidd i hanteringen av reglerna inför de olika konkreta besluten. I ett enda avseende har regeringen varit mer generös än vad reglerna egentligen tillåter, nämligen när det gäller de kristna skolorna.

Vi menar i folkpartiet att reglerna har visat sig vara så tånjbara och så begränsande att det är tid att riva upp beslutet och i stället överväga nya regler.

Enligt bestämmelserna skulle de fristående skolornas verksamhet vara specifik till gagn för det allmänna skolväsendet för att de skulle vara kvalificerade för statsbidrag. Det visar sig nu att detta har tagits till intäkt för att i olika sammanhang tala mot de fristående skolorna.

Bengt Göransson har vid flera tillfällen – det vill jag gärna säga – visat en mer generös attityd mot de fristående skolorna, men många av hans partikamrater delar inte denna uppfattning.

Anf. 25 Statsrådet BENGT GÖRANSSON:

Fru talman! Jag nöjer mig med att nu notera att jag är ganska generös, enligt Ylva Annerstedts beskrivning.

Förste vice talmannen anmälde att Ylva Annerstedt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 26 INGVAR BJÖRK (s):

Fru talman! Det är med anledning av Bengt Silfverstrands och Egon Jacobssons motion 1985/86:Ub210 som jag vill säga några ord. De påpekar att läroplanen för grundskolan tillsammans med ett friare statsbidragssystem ger skolan större frihet då det gäller mål och medel och ramar för verksamheten.

En behovsstyrd resursfördelning måste innebära att skolan är till för eleverna, och det är politikernas uppgift att se till att samhället tar sitt ansvar.

Avsikten med skolans förstärkningsresurser är att de skall användas till elever med särskilda behov. Lokalt skall kommunerna fördela resurserna till de elever som har störst behov. Detta uttalar klart i Lgr 80, vilket motionärerna påpekar.

Nu tilldelas kommunerna förstärkningsresursen i direkt proportion till antalet elever. Denna resurs är rörlig och kan omfördelas efter behov.

Erfarenheterna talar för att det är en mycket liten del av förstärkningsresursen som fördelas fritt. Detta slås fast i en doktorsavhandling med titeln "Den dolda styrningen – skolpolitisk intention – pedagogisk verklighet", av Knut Åhs och Björn Odin. Dessa författare påpekar att det inte har blivit någon större omfördelning till svagare elevgrupper, och en omfördelning mellan skolor har ej utnyttjats. Resursen har använts till att generellt minska storleken på klasserna. Olika skolforskare har också konstaterat att föränd-

ringar av gruppstorleken 15–40 elever har obetydliga konsekvenser utom för lärarnas arbetsinsats. Arbetssättet i klassen förändras ju inte automatiskt genom att elevantalet minskar.

Fru talman! Låt mig anlägga några synpunkter på detta ärende från handikapprörelsens sida. En förutsättning för att handikappade elever med stora funktionshinder skall kunna fungera inom skolan är att de kan få praktisk hjälp under lektionstid, under raster och måltider. Här krävs alltså personella resurser, som är speciellt reserverade för enskilda individer, i syfte att likvärdiga möjligheter till studier skapas för denna elevgrupp. Här kommer förutom förstärkningsresursen även medel som fördelas av länskolnämnden och rent kommunala medel in. Det har också visat sig att där elevassistentorganisationen fungerar väl har också dessa elever kunnat klara grundskola, gymnasium och universitetsstudier. Innan denna resurs kom till, begränsades handikappade elevers utbildningsmöjlighet till minsta möjliga omfattning, dvs. i stort sett bara grundskola och knappt det.

Inom handikapprörelsen har man den erfarenheten att förstärkningsresursen inom skolan inte används med prioritet för den livsavgörande service som handikappade elever behöver för att kunna fullfölja sin skolgång och sin utbildning. I förlängningen blir detta också ett hinder för dessa elever att komma ut i arbetslivet.

Låt mig påpeka även följande: Skolan och möjligheterna att klara studierna där är livsavgörande för alla elevers möjligheter att få en draglig livssituation senare i livet. För elever med handikapp är det en katastrof, om man inte av praktiska skäl kan fullfölja sin utbildning. Det är därför viktigt att en utvärdering av förstärkningsresursen sker med tyngdpunkt på de handikappade elevernas hela servicebehov under skolåret. Häre ingår också möjligheter till färdtjänst till och från skolan och till de fritidsengagemang som har samband med samvaron utanför skolan.

Fru talman! Det är med tillfredsställelse som jag konstaterar att utbildningsutskottet menar att frågor rörande styrning av skolväsendet skall hänvisas till en särskild beredning, som föredragande statsrådet aviserat.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om utbildningsutskottets betänkanden 16 och 17.)

Anf. 27 FÖRSTE VICE TALMANNEN

Kammaren övergår nu till att debattera utbildningsutskottets betänkanden 16 om anslag till gymnasieskolor, m. m. och 17 om anslag till utrustning för gymnasieskolan m. m. I fråga om dessa betänkanden hålls gemensam överläggning.

Anf. 28 GÖRAN ALLMÉR (m):

Fru talman! I den omfattande utbildningspolitiska debatt som kammaren ägnar sig åt i dag har det fallit på min lott att svara för frågorna som rör gymnasieskolan. Dessa finns behandlade i utbildningsutskottets betänkanden nr 16 och 17.

Först, fru talman, vill jag uppehålla mig litet kring de besparingsförslag som sett dagens ljus i samband med budgetpropositionen och dess behandling.

Vi moderater har under en följd av år av utskottsmajoriteten beskyllts för att vilja rasera stora delar av utbildningen genom våra besparingsförslag, vars inriktning jag tidigare berört i flera anföranden här i kammaren. Kort sagt innebär det, att ungdomsskolan i största utsträckning skall skonas från nedskärningar och att besparingarna bör drabba de mera umbärliga verksamheterna inom utbildningsdepartementets områden.

I år vill regeringen dra in 128 miljoner av statsbidraget till lärarlönerna i gymnasieskolan. Vi moderater ställer inte upp på detta förslag utan vill i stället spara de 16,5 miljoner som är avsedda för hemspråksundervisningen i gymnasieskolan. Motiveringen för vår besparing är att vi anser, att för barn som kommer till Sverige i tidig ålder eller är födda här bör hemspråksundervisningen koncentreras till förskolan och grundskolans låg- och mellanstadium. För invandrabarn som kommit till Sverige i senare åldrar får hemspråksundervisningen anpassas efter de individuella behoven. För gymnasiestudierande bör enligt vår uppfattning eventuell nödvändig hemspråksundervisning ske i andra former, t. ex. genom studieförbundens cirkelverksamhet eller genom invandrarorganisationernas försorg.

Med det anförda som bakgrund kan man alltså med fog fråga sig vilket parti som är i färd med att utarma skolans resurser, regeringspartiet eller moderata samlingspartiet?

Nu fick regeringen inte majoritet för sitt förslag i utskottet, utan tvingades att ansluta sig till folkpartiets besparingsmodell, som innebär att de specialdestinerade statsbidragen till kommunerna skall utgå ograverade och att besparingen i stället skall tas ut genom en avgift på kommunernas skatteunderlag som uppgår till samma belopp, nämligen 128 miljoner. Detta är rundgången inom den offentliga sektorn i sin prydno. Man klagör heller inte hur riksdagen ser på vad som är väsentligt och outhärligt inom utbildningssektorn. Vi kan inte acceptera det besparingssättet.

Jag går därmed, fru talman, över till att behandla dimensioneringsfrågor. Vi är beredda att acceptera regeringens förslag till totaldimensionering av gymnasieskolan för budgetåren 1986/87, 1987/88 och 1988/89. Detta innebär 124 000 intagningsplatser i direktramen och 33 230 i lilla ramen. Någon anledning till utökning av ramarna synes enligt vår uppfattning inte föreligga, då under innevarande läsår drygt 6 000 intagningsplatser i direktramen och nära 3 700 årselevplatser i lilla ramen inte utnyttjats.

Vi kan emellertid inte acceptera fördelningen av intagningsplatser på sektorer i direktramen. I budgetpropositionen anförts, att det nu finns åtskilliga undersökningsresultat som visar att kopplingen mellan gymna-

sieskolans planeringssektorer och arbetsmarknadens behov är svag. I en analys av folk- och bostadsräkningen 1980 visas att de som anställts inom ett yrkesområde ofta har mycket olika utbildningsbakgrund.

Detta har vi tidigare anfört, och det är bra att också regeringen nu tycks ha kommit till samma insikt. Vi hävdar att eleverna själva genom sina intresseval bättre än någon annan förmår finna den utbildning, som ger dem plats i yrkeslivet. Vi har också tidigare påvisat att framför allt de tre- och fyraåriga linjerna leder till kunskaper, som gör att elever därifrån bättre än övriga kan hävda sig på arbetsmarknaden.

Inför kommande dimensioneringsbeslut bör enligt vår mening den nu använda sektorindelningen överges till förmån för indelning byggd på gymnasieskolans linjer och specialkurser. Möjligheterna bör vidare ytterligare vidgas för läns skolnämnderna att omfördela platser mellan de olika utbildningsvägarna. I avvaktan på att dessa förändringar kan genomföras och mot bakgrund av vad jag i övrigt anfört föreslår vi moderater att i direktramarna för de närmaste åren öka intagningsplatserna på humanistisk-samhällsvetenskaplig sektor och på jordbruks- och skogsbrukssektorn med 535 resp. 200 platser jämfört med budgetförslaget, samtidigt som vi föreslår en neddragning med 735 platser på vård-, social- och konsumtionssektorn.

Neddragningen på VSK-sektorn motiveras av det kraftigt sjunkande elevintresset för Ko- och Ss-linjerna. De resurser som tillförs HS-sektorn skall till övervägande delen läggas på de treåriga teoretiska linjerna.

För att riktigt och i så stor utsträckning som möjligt utnyttja de ramar som ställs till förfogande är det enligt vår mening viktigt att det finns fastställda förkunskapskrav för gymnasieskolans olika utbildningsvägar. I en skola som sätter kunskapsmålet främst är det nödvändigt att olika utbildningskrav på förkunskaper vad gäller både bredd och djup klart anges. Det ger eleven rätt information om linjens karaktärsämnen och om vad som krävs för att denne skall ha en rimlig möjlighet att klara studierna.

Den mest angelägna förändringen av yrkesutbildningen är enligt vår mening att skapa en bättre anknytning till det praktiska arbetslivet. Elevens förutsättningar att få arbete efter avslutad yrkesutbildning skulle öka markant med införandet av en ny typ av lärlingsutbildning hos företag och hantverkare. Eleven får genom denna en direkt inblick i arbetslivet, och verklighetsanknytningen av yrkesskolningen bidrar till engagemang och inlevelse hos lärlingen. Härtill kommer att eleverna i företagen kommer att utbildas på en modern maskinpark. Inom vissa områden sker den tekniska utvecklingen i dag så snabbt att gymnasieskolans resurser inte på långt när räcker till för att anskaffa aktuell materiel.

Vi har tidigare i motion 1984/85:2818 skisserat hur en ny lärlingsutbildning skulle kunna utformas. Jag skall här inte upprepa vad systemet innebär utan nöjer mig med att anföra att de förändringar av yrkesutbildningen i gymnasieskolan som kan bli resultat av den pågående översynen av den gymnasiala yrkesutbildningen bör bygga på vad vi föreslagit i motion 1984/85:2818. I avvaktan på ÖGY:s resultat föreslår vi nu att regeln att lärlingsutbildning i dess nuvarande utformning inte får omfatta utbildning som i dag erbjuds inom gymnasieskolan tas bort och att statsbidrag bör utgå även för färdigutbildning. Antalet årselevplatser bör dessutom höjas till

10 000, dvs. med 4 085 platser i förhållande till regeringens förslag.

Fru talman, jag övergår därmed till att beröra vissa läroplansfrågor.

Försöksverksamhet har sedan läsåret 1979/80 bedrivits med ramtimplaner med obligatoriska och valbara timtal. Genomgående har goda erfarenheter av försöksverksamheten redovisats. Enligt vår mening bör försöksverksamheten utökas till att omfatta möjligheter till ytterligare fördjupning i ämnen som redan tidigare finns på timplanen för ifrågavarande linje. Sådana ämnen kan förslagsvis vara moderna språk på H-linjen, historia och samhällskunskap på H- och S-linjerna, matematik, fysik, kemi och biologi på N- och T-linjerna. Denna typ av specialgymnasier är viktig för att alla begåvningsstyper skall kunna tas till vara.

I december 1983 beslutade riksdagen att generellt utvidga systemet med timreduktioner i gymnasieskolan vid grupper upp t. o. m. 23 elever. Beslutet har visat sig få besvärande konsekvenser, inte minst i språkundervisningen. Riksdagen bör därför med upphävande av sitt tidigare beslut fastställa att reduktion av lärartimtalet för undervisningen endast bör komma i fråga när elevantalet i gruppen är 15 eller därunder. De merkostnader som därvid uppkommer bör kunna täckas av att ingen återföringsresurs då är erforderlig och av att kostnaderna för borttagande av självstudietimmarna kan klaras på annat sätt.

Fru talman! Riksdagen beslutade våren 1985, UbU 1984/85:18, att avskaffa tjänsterna som huvudlärare och institutionsföreståndare i gymnasieskolan. Förändringen skulle ske den 1 juli 1986. Regeringen har nu i avvaktan på ett nytt statsbidragssystem för gymnasieskolan beslutat uppskjuta verkställigheten till den 1 juli 1987.

Vi avvisade förslaget om tjänsternas avskaffande redan vid behandlingen av ärendet 1985. Vår uppfattning har inte förändrats, och vi föreslår att riksdagen med upphävande av beslutet 1985 beslutar att huvudlärar- och institutionsföreståndartjänster allt framgent skall finnas i gymnasieskolan.

Fru talman! Jag övergår nu till att behandla frågor som rör statsbidrag till fristående skolor på gymnasial nivå.

1984 fastställde riksdagen nya regler för dessa statsbidrag. Därvid beslöt riksdagsmajoriteten att bidragen till Göteborgs Högre Samskola och Sigrid Rudebecks Gymnasium skulle börja avvecklas från budgetåret 1988/89. Vi moderater reserverade oss då mot beslutet. Vi har senare motionerat om ett upphävande av beslutet, så också i år.

Skälen till våra krav är att båda skolorna fungerar mycket väl. För Samskolans del kan dessutom anföras att skolan är en av de få vertikalt organiserade skolorna i landet, dvs. att skolan omfattar en fullständig grundskola och gymnasieskola. I skolan bedrivs vidare undervisning enligt Montessoripedagogiken. I Sigrid Rudebecks Gymnasium går många elever som av olika skäl har haft svårt att finna sig till rätta i de kommunala skolorna. Skolorna fyller alltså väl dokumenterade behov och bör sålunda beredas ekonomiska möjligheter till fortbestånd.

Beträffande Stockholms Tekniska Institut är att anföras att det fungerat under 60 år och att under denna tid mer än 19 000 ingenjörer utbildats där. Elevantalet är drygt 800 och inrymmer ca 170 utländska medborgare. Institutets ingenjörer är väl sedda på arbetsmarknaden. En risk finns att STI

kommer att förlora sin profil vid en överföring till kommunalt huvudmannaskap. Skolan bör, som vi moderater kräver, få förbli en fristående skola.

Slutligen, fru talman, bara några ord om utbildningsutskottets betänkande 17. Vi moderater har tidigare hävdats att kommunerna bör ha ett odelat ansvar för all utrustning också i gymnasieskolan. Ytterligare skäl till att statsbidrag inte bör utgå har jag tidigare framhållit i detta anförande i samband med mina synpunkter på lärlingsutbildningen.

Med det anförda, fru talman, vill jag yrka bifall till de reservationer i utbildningsutskottets betänkanden 16 och 17 som moderata ledamöter står bakom.

Anf. 29 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Just nu pågår ett intensivt utvecklingsarbete i gymnasieskolan. Likaså har en livlig debatt startats om de förslag som av Översynsgruppen av gymnasiala yrkesutbildningar (ÖGY) nyligen lagt fram. Försöksverksamheten skall utvärderas och ÖGY:s betänkande remissbehandlas.

Det innebär naturligt nog att de motioner som folkpartiet väckt om gymnasieutbildningen i år inte tar upp så många konkreta och genomgripande förslag till ändringar av t. ex. organisation eller inre arbete. Våra förslag och reservationer är i stället framför allt föranledda av budgetpropositionen.

Jag nämnde tidigare försöksverksamheten. Det är naturligtvis utmärkt att det finns ett stort gensvar och ett djupt engagemang ute i skolorna när det gäller att starta olika projekt. Denna verksamhet har emellertid fått en sådan omfattning att vi känt ett behov av att markera detta. Just nu är det ca 700 olika projekt i gång ute på gymnasieskolorna. Dessa projekt skall följas upp och utvärderas noggrant, om de skall ha någon betydelse för utvecklingen i gymnasieskolan i dess helhet. En sådan ambition, menar vi, sätter en viss gräns för omfattningen av försöken.

I detta sammanhang vill jag åter markera att folkpartiet säger nej till en utvidgning av försöken med gemensam start, något som ju riksdagen tidigare avvisat. Trots detta framhärskar regeringen genom att bevilja medel härför. Erfarenheterna hittills har varit mycket negativa, och både elever och föräldrar är missnöjda.

En viktig fråga, som vi alltid brukar debattera, är dimensioneringen av gymnasieskolan. Också i år har vi olika uppfattningar om hur många platser vi skall ställa till framför allt ungdomarnas förfogande.

Vi för vår del har stannat för skolöverstyrelsens förslag om 4 000 fler platser i stora ramen. Varje år de senaste fem åren har regeringen i efterskott beviljat ca 5 000 fler platser. Vi tycker att det är bättre att kommunerna får besked från början, så att de kan planera bättre och säkert vet vad de har att rätta sig efter. Då utnyttjar man ju sina resurser på ett annat sätt. Vi vet också att de ungdomar som inte får någon plats i gymnasieskolan återfinns i kommunens uppföljningsansvar. Då säger all erfarenhet att det är bättre att de får en utbildning som de valt själva.

När det gäller den lilla ramen vill jag säga att vi däremot inte har velat följa SÖ:s förslag. Siffrorna visar nämligen att endast ca 85 % av platserna där har utnyttjats. Vi menar att man måste undersöka orsakerna till detta och göra något åt problemet, innan man lägger fler utbildningsplatser där.

När det gäller dimensioneringen av gymnasieskolan för budgetåren 1987/88 och 1988/89 kan jag nämna att vi har avstått från att nu precisera våra yrkanden. Bakgrunden är att flera av de förslag till förändringar av gymnasieskolan som jag redovisat kommer att avgöras under det kommande budgetåret.

Fru talman! Jag vill också, som vanligt skulle man kunna säga, ta upp frågan om lärlingsutbildningen. Våra krav är:

att lärlingsutbildningen skall vara en utbildningsform som är likvärdig med annan gymnasieutbildning,

att den skall vara treårig och ha statsbidrag också för det tredje året,

att den skall genomföras med ett rejält statsbidrag av en modell som vi redogjort för vid flera tillfällen här i kammaren, och

att antalet platser i denna utbildning inte bör begränsas.

Allt tyder på att denna typ av utbildning, förlagd till arbetsplatsen, är den yrkesutbildning som lyckats bäst för de elever som fullföljt sin yrkesutbildning. Likaså är det den utbildning som i de flesta fallen leder till fast arbete direkt efter utbildningen.

Trots detta har socialdemokraterna under en följd av år motarbetat denna utbildningsform. Först avskaffar man den och sedan tvingas man införa den igen, då som försöksverksamhet i mycket begränsad omfattning. Yrkesutbildning skulle ske exklusivt inom gymnasieskolan, sade man. Det sista attentatet mot lärlingsutbildningen var när man häromåret tog bort statsbidraget för det sista utbildningsåret. Också i år avslår man, som jag redovisade tidigare, våra förslag.

Men vad händer? Jo, ÖGY lägger fram förslag som mycket nära anknyter till den lärlingsutbildning vi förgäves arbetat för så länge. Yrkesutbildningen skall vara treårig, skriver man, den skall utformas och genomföras i mycket nära samarbete med företagen, och den skall finansieras genom statsbidrag och bidrag från tänkta arbetsgivare. Här kan man verkligen säga att utvecklingen både hunnit upp och kört över socialdemokraterna.

Fru talman! Jag vill dessutom uppehålla mig en stund vid en för oss folkpartister viktig principiell fråga – behovet av alternativ och friheten att välja. Vi har tidigare i dag berört den frågan.

I varje budgetproposition finner föredragande statsrådet ut nya vägar att motarbeta de fristående skolorna och nya metoder att hindra människor som vill engagera sig i sina barns skola.

Den här gången har man hittat på att de fristående skolorna inte skall få statsbidrag till normalstora klasser. Endast för 15 elever i varje klass skall statsbidrag ges. Det är fullständigt absurt och kan endast vara motiverat av en illvillig önskan att skada de elever och föräldrar som väljer en fristående skola. Något sakskäl för ett sådant agerande har man inte presenterat.

Vi har motionerat om att beslutet att upphöra att ge statsbidrag till Göteborgs Samskola och Sigrid Rudebecksskolan skall upphävas. Det finns många skäl för detta. För det första föredrar en rad elever och föräldrar detta alternativ för barnen. För det andra är det skolor som alldeles uppenbart håller högre kvalitet på sin undervisning än andra. Varför vill socialdemokraterna avskaffa dessa skolor?

Jag vill ge ett exempel: I Göteborgs traditionella gymnasier är avhoppen

från utbildningen ca 20 %. I Göteborgs Samskola är avhoppet 2 %. Sigrud Rudebecksskolan har lyckats med bedriften att två gånger producera vinnaren av kemiolympiaden.

Katarina Randsalu i Göteborg skriver: "Jag går på Göteborgs högre samskola och jag undrar egentligen varför ni drar ner statsbidraget för just Samskolan, som sedan 1901 har haft alla åldrar och fortfarande är unik i Sverige med förskola, lågstadium, mellanstadium, högstadium och gymnasium."

Och Fanny Holmquist skriver: "Jag önskar att du kunde komma till vår skola och själv se hur fint Montessoripedagogiken fungerar, från förskolan och upp till gymnasiet."

Det är det här som åtminstone socialdemokraterna i Stockholm vill avskaffa. För uppenbarligen finns det delade meningar bland socialdemokraterna. Hos de kommunalt aktiva i Göteborg är upprördheten stor. Och inte tänker väl socialdemokraterna på Göteborgsbänken rösta bort två av sina bästa skolor? Såvitt jag vet har en rad ledande socialdemokratiska politiker i Göteborg, med kommunstyrelsens ordförande i spetsen, valt Samskolan och Sigrud Rudebecksskolan för sina barn.

Jag vill ställa en rak fråga till socialdemokraterna i utskottet: Varför vill ni inte stödja vårt förslag om statsbidrag till de två Göteborgsskolorna? I utskottet har vi ju inte fått ett enda sakskaäl. Det vore intressant att se om vi kunde få någöt här i kammaren.

Verksamheten vid Stockholms Tekniska Institut har kännetecknats av flexibilitet och stor förmåga att anpassa utbildningen efter de behov som uttalats t. ex. från blivande arbetsgivare och från näringslivet. Vid beslutet om kommunalisering uttalade riksdagen att kommande statsbidrag skulle bevara förutsättningarna för de nuvarande yttre formerna för verksamheten. Det finns uppenbarligen skäl att åter upprepa detta krav.

Nästa år är det 600 lyckliga elever som får större möjlighet att välja ämnen efter sina intressen och talanger. Det är 50 fler än i fjol. Varför får just de här eleverna större valfrihet? frågar sig många elever och föräldrar. Jo, de är elitidrottare. Dessa skall ha särskilda privilegier, tycker socialdemokraterna. Men eleverna som är duktiga i musik eller språk, dem säger man nej till..

Folkpartiet välkomnar socialdemokraternas tillnyktring när det gäller besparingarna på lärarlönerna; vi har diskuterat det tidigare i dag.

Fru talman! Vi har ett antal reservationer, som jag inte var och en berört i det här anförandet. Jag vill ändå yrka bifall till reservationerna 1, 7, 9, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 26, 34, 37, 38 och 39.

Eftersom det här blev ett ganska långt anförande vill jag för säkerhets skull upprepa mina frågor till socialdemokraternas företrädare:

Var är egentligen skälen till att ni drar in statsbidragen till de två nämnda skolorna i Göteborg?

Varför skall elitidrottare ha privilegier i skolan som inga andra elever får tillgång till?

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

*Gymnasieskolan och
vissa fristående skolor*

Anf. 30 LARZ JOHANSSON (c):

Fru talman! Med risk för att bli missuppfattad den här gången också kan jag säga, att det är glädjande att så fort jag kommer upp i talarstolen dyker statsråden upp. Det är stimulerande, för då kan vi kanske få svar på en del frågor som utskottsmajoriteten annars har visst bekymmer med.

Också i det här betänkandet finns det en lång rad reservationer, som jag inte heller nu kommer att kommentera var och en för sig. Jag börjar alltså med att yrka bifall till alla centerreservationer och reservationer där centerpartister står med.

Framför allt tänker jag tala om gymnasieskolans dimensionering. Det är också ett ämne som vi har haft anledning att beröra många gånger men som fortfarande är lika aktuellt. För att göra en mycket kortfattad resumé av vårt förslag, talar vi alltså om en totaldimensionerad gymnasieskola, och för att nå dit föreslår vi att dimensioneringen för nästa år skall vara 130 000 intagningsplatser i stället för de 124 000 som regeringen föreslår. Vi tycker också att man skall ta bort den nuvarande prioriteringen av 16–17-åringar, eftersom den har haft olyckliga effekter på gymnasieskolans utveckling, och vi säger ett bestämt nej till den föreslagna överinskrivningen i gymnasieskolan, dvs. den formulering i budgetpropositionen där regeringen talar om att länskolnämnderna aktivt skall verka för att kommunerna tar in för många elever i resp. gymnasieklasser.

Regeringen för å sin sida i budgetpropositionen ett resonemang som på något sätt liknar uppläggningsen när det gällde grundskolan. Man säger nämligen: Det är inte så illa beställt när det gäller intagningskapaciteten i gymnasieskolan. Vi har faktiskt ett antal tomma platser och nästan alla elever har nu varit föremål för ett erbjudande att komma in i gymnasieskolan.

Det är möjligt att de har fått ett sådant erbjudande, men det som är intressant när man diskuterar gymnasieskolans dimensionering är ju, huruvida de har kommit in i gymnasieskolan eller inte. Vi kan konstatera att det är väldigt många som inte har gjort det. Det bestyrks också av att regeringen, trots att man för det här positiva resonemanget, så småningom i budgetpropositionen konstaterar att vi även nästa år kommer att behöva ha 14 000 årselevplatser i den kommunala ungdomsuppföljningen. Det måste rimligen tyda på att man inte riktigt tror på sitt eget resonemang utan konstaterar att åtminstone 14 000 elever kommer att vara över nästa gång, kanske t. o. m. fler än så.

Att regeringens beskrivning inte heller stämmer med verkligheten bestryks bl. a. av den senaste tidens händelser, när vi har fått besked om att bara i Stockholmsområdet är det ca 1 000 elever ur den prioriterade gruppen 16–17-åringar som inte kommer in. Menar man allvar med sina propåer om att alla upp till 20 år skall ha plats i gymnasieskolan, är det närmare 3 000 elever i Stockholmsområdet som inte rymts i gymnasieskolan. Det här, menar vi, ger klara belägg för att de framstötter vi från centern har gjort under en följd av år när det gällt gymnasieskolan är riktiga. För inte så länge sedan hade jag en debatt med utbildningsministern där han närmast betecknade centerns förslag som något slags generösa överbud. Vi möts allt emellanåt av sådana påståenden från utskottsmajoritetens sida. Jag skulle vilja i detta sammanhang passa på och ge ett svar till Georg Andersson på en fråga som

han ställde tidigare i debatten. Han frågade: Vad gör man när elevantalet ökar, som det exempelvis gör i gymnasieskolan? Jo, Georg Andersson, då ökar man dimensioneringen.

Nu är det dess bättre så att det inte bara är vi centerpartister som tycker så här. Jag har nyligen tagit del av skolöverstyrelsens långtidsbedömning. Jag antar att utskottsmajoriteten och regeringen också har gjort det. Där konstaterar skolöverstyrelsen att den kapacitet som riksdagen har beslutat om för de närmaste åren inte ens medger att alla nu prioriterade grupper kan erbjudas plats i gymnasieskolan, alltså inte ens 16-17-åringarna. Man säger vidare att prioriteringar av de yngre eleverna slår ut många äldre sökande, som ju inte heller kan tas emot i t. ex. kommunal vuxenutbildning. Därför föreslår skolöverstyrelsen att dimensioneringen kraftigt höjs både för de grundskoleanknutna utbildningarna och för påbyggnadsutbildningarna.

Sedan noterar man att föredragande statsrådet, alltså i det här fallet utbildningsministern, inte följer dessa förslag. Han säger att gymnasieskolan skall anpassas till det vikande elevunderlaget, trots att vi inte har något vikande elevunderlag. I stället kan man notera att antalet 16-åringar åtminstone de närmaste två åren blir större. Då menar skolöverstyrelsen att det med det här sättet att hantera frågan blir mycket svårt att upprätthålla den geografiska spridningen och utbudet av utbildningarna, särskilt i glesbygd. Det här tycker vi är en mycket alarmerande utveckling. Man säger också, som en slutsats av det hela, att om man verkligen menar allvar med en gymnasieskola för alla och med att man skall erbjuda elever upp till 20 år plats i gymnasieskolan, krävs en omedelbar höjning av totalkapaciteten i stället för den nu beslutade neddragningen.

Jag kan börja med att ställa en fråga till Lars Svensson, som skall företräda utskottsmajoriteten. Tror man inte på skolöverstyrelsens bedömning, eftersom man i utskottsbetänkandet alldeles okritiskt anammar det regeringen säger om gymnasieskolans dimensionering? Utskottet helt enkelt instämmer i vad föredraganden sagt och tror att det blir bra. Skolöverstyrelsen har i sin långtidsbedömning kommit fram till en annan uppfattning. Det har skolöverstyrelsen inte gjort alldeles på egen hand. Bedömningen har man gjort i samverkan med länskolnämnderna, och man har också låtit det centrala planeringsrådet, där bl. a. arbetsmarknadens parter finns företrädde, vara med i arbetet. De ställer sig bakom denna bedömning. Tror man alltså inte på skolöverstyrelsens långtidsbedömning, eftersom man inte tar någon som helst notis om denna utan framhärdat med en dimensionering för nästkommande år som i förhållande till antalet 16-åringar är lägre än vad den var året innan? Samtidigt säger man i andra sammanhang att ambitionen är att ge plats, inte bara för 16-17-åringarna, utan även för 20-åringarna i gymnasieskolan. Det resonemanget stämmer inte överens.

Jag skall mycket kort beröra frågan om timreduktioner. Där har vi i vår motion föreslagit att systemet med timreduktioner skall avskaffas. Den motionen avstyrks av utskottsmajoriteten. Men Lars Svensson: Känns det inte litet besvärande, när man är medveten om att socialdemokraterna i de diskussioner som förts om ett nytt statsbidragssystem för gymnasieskolan kommit överens med vpk, för att få majoritet naturligtvis, om att systemet med timreduktioner skall avskaffas? Då måste min fråga till Lars Svensson

bli: Vill Lars Svensson att systemet med timreduktioner skall avskaffas eller inte? Till mig säger han att det inte skall avskaffas, men till Björn Samuelson måste han uppenbarligen med samma trovärdighet säga: Jo, visst skall de avskaffas.

Eftersom avgörandet sker inom en ganska kort tidrymd vore det nog bra om utskottets majoritet bestämde sig för på vilket ben man skall stå. Innebär det benet att timreduktionen skall avskaffas, bör rimligen centerreservationen, och kanske också någon annan, bifallas i stället för att avslås. Jag gör därför försöket en gång till att alldeles speciellt yrka bifall till den reservationen. Då har ju Lars Svensson och hans partikamrater möjlighet att rösta för ett avskaffande av timreduktionen, eftersom detta då uppenbarligen är den avsikt de har.

Till sist, fru talman, kan jag inte undvika att något litet kommentera den diskussion vi brukar ha om de personliga intressevalen och jämkningen av timplanerna. Jag har vid tidigare tillfällen gett upp försöken att få företrädare för moderata samlingspartiet och folkpartiet att förstå att det är viss skillnad när det gäller intresseval för t. ex. idrott och när det gäller andra verksamheter. När det gäller andra verksamheter – språk, matematik och liknande – är det faktiskt så att hela gymnasieskolan är byggd på att man gör ett personligt intresseval. Är man språkintresserad så väljer man en sådan linje, är man intresserad av matematik väljer man en sådan linje, osv. Den diskussionen har jag som sagt givit upp, men jag skulle vilja ställa en försynt fråga till både moderater och folkpartister: Hur klarar man intressevalen för elever som inte har konkurrenskraftiga betyg från grundskolan?

Anf. 31 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Det var intressant att Larz Johansson tycker att det är skillnad mellan idrott och andra intressen och andra ämnen. Jag håller med honom om det, och alldeles uppenbart tycker också socialdemokraterna så. Man favoriserar ju idrottande elevers önskemål om att från den ordinarie timplanen plocka ut fem timmar till förmån för sitt intresseval.

Vi menar att också andra elever, oavsett vilket intresse de har och vilken linje de har valt, skall kunna ta ut fem timmar ur sin timplan och lägga på sitt specialintresse eller sin specialtalang. Det gäller då speciellt de elever ute i landet som kan använda sig av det som kallas verksamhet med specialstudier vid hemortens gymnasieskola. De eleverna vill vi skall ha samma möjlighet som de elitidrottande ungdomarna.

Anf. 32 GÖRAN ALLMÉR (m) replik:

Fru talman! Larz Johansson påstår att han inte lyckas klara av den här pedagogiska debatten och få oss att förstå att det på de olika linjerna – jag förmodar att han avser de treåriga teoretiskt inriktade linjerna – redan föreligger ett intresseval. Ja, det är klart att det föreligger ett intresseval. Men vi skall samtidigt ha klart för oss att oavsett på vilken linje man läser t. ex. tyska eller franska som B-språk är innehållet i kurserna detsamma. Annars skulle man inte kunna åstadkomma den samläsning som föreligger mellan olika linjer.

Vad vi menar är att det skulle finnas en möjlighet att, utöver vad

exempelvis språkundervisningen i gymnasieskolan ger tvärsöver, också fördjupa och förbättra sina kunskaper.

Sedan kom det en fråga om hur man skulle bära sig åt med den som ville göra ett intresseval i gymnasieskolan men saknade betygsförutsättningarna. Jag förstod inte riktigt meningen med den frågan – Larz Johansson får förlåta.

Anf. 33 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Det är möjligt att frågeställningen var något för enkel. Eftersom både moderater och folkpartister talar så varmt för att alla skall ha möjlighet att välja efter sina intressen – vi kan lämna diskussionen om skillnaden mellan idrott och andra ämnen – var min enkla fråga: Hur klarar man detta intresseval för sådana elever som inte har konkurrenskraftiga betyg från högstadiet?

Anf. 34 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Jag tycker också att frågeställningen är något märklig. Vi för vår del menar att också elever med svaga betyg skall kunna välja att ägna sig åt något område, där deras intresse har sin tyngdpunkt. Våldigt många elever har kanske ett alldeles speciellt område som de är intresserade av, medan de är ointresserade eller obestämda när det gäller de övriga. Men det visar sig ändå, att när elever får göra ett val efter sina egna intressen lyckas de mycket bättre i sina ansträngningar än de annars gör.

Anf. 35 GÖRAN ALLMÉR (m) replik:

Fru talman! Jag måste säga att förtydligandet inte var särskilt klart. Menar Larz Johansson att det här skulle röra de elever som redan är intagna i gymnasieskolan eller menar han det som vi moderater talar om, nämligen att intagningen skall grundas på intresseval? Är det detta senare kan jag något förstå det han sade om svårigheterna med betygskonkurrens vid övergången från grundskolan – alltså risken att elever inte kommer in på det område eller den linje de har önskat välja.

Men i det speciella fall som vi nu diskuterar – möjligheten att tillgodose intressen inom ett ämne i gymnasieskolan på den linje där man redan är intagen – kan jag inte se att Larz Johanssons frågeställning är relevant.

Anf. 36 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Av de svävande svaren kan jag bara dra slutsatsen att ingetdera av partierna ens har funderat över möjligheten att också elever med icke konkurrenskraftiga betyg skulle kunna tänkas vilja göra intresseval.

Förste vice talmannen anmälde att Ylva Annerstedt och Göran Allmér anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 37 BJÖRN SAMUELSON (vpk):

Fru talman! Jag kom att tänka på, när jag satt i bänken, att vi säger att eleverna är intagna till gymnasieskolan. Det slog mig då att man kan vara intagen på andra anstalter än gymnasieskolan – och det kanske känns på samma sätt för en del elever som befinner sig i gymnasieskolan i dag.

Fru talman! Gymnasieskolan är tillsammans med ungdomsuppföljningen i stort sett den enda möjlighet till aktivitet som i dag står till buds för den som nyligen har slutat grundskolan. Arbetsmarknaden för den som endast har genomgått grundskola är i det närmaste obefintlig.

Orsakerna till denna situation är att finna i bl. a. den strukturella omvandlingen av industrin, som i sig till icke oväsentlig del grundar sig på arbetets delning och en krympande inhemsk marknad, anpassad till internationella förhållanden som – i kombination med en accelererad arbetsdelning – förutsätter en ökande specialiseringsgrad vad gäller yrkeskunnandet.

Det jag nu har skisserat är ingen fullständig bild av utvecklingen fram till i dag vad gäller unga människors möjlighet att få ett arbete efter genomgången grundskola. Utvecklingen har naturligt nog attackerat för arbetarrörelsen genuina krav såsom rätten till arbete och utbildning. Det är inte ens längre självklart att en utbildning leder till arbete.

Vi kan se att den idé som arbetarrörelsen har förfäktat, nämligen utbildning varvad med arbete, heller inte är en naturlig form för den som är ung och händelsevis skulle kunna få ett arbete efter genomgången yrkesutbildning.

Den strukturella förändring som de ökande vinstkraven drivit fram har alltså lett till att vi i dag har en om inte formell så dock reell längre skolplikt än nio år. Detta förhållande ställer särskilda krav på dagens gymnasieskola. Skolan måste dimensioneras så att alla ungdomar som så önskar kan erbjudas utbildning i gymnasieskolan – låt mig säga att detta inte innebär att vi ger upp kampen för rätt till arbete.

Vi anser att de dimensioneringstal som föreslås i budgetpropositionen inte är tillräckliga.

En ökning av gymnasieskolans dimensionering bäddar inte enbart för rätten till utbildning. Det motverkar även överinskrivning och ger därmed elever större möjligheter att under resans gång byta linje om de finner att de har valt fel. Det innebär också att en betygsfri intagning till gymnasieskolan möjliggörs. Det är ett i sig litet bidrag till stävandet av den sociala snedrekrytering som vi i dag har till framför allt de s. k. teoretiska linjerna i gymnasieskolan.

Möjligheterna till undervisning i mindre grupper måste förstärkas i gymnasieskolan. Därför måste de s. k. timreduktionerna bort. Detta motiveras av den ökande tillströmningen av elever, men det är också ett sätt att förstärka och utveckla undervisning i vissa s. k. smala ämnen.

Man kan lugnt påstå att gymnasieskolan befinner sig i stöpsleven. En rad försöksverksamheter bedrivs inom dess ram. Det utvecklas olika lokalt arbetsmarknadsanpassade utbildningar. Gymnasieskolans regionalpolitiska roll kommer i framtiden att förstärkas. Dess funktion att förbereda för högskolestudier kommer alltmer att bringas i fokus då elevkullarna minskar.

Vi anser att en ytterligare fragmentisering av gymnasieskolan i detta läge

är en felaktig politik. Ett mycket enkelt skäl är att ingen egentligen kan ha fullt klart för sig vid bara 16 års ålder vad han eller hon vill bli via studier.

Vi vill möta dessa förhållanden och nya krav på gymnasieskolan genom förstärkningar på framför allt dess allmänbildande delar, dvs. ämnen som svenska, historia, samhällskunskap och matematik. Men dessutom måste praktiken kraftigt förstärkas i gymnasieskolan, och då inte minst i början av gymnasiestudierna. Praktikavsnitten skall vara av allmänbildande karaktär. Detta underlättar i väsentlig mån för ungdomar att välja vad vi kan kalla specialisering längre fram i sina studier – det underlättar för dem att hamna rätt.

På sikt bör studielön införas i gymnasieskolan. Det motiveras av att studier, liksom ett vanligt jobb, är att betrakta som en samhällsinsats.

Frågan är om man i sammanhanget också allvarligt borde överväga en förändring av gymnasieskolans arbetsstruktur i tiden. Ett införande av studielön och en förändrad syn på studier skulle kunna motivera att sex timmars arbetsdag och fem veckors semester blir arbetstiden över året i skolan liksom i arbetslivet.

Fru talman! Från vpk:s sida välkomnar vi en bred debatt om gymnasieskolan i framtiden. Men tiden är knapp och åtgärder brådskar. Som ett första bidrag, om än blygsamt, vill jag yrka bifall till vpk:s reservationer i betänkande nr 16.

Låt mig avslutningsvis ta upp frågan om privatskolorna i Göteborg. Jag har fått ett brev från en kille som heter Miklas Larsson och som går på Samskolan i Göteborg. Tjåna Miklas! Jag är ledsen att säga det, men du är utsatt för ett politiskt rävspel.

Vi har från vpk:s sida sagt, bl. a. om Samskolan i Göteborg, att det visst finns möjligheter att driva fristående skolor vidare om kommunen, i detta fall Göteborgs kommun, så vill. Men nu har – förstår du, Miklas – framför allt socialdemokraterna och folkpartiet i riksdagens utbildningsutskott ansett att din kommun, och alla andra kommuner, har mycket pengar. Därför har de snott sammanlagt 615 milj. kr. från din och de andra kommunerna. Det är pengar som vi från vpk:s sida tycker att kommunerna skall behålla. För gymnasieskolans del – du går själv inte där – handlar det om 128 milj. kr.

Nu tycker jag, Miklas, att du skall gå till de kommunalpolitiker som företräder folkpartiet och socialdemokraterna – för all del också till dem som företräder moderaterna – i Göteborg och säga till dem: Man säger i riksdagen att det finns pengar i kommunen. Varför kan ni då inte göra den förändringen att ni övertar ansvaret för skolan? Folkpartisterna och socialdemokraterna i riksdagen säger ju att det förhåller sig på detta sätt, och då måste man väl säga samma sak i Göteborg. Eller hur, Miklas?

Säg till skolstyrelsens ordförande att du själv är beredd på att det blir en annan form för intagningen till dessa gymnasieskolor. Men, Miklas, du skall ha en sak klar för dig, och det är att det är fullt möjligt att bedriva verksamheten i ungefär samma form när det gäller pedagogiska avsnitt som för närvarande, alltså när det gäller uppläggnings av lektionerna osv. – du vet vad jag menar – i kommunal regi, när Göteborgs kommun har tagit över.

Gå och säg detta till folkpartisterna och socialdemokraterna i Göteborg. Det är mitt råd till dig, Miklas, och detta var vår avsikt när vi skrev vår motion

med anledning av det regeringsförslag som lades fram för några år sedan om bl. a. din skola.

Tjäna, Miklas!

Anf. 38 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Björn Samuelson gör det lätt för sig.

Det är ju inte så att dessa elever kostar mindre därför att de går i det allmänna skolväsendet. Tvärtom – Göteborgs Högre Samskola och Sigrig Rudebecks Gymnasium är billigare. De är uppenbarligen bättre och erbjuder en valfrihet som det allmänna skolsystemet inte ger föräldrar och elever.

Dessa två skolor har också ett upptagningsområde som utgörs av hela Göteborg plus kranskommunerna. Det innebär att om den aktuella skolan blev kommunal skulle en lång rad elever – kanske också Miklas – bli utestängda från sina skolor. Det tycker jag också att Miklas skall veta.

Det finns alltså en annan modell att bedriva undervisning efter som Sigrig Rudebecks Gymnasium och Göteborgs Högre Samskola står för.

Anf. 39 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! Jag är säker på att Miklas kan få göra utbildningen färdig i sin skola. Och är det billigare att bedriva undervisning enligt den här skolformen än inom andra gymnasieskolor, så ökar väl möjligheterna åtminstone för folkpartiet i Göteborg att se till att skolan kan fortsätta – om nu folkpartiet också kan ställa upp på att alla elever som så önskar skall kunna få gå i någon av dessa skolor.

Upptagningsområdet är naturligtvis en rörlig del i detta sammanhang. Jag förstår inte vilken krok det är som Ylva Annerstedt hänga upp detta med upptagningsområdet på.

Var nu ärlig! Gå till era kommunala politiker i Göteborg. Ylva Annerstedt, och säg till dem att det här anser vi så viktigt att vi har drivit frågan i Sveriges riksdag. Nu vill vi att ni skall se till att denna skolform kommer att finnas kvar.

Eller är det bara ett politiskt spel som Ylva Annerstedt bedriver?

Anf. 40 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Fru talman! Jo då, Björn Samuelson, våra kommunalpolitiker i Göteborg står för att skolan skall finnas kvar, men de förutsätter naturligtvis att den skall få statsbidrag. Det är detta frågan gäller här.

Vi tycker att det är självklart att de önskemål och de synpunkter som föräldrar och elever har, att skolan skall drivas på detta alternativa sätt, skall vara rådande. Föräldrar och elever har i detta fall valt den här skolformen för barnens undervisning. Våra skolpolitiker ställer upp på det, och det gör vi här i riksdagen också.

Såvitt mig är bekant är det en lång rad socialdemokratiska kommunalpolitiker i Göteborg som också omfattar denna skola med värme. Jag tror att de är ganska besvikna på sina partikamrater här i riksdagen som inte ställer upp för att denna skola och denna skolform skall få statsbidrag. Men det ställer vi

upp för. Alla elever som vill gå i de här två skolorna kan dock inte göra det om skolorna blir kommunala, eftersom dessa då får ett helt annat upptagningsområde.

Anf. 41 BJÖRN SAMUELSON (vpk) replik:

Fru talman! Snart skall riksdagen pröva ett förslag till förändrat statsbidragssystem när det gäller lärarlöner inom gymnasieskolan. Vi kanske får anledning att återkomma till denna debatt i detta sammanhang.

Vi står långt ifrån varandra. Det är skillnad mellan socialistisk och liberal samhällssyn – det framgår med all önskvärd tydlighet. Jag kan inte se något fel i att det skulle vara ett kommunalt huvudmannaskap för de här skolorna och att andra elever än dem som i dag går i dessa skulle få möjlighet att bedriva studier där.

Förste vice talmannen anmälde att Ylva Annerstedt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 42 LARS SVENSSON (s):

Fru talman! Självfallet har inte jag, liksom inte heller de tidigare debattörerna, möjlighet att gå in på den mängd enskilda reservationer som finns. Jag kommer att uppehålla mig vid de frågor som jag bedömer vara de stora och väsentliga, frågor som också flera av de tidigare talarna varit inne på.

Debatten om gymnasieskolan och dess utveckling i framtiden kunde naturligtvis ha förekommit i anslutning till behandlingen av arbetsmarknadsutskottets betänkande för några veckor sedan. Det fanns ju i denna debatt rätt mycket som gällde frågan om ungdomarnas möjligheter att komma ut på arbetsmarknaden. Frågan borde som sagt ha kunnat inrangeras där. Nu är det emellertid inget fel i att denna debatt förs i dag, eftersom vi nu har en anknytning till grundskolan. Gymnasieskolan har också en direkt anknytning till grundskolan. Därför kan det system som här har uppstått, att vi har fått en gemensam utbildningsdebatt, mycket väl tänkas vara till fördel när det gäller att klara ut problemen framöver.

Ungdomarnas utbildning har självfallet en stor betydelse när det gäller deras möjligheter att få en fast förankring på arbetsmarknaden. Gymnasieskolans utbildning är uppbyggd så att den dels är yrkesförberedande – den ger möjligheter för eleverna att efter en kortare utbildning ovanpå grundskolan gå direkt ut i förvärvslivet – dels möjliggör för dem som så vill att gå vidare till högskolan. Därför måste uppläggningsen av gymnasieskolan vara utformad på ett sådant sätt att den tillgodoser båda dessa önskemål. Men den måste samtidigt också vara utformad så att de som eventuellt väljer en yrkesinriktad utbildning ändå har möjligheter att senare gå över till en vidareutbildning. Naturligtvis skall de som väljer en teoretisk utbildning också kunna ha förutsättningar att gå ut i arbetslivet om de så önskar. Men i botten ligger ändå att samhället och näringslivet ställer allt större krav på att ungdomarna har en utbildning ovanpå grundskoleutbildningen. Det beror dels på att samhället och näringslivet har förändrats, dels på att man också generellt har ökade anspråk på ungdomarna.

Även om gymnasieskolan är och skall vara en frivillig utbildning, måste man ändå möjliggöra och lägga upp utbildningen på ett sådant sätt att den tillmötesgår såväl de önskemål som eleverna har som de krav som samhället och näringslivet ställer på ungdomarna efter genomgången utbildning. Det har ju under senare år visat sig att det blir allt svårare för ungdomarna att få anställning direkt efter grundskolan. Det är i det skenet man skall se det beslut som riksdagen tidigare har fattat om att prioritera 16–17-åringarna. Det är under detta budgetår första gången som man har tillämpat systemet. Det har ju visat sig att huvudparten – 97–98 % – av kullen 16–17-åringar har fått möjligheter att komma in på gymnasieskolan. Detta måste betraktas som en mycket stor förmån och vara en mycket stor fördel. Och det visar också att det beslut som fattades förra året beträffande dimensionering inte var så felaktigt.

Men det finns vissa problem. Vi kan inte sticka under stol med att vi nu efteråt kan notera att en stor del av de platser som vi har beslutat om inte utnyttjas. Ungefär 5 % av platserna inom den s. k. direktramen utnyttjas inte. Om man ser på den s. k. lilla ramen, visar det sig att enbart 87 % av denna utnyttjas. Trots att en stor del av 16–17-åringarna alltså kom in på gymnasieskolan använder man ändå icke platserna. Det visar att det således finns – och redan förra gången fanns – utrymme för ungdomar över 18 år att komma in på gymnasieskolan om platserna hade kunnat utnyttjas.

Om man sedan skall gå vidare och se på gymnasieskolans dimensionering det kommande budgetåret, vet man alltså att antalet 17–18-åringar som nu söker till gymnasieskolan är lägre, eftersom prioriteringen när det gäller 16–17-åringar startade förra året och en större grupp av dessa därmed redan har kommit in. Det bör alltså finnas goda förutsättningar för att kunna erbjuda också 19-åringarna möjlighet att få en gymnasieplats. Det är svårt att bedöma hur många av de 19-åringar som inte tidigare har varit föremål för prioritering som kommer att söka gymnasieutbildning. Det är därför som regeringen begär att få bemyndigande att vidta åtgärder för att ge utökade möjligheter för 19-åringarna att komma in. Förra året gjorde vi från riksdagens sida på förslag från utbildningsutskottet ett uttalande om att man i princip skall ge möjlighet för alla under 20 år att få en gymnasieplats. Detta har vi nu alltså möjlighet att förverkliga, dels genom att det med den dimensionering som nu föreslås skapas plats för den prioriterade gruppen 16–17-åringar, dels genom att det bereds plats för 18-åringarna, dels också genom att regeringen får bemyndigande att vidta åtgärder för att kunna ta hand om 19-åringarna när man har sett hur många av dessa som söker.

Ylva Annerstedt säger att vi varje år ökar på med extraplats på ett väldigt sent stadium. Jag skulle i detta sammanhang vilja säga att det under förra året inte gjordes någon utökning av ramarna efter det att riksdagen hade fattat beslut. Det visade sig att den dimensionering som fastslagits hade hållit. Vad som nu kan bli aktuellt är alltså att utöka antalet platser för att ge 19-åringarna chansen om det skulle visa sig att ramarna inte räcker till och om det är ett stort antal 19-åringar som söker och vill komma in. Då skall man således ha möjlighet till detta. Men jag tror inte att det på något sätt behöver ställa till problem när det gäller kommunernas planering för detta.

Larz Johansson använder antagningen i Stockholm som underlag när han

säger att det fattas väldigt många platser. Det har varit en preliminär intagning i hela landet. Denna preliminära intagning är baserad på det intresse som fanns under höstterminen, och den innebär inga siffror som man exakt kan utgå ifrån när det gäller att beräkna hur många som kommer att söka. Den ger inte heller något bevis för påståendet att det inte skulle finnas platser. De redovisade siffrorna avser förstahandsvalet, och vi vet inte om det har skett förändringar i de sökandes syn på förstahandsvalet. I den sifferexercis som har förekommit i tidningarna har det inte lämnats någon redovisning över hur många platser som inte är utnyttjade. Därför får vi senare tillfälle att återkomma till hur det ser ut.

Genom att vi ändrade från intagning på höstterminsbetyget till intagning på vårterminsbetyget kan man för dagen inte säga exakt hur det kommer att slå. Men vi förutsätter att det pågår en diskussion, baserad på de resultat som nu föreligger, och att man kommer att informera ungdomarna om var de kan söka platser.

Problemet i dag är utan tvivel hur man skall se till att utnyttja de ramar som riksdagen fastställde. I samband med bedömningen av hur många platser som behövs har man gjort en beräkning som går utöver antalet 16-åringar. Det är riktigt, eftersom vi har synen att alla ungdomar under 20 år skall kunna få gymnasieplats. Men det är inte bra om det visar sig att det finns många platser som inte är utnyttjade. Det är från den utgångspunkten vi skall se det av statsrådet framlagda förslaget om att man skall vidta speciella åtgärder för att ta till vara de platser som finns. Det skall ske genom att länskolnämnderna blir mer aktiva, genom att samordning sker i större utsträckning, genom att länskolnämnderna får större möjligheter till omfördelningar. Detta har vi redan uttalat oss för, och det finns klarare angivet i årets budgetproposition.

Dessutom bör det bli ett visst överintag. Låt mig säga att detta med överintag inte är så enkelt som Larz Johansson försöker framställa det. Vi önskar självfallet att man utnyttjar platserna så, att man redan från början har garderat sig för avhopp. Under en begränsad tid kan det alltså vara fler elever i en klass än 30, det antal som vi har angivit. Det har redan funnits möjlighet till detta, och det finns kommuner som har utnyttjat denna möjlighet – och haft tillstånd att göra det.

Det finns ett problem som jag tycker att Larz Johansson skall fundera på. Om det i en kommun visar sig att man har exempelvis 31 eller 32 sökande till en klass, skall man då hindra en eller ett par sökande från att få en plats enligt sitt val, därför att vi inte är villiga att ta in ytterligare någon? Vad skall vi i så fall göra av dessa ungdomar? Vi kan kanske erbjuda dem annan gymnasieplats, eller föra över dem till någon annan skola.

Det är alltså viktigt att vi ser till att utnyttja resurserna fullt ut. Det visar sig – och det har redan anförts här – att det sker ett visst antal avhopp från gymnasieskolan. Därför bör man, för att ge ungdomarna en möjlighet till gymnasieutbildning, kunna tillåta en viss överinskrivning. Jag tror att det är vettigt ekonomiskt och vettigt också ur ungdomarnas synpunkt.

Jag har här velat peka på att det, såvitt vi kan se, inte föreligger någon anledning att i dag vidga ramarna. Det som har skett under förra året visar att det fanns platser enligt de ramar som var fastställda, och det kommer att

finnas platser enligt det förslag som nu föreligger. Med det bemyndigande som har begärts kommer det också att visa sig att 19-åringarna kan få chansen att komma in. Vi har alltså förberett för att ta hand om alla ungdomar under 20 år i gymnasieskolan. Jag tycker att de förslag till utökningar som här har lagts fram är utslag av – höll jag på att säga – en traditionell politik från oppositionens sida när det gäller att föreslå utökningar.

När det gäller lärlingsutbildningen, som har varit föremål för en ständigt återkommande debatt i samband med gymnasieskolan, vill jag först säga att förslagen om en utökad ram är helt onödiga och meningslösa. Det har nämligen visat sig att den ram som tidigare varit avdelad för lärlingsutbildning icke har utnyttjats. Vi kan notera att så har varit fallet år efter år. Trots detta föreslår vi att ramen skall var oförändrad i förhållande till tidigare år. Vi anser nu, liksom vi hittills har gjort, att lärlingsutbildningen skall vara ett komplement till gymnasieutbildning och icke ett alternativ. Om ni som för debatten om lärlingsutbildning hade haft litet mera kontakt med samhället utanför detta hus, så hade ni kunnat notera att ni snart är ensamma om att vilja föra fram lärlingsutbildningen som ett alternativ. Samhället i övrigt – och näringslivet – vill ha ungdomar med en bredare utbildning än vad lärlingsutbildningen ger. Vi har sagt att när det gäller speciella yrken, relativt smala sektorer där vi icke kan erbjuda en gymnasieutbildning, bör lärlingsutbildning kunna användas. På försök prövas hantverksutbildning, som är något liknande. Men det är ändå så – och det är parterna överens om – att det viktigaste för ungdomarna är att de har en bred utbildning i botten. Därefter kan de gå vidare ut i näringslivet. Därför är ni snart ensamma om er uppfattning.

Det är litet skillnad, Ylva Annerstedt, på det ÖGY föreslår i fråga om den framtida yrkesutbildningen och lärlingsutbildningen. Vi får tillfälle att återkomma till detta och diskutera det när vi behandlar ÖGY:s förslag så småningom. Där gäller det en hårdare knytning till skolan av de yrkesinriktade utbildningarna, och en kombination med utnyttjande av de resurser och förutsättningar som finns utanför skolan. Men kvar står ändå kravet på en bred utbildning i botten, även för de yrkesinriktade utbildningarna, och det kravet kommer vi att behålla då vi behandlar ÖGY-förslaget.

Det är alltså här fråga om en skenfäktning, där ramarna icke har någon betydelse – och där näringslivet har sprungit ifrån er som här diskuterar lärlingsutbildning.

När det gäller försöksverksamheten i gymnasieskolan förvänar det mig att folkpartiets företrädare är så rädda för att ta vara på den kreativitet och det kunnande som finns i skolorna och här föreslår begränsningar. Det måste väl vara till gagn för den framtida gymnasieskolan att detta utvecklingsarbete får fortsätta. Och självfallet skall en utvärdering ske. Men begränsa inte lärarnas, skolornas och kommunernas möjligheter att hjälpa till att bedriva en försöksverksamhet som ger oss bättre underlag när vi så småningom skall fatta beslut om hur den framtida gymnasieskolan skall se ut!

Beträffande timreduktioner vill jag kort och gott yrka bifall till utskottets förslag. Vi får kanske tillfälle att i samband med behandlingen av statsbidraget till lärarlöner i gymnasieskolan senare i vår ta ställning till denna fråga. Jag vill inte här från talarstolen säga någonting om den behandling som

förekommer i utskottet, eftersom betänkandet inte är justerat. Vi har den principiella uppfattningen – och jag hoppas att den också delas av Larz Johansson – att vi skall vänta med att offentliggöra beslut till dess vi har kunnat justera betänkandet. Vi får säkert tillfälle att komma igen.

Låt mig när det gäller de fristående skolorna på gymnasieskolans område först säga att dessa får en generös behandling. Man utökar ramarna för de fristående skolorna, vilket betyder att man kan ge en större tilldelning till dessa.

Jag vill vidare peka på Göteborgs Högre Samskola och Sigrud Rudebecks Gymnasium i Göteborg och på Stockholms Tekniska Institut. Vad gäller de två Göteborgsskolorna har det redan framgått av debatten här att de mycket väl kan finnas kvar och att statsbidrag skall kunna utgå till dem som kommunala skolor. Det är Göteborgs kommun som har hand om dessa frågor, och vi förutsätter efter det uttalande som vi gjorde vid föregående tillfälle att man skall behandla dem positivt.

Det är på samma sätt med Stockholms Tekniska Institut. Vi sade våren 1984 att vi såg positivt på skolans verksamhet och att förhandlingar mellan skolan och Stockholms kommun borde leda till en kommunalisering. Såvitt jag vet pågår också överläggningar härom, och detta bör betyda att man i Stockholm skall kunna agera på samma sätt som man gör på andra ställen i landet, dvs. behålla skolan men driva den i kommunens regi. I så fall kommer det att utgå statsbidrag till den liksom till andra kommunala skolor.

Med detta, herr talman, har jag litet grand berört betänkandet nr 16. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i samtliga delar och avslag på alla reservationer.

De moderata ledamöterna har i en reservation vid utskottets betänkande nr 17 yrkat att bidraget till kommunerna för utrustning för gymnasieskolan skall avvecklas. Vi vidhåller vår tidigare uppfattning att staten måste stimulera kommunerna att anordna även utbildningar som kräver rätt dyra investeringar. Vi tror att det är viktigt att kommunerna hänger med i den tekniska utvecklingen. Även i fall där det skulle vara möjligt att utnyttja resurser utanför skolan finns det nog skäl för att hjälpa skolorna att följa med i den tekniska utvecklingen.

Jag yrkar avslag på reservationen 1 och bifall till hemställan i utskottets betänkande nr 17.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 43 GÖRAN ALLMÉR (m) replik:

Herr talman! Vad först gäller möjligheterna att utnyttja ramarna på ett bättre sätt kan jag dela Lars Svenssons uppfattning att det finns en hel del luft i de nuvarande ramarna och att de inte har utnyttjats på ett tillfredsställande sätt. Vi tycker att man, innan man ytterligare vidgar ramarna och ökar antalet intagningsplatser, i nuvarande läge bör se till att de resurser som redan finns utnyttjas väl.

Jag ställer mig dock frågan varför socialdemokraterna och i det här fallet utskottsmajoriteten inte vill tillmötesgå de förslag från moderat håll som

ytterst syftar till att man skall kunna komma till rätta med det bristande resursutnyttjandet. Hit hör förslag syftande till att förebygga många av de avhopp som nu förekommer och som skapar en hel del vakanser i gymnasieskolan. Det bör redan från början klargöras för eleverna vilka speciella krav som måste uppfyllas av eleverna för att de skall ha en rimlig chans att klara utbildningen på den linje som de väljer. Vi skulle alltså önska att ni gick med på att det utformades förkunskapskrav för varje utbildning inom gymnasieskolans ram.

Varför ställer ni er vidare inte bakom ett avskaffande av det stelbenta systemet med intagningsplatser fördelade på sektorsramar? Varför vill ni inte heller gå med på att elevernas intresseinriktning skall få slå igenom bättre än vad som nu är fallet? Ge kommunerna och läns skolnämnderna ännu större möjligheter att göra omfördelningar inom ramar som skulle kunna leda till ett bättre resursutnyttjande!

När det sedan gäller lärlingsutbildningen undrar jag hur i all sin dar Lars Svensson kan säga att näringslivet inte vill ha denna typ av utbildning. Man erbjuder inte lärlingsutbildningen som ett alternativ utan bara som ett komplement. Det är fullt klart att om den vore ett alternativ, skulle efterfrågan bli en helt annan. När jag varit ute i landet och haft kontakt med läns skolnämnder osv. har många erkänt att de kanske inte har skött marknadsföringen på ett sådant sätt som borde ha skett när det gäller just lärlingsutbildningen. Det är alltså i det avseendet som bristerna finns. Företagarna som skulle ha kunnat ge lärlingsutbildning har alltså inte varit underkunniga om att den möjligheten finns.

När det slutligen gäller de fristående skolorna talar Lars Svensson liksom alla de andra majoritetsföreträdarna om den enorma generositeten. Jag kan inte se att det är någon generositet. Visst kan Göteborgs Högre Samskola och Sigrid Rudebecks Gymnasium komma att vara kvar som skolor, men det intressanta för elever och föräldrar är ändå att de är kvar som fristående skolor med de möjligheter som just dessa erbjuder.

Anf. 44 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Lars Svensson säger beträffande dimensioneringen att det inte är något problem att bevilja platser i efterskott. Men visst finns det sådana problem. Dessa platser utnyttjas i mindre utsträckning för första handsval. Vi har 14 000 elever i uppföljningsskedet. Om de hade fått plats enligt sitt förstahandsval, hade de förmodligen fått en mer omfattande utbildning än vad de får i dag.

Lars Svensson talar vidare om den enorma generositeten mot de två fristående skolorna i Göteborg. Är det generositet att begränsa dessa och en del andra skolors möjligheter till att ha 15-klasser på gymnasiet? Det är ingen generositet. Det är inte heller så att verksamheten kan bedrivas på samma sätt om den övertas av kommunen och inordnas i det allmänna skolväsendet. Förutsättningarna blir annorlunda.

Jag noterar dock med intresse att Björn Samuelson ansluter sig till folkpartiets krav att eleverna under sådana förhållanden skall kunna välja skola inom det allmänna skolväsendet. Detta måste ju bli följden av att, som han säger, skolan skall vara kvar och fungera som tidigare när den inordnas i

skolväsendet. De elever som har skrivit till oss är Niklas, Katarina och Susanne som bor i Askim och i Partille, och det är fullständigt omöjligt för dem att gå i denna skola, om den i framtiden skall följa kommunens upptagningsområde. Kravet att dessa skolor skall vara fristående och att de skall få statsbidrag för sin verksamhet i den kapaciteten kvarstår.

Slutligen beträffande lärlingsutbildningen: Lars Svensson säger att vi skulle framhärda i att förorda en gammal modell av lärlingsutbildningen. Det är alldeles felaktigt. Så har aldrig varit fallet. Kvar står ändå att ÖGY:s förslag i mycket stora delar ansluter sig till våra tankar om hur yrkesutbildning skall bedrivas, dvs. att den skall vara treårig och att den skall bedrivas i mycket nära samarbete med kommande arbetsgivare.

I väntan på att detta förslag skall gå igenom, vilket dröjer ett antal år, tycker vi att det är rimligt att den utbildning som har nått de allra bästa framgångarna när det gäller fullföljande och fast anställning efter utbildningen skall uppmuntras och stödjas, och det är lärlingsutbildningen.

Anf. 45 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag får först för formens skull yrka bifall till reservation 2 i betänkande 17.

Apropå mina frågor till Lars Svensson kan jag konstatera att svaret på min fråga huruvida man från utskottsmajoritetens och, som jag gissar, också från regeringens sida tror på skolöverstyrelsens långtidsbedömning eller ej är ett klart och entydigt nej; den bedömningen tror man inte på. Man har uppenbarligen ett annat underlag för sina överväganden än det som skolöverstyrelsen presenterar, eftersom man har kommit fram till en annan uppfattning. Lars Svensson drar med det underlaget som grundval den slutsatsen att det bör finnas goda förutsättningar också för 19-åringar att få rum i gymnasieskolan. Det låter inte alldeles övertygande. När jag summerar detta resonemang konstaterar jag att man, trots att man hävdar att alla som vill i princip skall rymmas i gymnasieskolan, anser det nödvändigt att för nästa budgetår anvisa plats för minst 14 000 elever i den kommunala ungdomsuppföljningen.

Till sist: När det gäller timreduktionen yrkar Lars Svensson avslag på vår reservation och säger att han av principiella skäl inte vill kommentera ett ärende som är föremål för behandling i utskottet. Men för bara någon vecka sedan fick vi lära oss i utskottet att det när det gällde överenskommelser mellan två partier inte fanns några principiella hinder för att offentliggöra dem. Såvitt vi förstått har man också mycket tydligt offentliggjort att socialdemokraterna och vpk här har kommit överens. Överenskommelsen skulle bl. a. bygga på att timreduktionen skall försvinna. Då kan jag inte se att det skulle föreligga några principiella skäl mot att här avkräva Lars Svensson ett besked. Att den ena veckan säga att timreduktionen skall vara kvar och en kommande vecka säga att timreduktionen skall avskaffas blir med förlov sagt litet förvirrande.

Anf. 46 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Efter detta inlägg av Larz Johansson angående timreduktioner och efter hans tidigare inlägg finns det ingen anledning för mig att inte tala om vad som är verklighet. Är det så att Larz Johansson anser att vi skall bryta mot praxis att icke säga någonting om vad som sker i utskottet innan vi har justerat betänkandet, kan jag tala om att vi i samband med propositionen om statsbidrag till lärarlöner föreslår att timreduktionerna skall avvecklas fr. o. m. den 1 juli 1987. Eftersom Larz Johansson här har offentliggjort detta, kan det inte göra någonting att också jag säger det. För det budgetår som vi nu diskuterar gäller däremot det förslag som har behandlats i det föreliggande utskottsbetänkandet.

När det sedan gäller den diskussion om ramarna m. m. som Larz Johansson tar upp är det så att om jag har sagt att det *bör* finnas plats, var meningen den att det genom det bemyndigande som regeringen föreslår *kommer att* finnas plats för samtliga 19-åringar. Denna bedömning om att alla skall kunna erbjudas plats är baserad på hur ansökningarna och utnyttjandet var förra året och på hur det ser ut i år. När det sedan gäller ungdomsuppföljningen vet vi båda två att det är fråga om ett förslagsanslag som gäller en skyddsåtgärd för de ungdomar som över huvud taget inte vill söka någon utbildning. Det är ett sätt att garantera dem en möjlighet.

Till Ylva Annerstedt vill jag säga att jag redan har redovisat att vi i år kunde ta in 97-98 % av 16-17-åringarna. Det är ett bevis på att vi har sett till att alla i 16-17-årsgruppen har kunnat erbjudas plats i gymnasieskolan. Vi kommer att kunna bereda dem plats den här gången också.

Är huvudsaken när det gäller de fristående skolorna att dessa får vara fristående? När vi fört den här diskussionen om Göteborg och om Stockholm har vi velat tillvarata det sätt på vilket man där bedriver undervisning. Det bör kunna finnas möjligheter inom kommunernas ram att klara detta, och då kommer det att finnas statsbidrag till verksamheten. Det är det vi har sagt gång på gång.

De synpunkter som Göran Allmér har tagit upp hinner jag inte gå igenom. Jag konstaterar bara att både LO och SAF har sagt att det viktigaste inte är att vi får en lärlingsutbildning av den typ som man har i Österrike. Det viktigaste för oss är att ungdomarna har en bra grundutbildning. Däremot bör man kunna anordna lärlingsutbildning inom smala sektorer, där gymnasieskolan inte kan erbjuda utbildning.

Anf. 47 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Lars Svensson sade i sin replik att timreduktioner är bra i år. Därför skall de vara kvar, och centerns förslag avslås. Nästa år är timreduktioner dåliga. Då skall de avskaffas.

Anf. 48 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Det är ju ändå så. Lars Svensson, att en fristående skola har alldeles speciella möjligheter och förutsättningar och också frihet att verka på ett visst sätt. Den friheten försvinner om man inlemmar den med det allmänna skolväsendet. På det sättet försvinner bl. a. möjligheten att fritt

välja skola. Vi menar att det är föräldrarnas och elevernas önskemål som skall tillgodoses.

Det finns 1 miljon elever i skolan i dag. 7 000 av dem går i fristående skolor. Det är verkligen ingen större generositet socialdemokraterna visar genom att skära ned statsbidragen för de få skolor som finns kvar och göra det besvärligt för dem.

Lars Svensson har inte med ett ord berört den andra frågan jag ställde inledningsvis, nämligen varför elever som är elitidrottande skall få privilegier som inte de andra eleverna får. Varför skall inte de andra eleverna kunna få välja efter intresse?

Anf. 49 GÖRAN ALLMÉR (m) replik:

Herr talman! Lars Svensson sade i sitt inledningsanförande att vi från moderat håll, och kanske även folkpartiet, hade en bristande förankring i verkligheten när vi talade för lärlingsutbildning. Nu använder Lars Svensson som argument att Arbetsgivareföreningen och LO inte är särskilt trakterade av den här typen av utbildning.

Jag tvivlar på att SAF och LO är de som har den bästa förbindelsen med verkligheten. Vid de tillfällen jag har varit ute på fältet och träffat företagare i små och medelstora företag har situationen varit en helt annan än den som Lars Svensson beskriver. Jag tror mer på dem än på de centrala organisationerna.

Herr talman! I min förra replik hann jag inte ta upp det som Lars Svensson anförde beträffande bidragen till utrustning i gymnasieskolorna. Jag förstår inte riktigt den filosofi som socialdemokraterna och utskottsmajoriteten använder, i synnerhet inte socialdemokraternas filosofi. Man vill göra betydande ingrepp i kommunernas ekonomi genom att lägga en generell avgift på skatteunderlaget samtidigt som man talar varmt om att kommunerna inte har en chans att klara av utrustningsbehovet i gymnasieskolan. Det här rimmar kolossalt illa. Det är att ge med ena handen och ta med den andra, eller vad vi brukar kalla för rundgång.

Jag är övertygad om att behovet av den typ av utrustning som dessa bidrag framför allt är avsedda för kommer att minska avsevärt med en utökad användning av lärlingssystemet. Kommunerna kommer själva att kunna svara för de utgifterna.

Anf. 50 LARS SVENSSON (s) replik:

Herr talman! Ylva Annerstedt bör nog läsa igenom de regler som riksdagen har fastställt när det gäller bidraget till fristående skolor på gymnasienivå, där det anges vilka krav som ställs. Vad jag har sagt om generositet är att regeringen i årets budgetproposition har medgivit ytterligare 400 platser, vilket innebär att det finns möjlighet att öka antalet platser där det behövs.

Kraven gäller alltså en utbildningsform, som dels erbjuder möjligheter för ungdomarna, dels stämmer överens med de planer som har fastställts. Det är huvudsaken.

Göran Allmér talade om bidraget för utrustning till gymnasieskolor. Jag tror inte att det någonsin kommer att vara möjligt att bedriva utbildning i

skolor utan att investera i maskiner och liknande. Oavsett hur den framtida yrkesinriktade utbildningen kommer att utformas måste skolorna hålla sig väl framme när det gäller teknisk utrustning. I annat fall kan skolorna inte erbjuda ungdomar samma utbildningsmöjligheter i hela landet, utan utbildningen blir beroende av hur näringslivet ser ut utanför skolan. Det skall inte vara så, utan ungdomar skall ha samma förutsättningar att få likvärdig utbildning var som helst i landet. Det är ett av skälen till att kommunerna skall ha stöd, dvs. för att de skall kunna erbjuda denna utbildning.

Inom smala sektorer finns det behov av lärlingsutbildning. Det skall finnas lärlingsutbildning där gymnasieskolan inte kan erbjuda utbildning, alltså där det är relativt smala sektorer. Samtidigt skall man vara medveten om att ungdomar därmed icke får den breda utbildning som de får i gymnasieskolan.

Andre vice talmannen anmälde att Ylva Annerstedt anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 51 Utbildningsminister LENNART BODSTRÖM:

Herr talman! Efter att ha följt den debatt som nu har pågått i kammaren vill jag bara knyta några få kommentarer till frågan om intagningen i gymnasieskolan.

I går fick vi i utbildningsdepartementet en redovisning från skolöverstyrelsen av resultaten av den preliminära intagningen, som nu är färdig. Den redovisning som då lämnades åtföljdes inte av några förslag från skolöverstyrelsens sida.

Jag inhämtade samtidigt att antalet vakanta platser ungefär överensstämmer med antalet som inte kom in vid den preliminära intagningen. Jag vill därmed inte säga att problemet är löst och att vi kan gå ifrån det, men jag anser att vi i regeringskansliet nu behöver åtminstone en eller annan vecka för att gå igenom fackmyndighetens redovisning och sedan förbereda och fatta de beslut som är erforderliga.

De ställningstaganden som vi har att göra kompliceras av att resultaten, vilket också Lars Svensson har framhållit, bygger på de val som ungdomar har gjort på grundval av höstterminsbetygen. Eleverna har nu rätt att ändra sitt val av olika anledningar, kanske beroende på deras framgångar under vårterminens studier. Det är också välbekant att eleverna i rätt stor omfattning bestämmer sig för en annan linje än den som de ursprungligen har sökt inträde till.

Hur långt vi kan komma genom en omfördelning och i vilken mån vi behöver öka antalet intagningsplatser är alltså en fråga, som regeringen kommer att ta ställning till så snart det föreligger en något så när klar bild av hur det faktiska läget är.

Anf. 52 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av reservationerna 39 och 40 till utbildningsutskottets betänkande nr 16. Det gäller Stockholms Tekniska Institut.

Lars Svensson, socialdemokraternas företrädare, sade i en replik att den här skolan, liksom övriga – jag talar nu bara för STI – skulle röna en generös

behandling. Han ville att skolan som kommunal skola skulle leva vidare i samma skepnad. Han sade också att man skulle ta till vara sättet för undervisningen.

Om det vore så väl, Lars Svensson. Men jag har följt planeringen av kommunens övertagande och funnit att detta inte stämmer. Man har fem utbildningslinjer i dag. Två försvinner. Där stämmer det således inte. Det högsta antal elever som man får ta in minskas. Det är ännu en punkt där man förändrar skolan. Antalet lärarledda lektioner minskar. Kan man ha en riksrekrytering efter kommunaliseringen, som man har i dag? I dag är det faktiskt 170 utländska medborgare som går i den här skolan. De flesta är politiska flyktingar. Var kan vi ge dem den utbildning som de så väl behöver efter den tid de har bakom sig?

Jag skrev i en motion tillsammans med folkpartiet och centern i januari att vi hyste farhågor för att STI skulle förlora sin profil om det överfördes i kommunal regi. Det är bara att konstatera att våra farhågor besannas i dag. De var absolut inte överdrivna, tvärtom.

Det är de svaga eleverna, många av de elever som har misslyckats i sin grundskola, som här har fått chansen till en fin yrkesutbildning. De har ofta gått ut i ett yrke och upptäckt att deras skolutbildning inte har varit adekvat för deras verksamhet. De har fortfarande terminsavgifter att betala. De har ålagt sig dessa bördor för att för framtiden få den här utbildningen. Den försvinner. Jag förstår inte hur det kan kombineras med socialdemokratisk ideologi om solidaritet att låta dessa elever bli utan den utbildning som de så gärna vill ha.

Nu ser jag att utbildningsministern har kommit in i kammaren, jag är glad för det. Jag skulle vilja ställa en fråga till utbildningsministern: Vilka möjligheter har utbildningsministern att hjälpa oss att få behålla dessa kvaliteter i Stockholms Tekniska Institut? Det blir nu en kommunal fråga, men ännu så länge har vi förhandlingsmöjligheter. Jag tycker att det är sorgligt att se att en kvalitativt fin skola riskerar att försvinna. Det finns inga möjligheter för Stockholms kommun att fortsätta med denna skola på de villkor som har gällt hitintills. Jag tror att det en dag kommer att uppenbaras för alla. Jag beklagar att situationen är sådan den är i dag.

Jag yrkar i första hand bifall till reservationen 40, som klarare säger ifrån vad det gäller.

Överläggningen var härmed avslutad.

Utbildningsutskottets betänkande 14

Punkt 1

Mom. 1 (bibehållande av vissa resurser i skolan)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 54 för reservation 1 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 2 (basresursmedeltal på mellanstadiet m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

*Gymnasieskolan och
vissa fristående skolor*

Mom. 3 (elevbaserat statsbidragssystem)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 51 för reservation 3 av Lars Leijonborg och Lennart Alsén.

Mom. 4 (skoldelegation för utvärdering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (utredning om betygssystemets utformning m. m.)

Först biträdde reservation 6 av Per Unckel m. fl. med 75 röster mot 18 för reservation 7 av Björn Samuelson. 235 ledamöter avstod från att rösta.

IIärefter biträdde reservation 5 av Pär Granstedt m. fl. med 90 röster mot 72 för reservation 6 av Per Unckel m. fl. 166 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 173 röster mot 91 för reservation 5 av Pär Granstedt m. fl. 63 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (kommuns möjlighet att besluta om fler betygstillfällen än i årskurserna 8 och 9)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (rätt att gå om en årskurs)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (en ökning av förstärkningsresursen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (förstärkningsresursens användning)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 11 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 12 av Pär Granstedt och Larz Johansson anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 17 (hemspråksundervisning m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (den samlade skoldagen m. m.)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 14 av Pär Granstedt m. fl.,

dels reservation 15 av Lars Leijonborg och Lennart Alsén,
bifölls med acklamation.

Mom. 20 (vissa fristående skolor)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (Hillelskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 159 för reservation 17 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 22 (Estniska skolan i Stockholm)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 159 för reservation 18 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 23 (Höglandsskolan)

Utskottets hemställan bifölls med 175 röster mot 153 för reservation 19 av Pär Granstedt m. fl.

Mom. 25 (beslutsnivå i fråga om prövning av statsbidrag till fristående skola)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (lokalt utvecklingsarbete på lågstadiet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (tidigarelagd skolstart)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 22 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 23 av Lars Leijonborg och Lennart Alsén,
dels reservation 24 av Pär Granstedt och Larz Johansson,
bifölls med acklamation.

Mom. 32 (matematik i skolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 33 (besparingsmetod)

Först biträdde reservation 27 av Pär Granstedt och Larz Johansson med 45 röster mot 18 för reservation 28 av Björn Samuelson. 263 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 26 av Per Unckel m. fl. med 71 röster mot 41 för reservation 27 av Pär Granstedt och Larz Johansson. 215 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 26 av Per Unckel m. fl. anförda motiveringen – genom uppresning.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 1 (anslag till Särskilda åtgärder i grundskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Per Unckel m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande 16

Punkt 1

Mom. 3 (gymnasieskolans direktram och lilla ram för budgetåret 1986/87, m. m.)

Först biträdde reservation 2 av Larz Johansson och Jan Hyttring med 41 röster mot 16 för reservation 3 av Björn Samuelson. 270 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 1 av Ylva Annerstedt och Lennart Alsén – som ställdes mot reservation 2 av Larz Johansson och Jan Hyttring – genom uppresning.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 223 röster mot 49 för reservation 1 av Ylva Annerstedt och Lennart Alsén. 54 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (upphävande av tidigare beslut om bemyndigande för regeringen att utöka totalramen för budgetåret 1986/87)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (sektorsramar för budgetåret 1986/87)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (flera platser på minst treåriga linjer)

Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 120 för reservation 7 av Ylva Annerstedt m. fl.

Mom. 12 (antalet platser i lärlingsutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Ylva Annerstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (gymnasieskolans direktram och lilla ram för budgetåret 1987/88)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 10 av Larz Johansson och Jan Hyttring,
dels reservation 11 av Björn Samuelson,
bifölls med acklamation.

Mom. 15 (sektorsramar för budgetåret 1987/88)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (visst bemyndigande)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (direktramens och lilla ramens storlek för budgetåret 1988/89)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 14 av Larz Johansson och Jan Hyttring,
dels reservation 15 av Björn Samuelson,
bifölls med acklamation.

Mom. 18 (sektorsramar för budgetåret 1988/89)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (sektorsindelning i framtiden, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (inriktningen på utvecklingsarbetet i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (utvecklingsarbetets omfattning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Ylva Annerstedt och Lennart Alsén – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (gemensam start i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Ylva Annerstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (grund- och tilläggskurser och kursrelaterade betyg)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 21 av Ylva Annerstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (timplanejämkningar för personliga intresseval, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Ylva Annerstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 34 (försöksverksamhet med särskild matematikkurs för speciellt matematiskt begåvade elever)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Björn Samuelson – bifölls med acklamation.

Mom. 40 (ett högre betygsmedelvärde på den naturvetenskapliga linjen)
Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 24 av Ylva Annerstedt och Lennart Alsén – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (lärlingsutbildning som alternativ till annan gymnasieutbildning, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Ylva Annerstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 42 (nytt statsbidragssystem för den gymnasiala lärlingsutbildningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 26 av Ylva Annerstedt och Lennart Alsén – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (huvudlärar- och institutionsföreståndartjänster)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 48 (systemet med timreduktioner)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 28 av Birgitta Rydle m. fl.,
dels reservation 29 av Larz Johansson och Jan Hyttring,
dels reservation 30 av Björn Samuelson,
bifölls med acklamation.

Mom. 49 (rätten till hemspråksundervisning i gymnasieskolan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 50 (visst verksamhetsstöd till Stockholms kommun)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 32 av Larz Johansson och Jan Hyttring – bifölls med acklamation.

Punkt 4

Mom. 1 (ram för budgetåret 1986/87 för statsbidragsgrundande årselevplatser vid fristående skolor på gymnasial nivå, m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 160 för reservation 37 av Ylva Annerstedt m. fl.

Mom. 4 (Göteborgs högre samskola och Sigrid Rudebecks gymnasium)

Utskottets hemställan bifölls med 167 röster mot 160 för reservation 38 av Ylva Annerstedt m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 5 (Stockholms Tekniska Institut)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 39 av Ylva Annerstedt m. fl.,
dels reservation 40 av Birgitta Rydle m. fl.,
bifölls med acklamation.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölles.

Prot. 1985/86:132

30 april 1986

*Kommunal vuxen-
utbildning*

Utbildningsutskottets betänkande 17

Mom. 1 (avveckling av anslaget Bidrag till utrustning för gymnasieskolan m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölles med acklamation.

Mom. 2–10

Utskottets hemställan bifölles.

3 § Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkanden

1985/86:29 Ändring i vuxenutbildningslagen (1984:1118) (prop. 1985/86:144)

1985/86:35 Verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning under år 1985 (redog. 1985/86:20 och 21)

Justitieutskottets betänkanden

1985/86:25 Tilläggsbudget III till statsbudgeten för bugetåret 1985/86 (prop. 1985/86:125 delvis)

1985/86:27 Anslag till brottsskadenämnden m. m. (prop. 1985/86:100 delvis)

Jordbruksutskottets betänkande

1985/86:14 Vissa frågor i rennäringslagen

Bostadsutskottets betänkande

1985/86:18 Anslag till lokala skattemyndigheterna (prop. 1985/86:100 delvis)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

9

4 § Kommunal vuxenutbildning

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1985/86:18 om anslag till kommunal utbildning för vuxna, m. m. (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 53 ANDRE VICE TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter.

Anf. 54 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Utbildningsutskottets betänkande nr 18 behandlar främst anslag till den kommunala vuxenutbildningen. Som alltid när det gäller anslagsfrågor kommer statens budgetpolitik i brännpunkten, och de olika partiernas besparingsstrategier kommer att styra deras ställningstagande i sakfrågorna.

Vi moderater har i tidigare debatter här i kammaren redovisat hur vi anser att de nödvändiga besparingarna inom utbildningssektorn skall läggas ut. En omfördelning av resurserna för vuxenutbildningen blir därmed oundviklig.

Av rättviseskäl ser vi det som självklart att grundutbildningen för vuxna (grundvux) och möjligheten att skaffa sig grundskolekompetens prioriteras inom den kommunala vuxenutbildningen. Vidare anser vi att utbildning som har omedelbar relevans för en individs fortsatta yrkesverksamhet eller studier också bör ha hög prioritet. På detta sätt ger vi kommunerna en fingervisning om vad vi i Sveriges riksdag, som har det övergripande ansvaret för utbildningen i landet, finner väsentligt inom utbildningsväsendet.

Om regeringens sätt att spara har jag talat tidigare i dag, och det sättet kan vi inte acceptera.

Jag yrkar bifall till reservation nr 2, vilken innebär ett i förhållande till regeringsförslaget med 89 milj. kr. minskat anslag. Den innebär också att regeringen med de av oss angivna riktlinjerna som grund skall utforma hur den förordade kostnadsänkningen skall åstadkommas. Regeringen bör därvid också ha möjlighet att föreskriva om viss avgiftsfinansiering. Ett sådant alternativ kan enligt vår mening vara lämpligt för att kunna erbjuda utbildning som annars inte skulle ha kommit till stånd.

Herr talman! Jag yrkar även bifall till reservation nr 5, som innebär ett återinförande av den femgradiga betygsskalan.

Slutligen, herr talman, några ord om reservation nr 6, som gäller deltagarantalet för kurs i tekniska ämnen.

Hösten 1984 beslutade riksdagen att upphäva de tidigare gällande bestämmelserna om möjlighet att anordna utbildning i tekniska ämnen vid kommunal vuxenutbildning även om deltagarantalet var lägre än vad som normalt krävs. Vi reserverade oss då mot beslutet och ansåg att kurser i tekniska ämnen borde få startas om deltagarantalet beräknades varaktigt uppgå till lägst fem.

Vi påvisade vid behandlingen av ärendet den gången att beslutet främst skulle komma att drabba undervisningen på kemiteknisk gren, men att även annan teknisk utbildning skulle komma att hotas.

Erfarenheterna visar att vi hade rätt 1984. Det beslut som riksdagen på förslag av utskottet då fattade håller nu på att radera en väl fungerande utbildning i tekniska ämnen, främst i Göteborg. Flera av utbildningarna, framför allt de inom kemiteknisk gren, hotas av nedläggning.

Att man även inom regeringskansliet är på det klara med konsekvenserna framgår med all önskvärd tydlighet av att man i sin proposition om det s. k. Bergslagspaketet föreslår dispenser i Bergslagskommunerna, som gör det möjligt att starta teknisk utbildning vid lägre deltagarantal än 12. Det skall, herr talman, till utskottsmajoritetens heder sägas, att man framhärdat i sin tidigare galenskap och i sitt yttrande till arbetsmarknadsutskottet avstyrker bifall till propositionens förslag. Men det faktum att regeringen, utan att avvakta resultatet av den utvärdering av det tidigare beslutet som pågår, vill införa dispenser i utvalda kommuner, där sökandetrycket på grund av arbetsmarknadsläget måste vara stort, visar att vi har rätt.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall också till reservation nr 6 i utbildningsutskottets betänkande nr 18.

Anf. 55 LENNART ALSÉN (fp):

Herr talman! Den senaste 20-årsperioden har varit synnerligen expansiv för svensk vuxenutbildning. Studier har kunnat erbjudas vuxengenerationer som inte fått del av ungdomsskolans möjligheter. För folkpartiet har det varit en angelägen uppgift att medverka till flera viktiga reformer på vuxenutbildningens område. Under tiden 1976–1982, då folkpartiet hade regeringsansvaret för bl. a. vuxenutbildningens olika frågor, genomfördes t. ex. en folkhögskolereform och en folkbildningsreform. Grundvux infördes under denna period, också komvux fick en egen läroplan.

I dag går alla ungdomar i en nioårig skola. Nästan alla fortsätter två år, eller fler, i gymnasieskolan. Vägen till högskolestudier har öppnats för många som med tidigare gällande regler inte hade tillträde dit. En omfattande och varierad vuxenutbildning har behövts för att överbrygga utbildningsklyftan mellan de unga generationerna och de äldre som inte haft lika stora chanser att studera i sin ungdom. Successivt minskar dock denna klyfta.

En utvärdering av vuxenutbildningen har nyligen presenterats av arbetsmarknadsrådet Sune Ahlén i rapporten *Vuxenutbildning 1970-talets reformer* – en utvärdering. I rapporten redovisas uppgifter om att en mycket stor andel av Sveriges vuxna befolkning deltar i någon form av utbildning varje år. Utredaren nödgas också tyvärr redovisa att vuxenutbildningen inte lyckats nå de mål som uppsatts för den.

Framför allt har utbildningen inte nått de korttidsutbildade. Dessa var och är den främsta målgruppen. Såvitt jag förstår stämmer inte utbildningsutbudet alltid överens med de korttidsutbildades behov. Detta torde vara den främsta anledningen till att de inte deltar i samma utsträckning som andra i vuxenutbildning. En annan förklaring kan vara att de korttidsutbildade själva inte upplever att utbildning kan leda till förbättringar för dem i olika avseenden.

Enligt folkpartiets uppfattning finns det därför anledning att nu stanna upp i ökningstakten för kommunal vuxenutbildning till dess nya "modeller" prövats för ett rationellt resursutnyttjande liksom för bättre metoder att nå dem som bäst behöver utbildningen. Mot bakgrund av detta föreslår folkpartiet att anslaget till kommunal utbildning för vuxna räknas upp med ett lägre belopp än vad utskottsmajoriteten föreslår. Totalt innebär detta minskade kostnader på i runt tal 127 milj. kr. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation 3 i betänkandet.

Som jag tidigare nämnt finns det anledning att se över vuxenutbildningen för att bl. a. vidta åtgärder för att denna utbildning bättre skall uppfylla målet att nå de korttidsutbildade. Det är också i detta sammanhang viktigt att understryka varför så få studerande fullföljer en påbörjad utbildning. Folkpartiet anser därför att en försöksverksamhet, knuten till komvux, bör genomföras i ett antal kommuner. Försöksverksamheten bör pröva nya vägar för intensifierad uppsökande verksamhet och riktade ekonomiska och pedagogiska insatser för att stimulera till och möjliggöra sådana studier för korttidsutbildade som motsvarar "normal genomgång" av gymnasielinje. Sådan utbildning skall vara kostnadsfri. För andra grupper av studerande bör försöksverksamheten medge kommuner rätt att belägga vissa komvuxstudier med kursavgifter. En försöksverksamhet i enlighet med vad jag här föreslår

bör också kunna samordnas med sådan uppdragsutbildning som kan finansieras av s. k. förnyelsefonder om vilka riksdagen beslutade hösten 1984.

Tyvärr har utskottsmajoriteten avvisat folkpartiets förslag om en försöksverksamhet, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation 4, betitlad Försöksverksamhet inom kommunal vuxenutbildning.

Slutligen vill jag, herr talman, något kommentera den gemensamma borgerliga reservationen gällande ett återinförande av en femgradig betygsskala för grundskolekurserna inom komvux. Det är för mig obegripligt varför riksdagen hösten 1984 ersatte den femgradiga betygsskalan med det nuvarande systemet med betygen godkänd och icke godkänd. Syftet med grundvux var ju bl. a. att föra äldre generationer fram till samma utbildningsnivå som våra dagars ungdomar når i grundskolan. Vid tillträde till högre studier på gymnasienivå borde detta underlättas om samtliga sökande vägdes mot varandra efter samma bedömningsgrunder. I stället har man valt att komplicera denna process genom att införa skilda betygssystem på komvuxkurser och i grundskoleutbildning. Vi anser därför, i likhet med moderata samlingspartiet och centern, att den femgradiga betygsskalan bör återinföras i grundskolekurser inom den kommunala vuxenutbildningen för att denna skolform och grundskolan skall vara likvärdiga. Jag vill med detta, herr talman, avsluta med att yrka bifall till reservation 5, gällande återinförande av femgradig betygsskala för grundskolekurser.

Anf. 56 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Med hänvisning till den debatt som förekom i motsvarande ärende under föregående riksmöte ber jag att få yrka bifall till reservation 5.

Anf. 57 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! Jag beklagar att jag inte kan vara lika kortfattad som Larz Johansson. Jag skall försöka att inte breda ut mig för mycket med tanke på den stundande helgen.

En ökad satsning på vuxenutbildning är både nödvändig och önskvärd. Utbildningsklyftorna i vårt samhälle avspeglar såväl bestående klassklyftor som skillnader mellan olika generationer. I åldersgruppen 35–44 år har 23 % kortare utbildning än nio år, i gruppen 45–54 år är 39 % lågutbildade och bland människor mellan 55 och 64 år varannan lågutbildad. Siffrorna återfinns i utbildningsdepartementets bilaga till årets budgetproposition. Den innehåller också annat värdefullt material om vuxenutbildningsfrågorna.

Som bekant har Sune Ahlén i sin utredning påvisat att vuxenutbildningen inte alls har blivit det instrument för att utjämna klass- och generationsklyftor som vi kanske hade hoppats. Utbildningsministern säger i propositionen att han efterlyser förslag om hur man skall komma till rätta med dessa problem.

I vår motion skisserar vi en modell för en frivillig tvåårig utbildning för alla lågutbildade. Den allt snabbare utvecklingen av teknik, produktionsätt och övriga samhällsförhållanden ställer starkt ökade krav på kunskaper och färdigheter hos alla människor. Därför krävs det en ständig vidareutbildning. Målsättningen för den utbildningen skall vara en allsidig utveckling av

människan. Därför förordar vi att den kompletterande utbildningen skall vara en kombination av humanistiska och tekniska ämnen.

Vem skall då betala det här kalaset? Jag vill erinra om att förnyelsefonderna beräknas innehålla närmare 10 miljarder kronor. En fortsatt utbyggnad av dessa fonder borde också vara möjlig. En sådan användning av förnyelsefonderna skulle verkligen vara en offensiv och produktiv investering för framtiden, för den enskilda människan och för hela vårt samhälle. Därför yrkar jag bifall till reservation 1.

Herr talman! Nyliberalernas något arroganta hållning till alla strävanden mot jämlikhet är väl känd. Föga förvånar det därför att moderata samlingspartiet reserverar sig för en långtgående neddragning av anslagen till vuxenutbildningen, en neddragning som skulle få katastrofala följder och som kombineras med avgiftsfinansiering. Däremot förvånar det mig personligen att Göran Allmér, som jag uppfattar som en företrädare för den klassiska kulturhögern, ställer upp på sådana extrema förslag. Men sådant kan ju hända den bäste när partidisciplinens piska viner.

Folkpartiets reservation innehåller som vanligt en del vackra ord, men de bleknar när sedan de ekonomisk-politiska slutsatserna skall dras. Då blir det en rejäl nedskärning av anslagen till vuxenutbildningen. Om Westerbergfeffekten mot all förmodan skulle slå igenom här i riksdagen så stundar kärva tider också för dem som vill studera vidare i vuxen ålder.

Herr talman! Jag yrkar därför avslag på de borgerliga reservationerna 2 och 3 och bifall till utskottets hemställan i berörda avseenden.

Anf. 58 GÖRAN ALLMÉR (m) replik:

Herr talman! Detta skall bli en mycket kort replik. Jag är naturligtvis djupt rörd över Bo Hammars vackra omdöme om mig. Jag vill samtidigt klargöra för Bo Hammar att det inte är de som har det verkligt besvärligt som drabbas av vår nedskärning. Tvärtom framhåller vi att det just är de som saknar utbildning som skall prioriteras inom det något minskade anslagets ram. Man skall alltså prioritera grundvuxenutbildningen och dem som bara har genomgått sjuårig grundskola. Sedan får det som kan finnas kvar användas för att ge dem som behöver kompetens för vidare studier möjlighet att skaffa den.

Anf. 59 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Också jag är, som jag sade tidigare, väl medveten om bristerna i vuxenutbildningen och svårigheterna att nå dem som har det sämst ställt och den lägsta utbildningen. Men jag tror inte, Göran Allmér, att man löser det problemet genom drastiska nedskärningar av anslagen till vuxenutbildningen. Det krävs nog helt andra åtgärder. Jag försökte peka på några sådana möjligheter i mitt tidigare anförande.

Anf. 60 INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att det behövs en bred vuxenutbildning som ger nya och bättre kunskaper, både för den enskilda människans utveckling och för samhället. Vuxenutbildningen ger människor ökade möjligheter att påverka i samhället och att klara snabbt förändrade arbetsuppgifter, så att vi i Sverige inte blir efter i den snabba tekniska

utvecklingen. Studierna inom såväl studieförbund, folkhögskola och komvux som statens skola för vuxna är därför en omistlig tillgång för vårt land.

Liksom tidigare år kan nu konstateras att det går en skiljelinje mellan å ena sidan socialdemokrater, centerpartister och vpk-are och å andra sidan moderater och folkpartister.

Moderaterna vill skära ner anslagen till komvux med 125 milj. kr. och folkpartiet med över 126 milj. kr. Det måste stå helt klart att en så kraftig minskning skulle innebära att en stor del av de i budgetpropositionen beräknade timtalen skulle bortfalla. Det skulle försvåra många människors ställning på arbetsmarknaden och ge färre behörighet till högre studier.

Vpk föreslår ett uttalande om behovet av kompletterande utbildning för alla lågutbildade. Jag tror dock att det är klokast att avvakta remissbehandlingen av regeringens förslag i anledning av den översyn av vuxenutbildningens effekter som har gjorts. Riksdagen bör därför inte nu ta ställning till frågan om den framtida inriktningen av vuxenutbildningen. Dessutom har nyligen införts förnyelsefonder, som innebär ett stort tillskott av vuxenutbildning.

Folkpartiet föreslår en försöksverksamhet inom komvux, och jag vill även här hänvisa till den nyss nämnda utredningen. De borgerliga föreslår att den femgradiga betygsskalan för grundskolekurser skall återinföras. Riksdagen beslöt dock så sent som hösten 1984 att denna betygsskala skulle ersättas med enbart betygen godkänd och icke godkänd. Sedan dess har det inte framkommit någonting som ger riksdagen anledning att ändra ståndpunkt.

Moderaterna föreslår att kurser i tekniska ämnen inom komvux skall få startas, om deltagarantalet beräknas uppgå till lägst fem. Den nuvarande ordningen trädde i kraft den 1 juli 1985, och dessutom kommer en utvärdering av bl. a. teknisk utbildning inom den s. k. delramen att ske.

Med detta yrkar jag avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Herr talman! Jag vill ändå lägga till, att när jag har lyssnat på moderaternas och folkpartiets företrädare, har bilden av deras dubbla budskap förstärkts. Här talar de om vuxenutbildningens betydelse i positiva ord, men i handling vill de också i år skära ner vuxenutbildningen. Vi har tidigare här i riksdagen behandlat anslagen till studieförbund och folkhögskola, och vi har behandlat socialförsäkringsutskottets betänkande om de studiesociala delarna av anslagen till vuxenutbildning.

Jag har summerat moderaternas resp. folkpartiets totala nedskärningar för de vuxenstudierande. Det blir för moderaterna hela 496 milj. kr., nästan en halv miljard, och för folkpartiet hela 184 milj. kr. Folkpartiets förslag skulle kraftigt försämra möjligheterna till vuxenstudier, och moderaternas förslag innebär ett dråpslag mot de vuxenstudierande.

Anf. 61 LENNART ALSÉN (fp):

Herr talman! Jag vill säga till Ingvar Johnsson att folkpartiet inte skär ner vuxenutbildningen, utan vi minskar ökningstakten. Ingvar Johnsson känner väl till att folkpartiet medvetet har prioriterat högskola och forskning. Det är ett område som jag tror att socialdemokrater och folkpartister är överens om. I en interpellationsdebatt häromdagen mellan Kjell-Olof Feldt och Bengt

Westerberg kunde konstateras att herrarna hade samma uppfattning om behovet.

De pengar som på detta sätt kan frigöras från vuxenutbildningsområdet placeras alltså på högskoleområdet. Den totala ramen när det gäller utbildningsväsendet är ganska fast, och där är vi i stort sett överens. Det är mot denna bakgrund som folkpartiets förslag om en minskad ökningstakt på detta område skall ses.

Anf. 62 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Jag tvivlar inte alls på Ingvar Johnssons matematiska kunskaper och färdigheter. Men det vore intressant att höra, när man ger sig ut över ett så brett område som Ingvar Johnsson gör, vilket samhällets totala belopp för vuxenutbildningen skulle vara. Dessutom är jag nästan övertygad om att Ingvar Johnsson använder sig av dubbel bokföring, eller också handskas han vårdslöst med siffrorna, precis som han gjorde när han ville göra gällande att vi förordade en neddragning med 125 milj. kr.

Jag förmodar, Ingvar Johnsson, att socialdemokraterna menar allvar med de förslag som regeringen lägger fram. Regeringen föreslog en neddragning av stödet till lärarlönerna med omkring 27 milj. kr., vill jag minnas. Som jag framhöll i mitt tidigare anförande förordar vi, jämfört med regeringen, en neddragning på 87 milj. kr. Det är väl inte så att ni kommer med förslag som ni är medvetna om inte skall gå igenom, och att de därför inte skall räknas?

Det är alldeles riktigt att man håller på med en utvärdering av den tekniska utbildningen. Men jag tycker samtidigt, eftersom utbildningsministern tydligen har föreslagit att man skall ge dispenser i Bergslagskommunerna, att det verkar som om man är på det klara med att här verkligen föreligger ett problem. Medan vi väntar på utredningen, Ingvar Johnsson, hinner en stor del av utbildningen läggas ned i en väl fungerande skola, t. ex. i Göteborg. Medan gräset växer dör kon. Det är så dags att komma tillbaka med de här förslagen när man väl har raserat en utbildning som det sedan är stort omöjligt att bygga upp igen.

Anf. 63 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Det går inte för vare sig moderater eller folkpartister att förneka att en neddragning av anslaget till vuxenutbildningen med å ena sidan en halv miljard och å andra sidan med nästan 200 milj. skulle innebära drastiska nedskärningar av vuxenutbildningen.

Lennart Alsén säger att folkpartiet har prioriterat högskoleutbildningen och undrar om vi inte är överens om att en sådan prioritering skall göras. Skillnaden mellan våra uppfattningar i utbildningsfrågorna är att vi för vår del tycker att vuxenutbildningen är viktig både som högskoleutbildning och som utbildning på gymnasie- och grundskolenivå, medan folkpartiet och moderaterna inte tycker att vuxenutbildningen på grundskole- och gymnasienivå är så viktig. Jag förstår inte vad det är för utbildningspolitisk filosofi som ligger bakom en sådan ståndpunkt.

Bara ett par ord om detta att det kan vara få deltagare på tekniska kurser. Det är möjligt att det ibland finns behov av att genomföra kurser med ett extremt lågt antal deltagare. Men vi skall komma ihåg att för varje kurs som

startar med få deltagare är det färre vuxenstuderande som får chansen att studera, med de ramar vi har. Den generositeten slår mot andra som också har behov av vuxenutbildning.

Anf. 64 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Det vi diskuterar nu, Ingvar Johnsson, är anslaget till kommunal vuxenutbildning. Där kan Ingvar Johnsson inte komma ifrån att regeringen föreslog en neddragning med över 120 milj. kr. Vi föreslår en neddragning med 87 milj. kr. Jag tycker att det är orimligt att bedriva en debatt på detta sätt.

Anf. 65 INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Den sista siffran var inte korrekt. Jag förstår att Göran Allmér inte vill diskutera den totala vuxenutbildningen. Det är naturligtvis bekvämare att komma med några miljoner här och var som sammanlagt blir en neddragning på en halv miljard. Det ser inte så mycket ut. Men vi har anledning att tala om för människorna hur stora neddragningar moderaterna faktiskt vill göra.

Överläggningen var härmed avslutad.

Punkt 1

Mom. 1 (kompletterande utbildning för alla lågutbildade)

Utskottets hemställan bifölls med 305 röster mot 16 för reservation 1 av Björn Samuelson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 4 och 5 (timramar och anslagsbeloppet under Bidrag till kommunal utbildning för vuxna)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 2 av Per Unckel m. fl.,
dels reservation 3 av Lars Leijonborg och Lennart Alsén,
bifölls med acklamation.

Mom. 10 (försöksverksamhet inom kommunal vuxenutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Lars Leijonborg och Lennart Alsén – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (återinförande av femgradig betygsskala för grundskolekurser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Pär Granstedt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (deltagarantal för kurs i tekniska ämnen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Per Unckel, m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 2 och 3

Utskottets hemställan bifölles.

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

*Kommunal vuxen-
utbildning*

5 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas vid ett senare sammanträde.

6 § Anmäldes och bordlades

Skrivelse

1985/86:165 Frikommunförsöket, regelförenklingen och förbättringen av den statliga servicen

7 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1985/86:559 av *Rune Gustavsson m. fl.*

1985/86:560 av *Jan-Erik Wikström*

1985/86:561 av *Ulf Adelsohn m. fl.*

1985/86:562 av *Bengt Westerberg m. fl.*

Vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen, m. m. (prop. 1985/86:167)

8 § Anmäldes och bordlades

Justitiekammarens betänkande

1985/86:29 Anslag till statsrådsberedningen m. m. (prop. 1985/86:100 delvis)

Utrikesutskottets betänkanden

1985/86:22 Internationella åtgärder för skydd av barn

1985/86:23 Mänskliga rättigheter

1985/86:24 Ubåtsövningar i fiskeområden

1985/86:25 Viseringsfrihet mellan Sverige och USA

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1985/86:18 Anslag till statens invandrarverk (prop. 1985/86:125 delvis)

1985/86:19 Anslag till administration av socialförsäkring m. m. (prop. 1985/86:100 delvis)

Socialutskottets betänkanden

1985/86:20 Ersättning enligt avtal om läkarutbildning och forskning m. m. (prop. 1985/86:111)

1985/86:21 Förtroendenämnder inom hälso- och sjukvården (prop. 1985/86:136)

1985/86:22 Tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 (prop. 1985/86:125 delvis)

1985/86:23 Tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1985/86 (prop. 1985/86:125 delvis)

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

Meddelande om interpellationer

Jordbruksutskottets betänkanden

1985/86:17 Vattenvård

1985/86:18 Jakt- och viltvård

Bostadsutskottets betänkande

1985/86:21 Bidrag till fond för fukt- och mögelskador (prop. 1985/86:125 delvis)

9 § Meddelande om interpellationer

Meddelades att följande interpellationer framställdes

den 30 april

1985/86:200 av *Per-Ola Eriksson* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om beredskapen vid kärnkraftsolyckor i Sveriges omedelbara närhet:

Kärnkraftsolyckan i Tjernobyl är ett nytt allvarligt exempel på hur stora risker som är förenade med kärnkraften. Den aktualiserar också frågan om den svenska beredskapen vid kärnkraftsolyckor i utlandet och vilka möjligheter som Sverige har när det gäller att bidra till att sådana olyckor förebyggs. En sådan förbättrad beredskap framstår som angelägen för hela landet, men särskilt viktig i de områden som ligger på nära avstånd till kärnkraftverk i Sovjetunionen. Ett sådant område är Norrbotten, eftersom avståndet till kärnkraftverken på Kolahalvön inte är långt.

Flera kärnkraftverk i Sovjetunionen har enligt uppgifter i massmedia klart sämre säkerhetsutrustning än den som finns i Sverige, och trots de svenska säkerhetsinsatserna måste vi räkna med risk för en s. k. härdsmläta även i svenska kärnkraftverk. Mot den bakgrunden är det ytterst angeläget att Norrbotten – med sin närhet till Sovjetunionen – erhåller teknisk utrustning som kan ge tidig förvarning om kärnkraftsolyckor.

Det finns enligt uppgift flera kärnkraftverk i Murmanskområdet på Kolahalvön. Dessa kärnkraftverk beräknas ha likvärdig teknik som den reaktor som uppenbarligen totalhavererat i Tjernobyl.

Olyckan i Tjernobyl aktualiserar därför frågan om det finns en godtagbar beredskap i norra Sverige om en olycka inträffar på Kolahalvön. Krav måste ställas på bästa möjliga beredskap till skydd för folkhälsa och miljö.

Mot bakgrund av ovanstående vill jag fråga miljö- och energiministern:

Är miljö- och energiministern beredd att ta sådana initiativ att Norrbotten erhåller teknik för bästa möjliga förvarning om kärnkraftsolyckor i Norrbottens närhet med minsta möjliga dröjsmål?

Är miljö- och energiministern beredd att begära information från Sovjetunionen om säkerhetsutrustningen vid kärnkraftverken i Murmanskområdet?

Anser miljö- och energiministern att det finns en tillfredsställande beredskap i Norrbotten om ett totalhaveri sker vid ett kärnkraftverk i Murmanskområdet?

1985/86:201 av *Sven Munke* (m) till jordbruksministern om hjorthägn och allemansrätten:

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

Meddelande om interpellationer

Mycket talar för att produktion av hjortkött genom beteshjortar kommer att bli en ny nisch inom svenskt jordbruk. Medan det är överproduktion på gris- och nötkött finns det efterfrågan på hjortkött. Sverige importerar hjortkött från bl. a. Nya Zeeland. Det senare landet har på ett fåtal år blivit en av världens viktigaste producenter av hjortkött, och produktionen sker genom beteshjortar som vistas på mycket välskötta vallbeten och alltså inte på sådana marker som hittills i vårt land betraktas som lämpliga för hjortköttproduktion.

Många svenska hjortägare har studerat hjortköttproduktionen på Nya Zeeland, och man har efter dessa studier kunnat konstatera att den i Sverige hittills bedrivna hjortaveln på marginella marker är klart underlägsen rationell produktion med beteshjortar på välanlagda och välskötta beten.

Vilthägnader har hittills i Sverige betraktats med viss skepsis på grund av att stängseln inneburit ett hot mot allemansrätten. Av den anledningen har vilthägnaders tillkomst måst prövas av länsstyrelsen eller annan myndighet. Oftast har tillstånd till vilthägnad varit åtföljt av villkor att "stättor" eller genomgångar för allmänheten anordnas på hägnaderna.

När det gäller en framtida beteshjortdrift förhåller det sig annorlunda. Hägnaderna anordnas på odlad mark, och hjortdjur som vistas på sådana marker har inget naturligt skydd i form av träd eller buskage där de kan gömma sig för människor. Hjortarna uppfödda i sådana hägnader är med andra ord att betrakta som betesdjur vilka som helst. Därtill kommer att hjortarna är av naturen skygga och kan störas allvarligt om främmande människor uppehåller sig i deras hägnader. Detta leder till stress och oro, som kan få till följd att hjortarna i panik rusar på eller igenom stängsel och därigenom åsamkas skador och lidande. Det kan också innebära att hindarna kastar sitt foster.

Med hänvisning till det anförda ställer jag följande frågor:

Anser jordbruksministern att hägnader för beteshjortar kan anläggas utan särskild prövning när det gäller odlad jord utan skog?

Anser jordbruksministern att sådan mark med anlagda betesvallar är att betrakta som besådd mark och som sådan inte omfattas av allemansrätten, speciellt som fritt tillträde av främmande personer kan äventyra produktionen, samtidigt som det innebär ett lidande för beteshjortarna?

1985/86:202 av *Ulla Tillander* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om säkerheten vid kärnkraftverk i Sveriges omedelbara närhet:

En härdsmälta har förmodligen inträffat i Tjernoby, tio mil norr om Kiev. Det är hundra mil från den svenska kusten. Trots det har vårt lands ostkust drabbats av förhöjda stråldoser av radioaktivitet. Beredskapen i Sverige var emellertid inte bättre än att de instrument som noterade nedfallet inte avlästes förrän efter mer än ett dygn, trots att doserna var så stora att de anställda på Forsmark utrymde sitt kärnkraftverk i tron att det var där en olycka hade skett. Så småningom klargjordes vad som hade skett. Strålnings-

Meddelande om interpellationer

källan, placerad mer än 100 mil från Sverige, hade råkat ut för en katastrof. I vårt land gör vi av olika skäl klokt i att dra lärdom av det inträffade.

1. Händelsen i Tjernobyl utgör en illustration till kärnkraftens risker. Att vi i Sverige har beslutat att avveckla kärnkraften är en följd av svenska folkets insikt om riskerna. Beslutet får inte stanna vid ord utan måste omsättas i beslutsam handling.
2. Om ett mer än 100 mil avlägset kärnkraftverk råkar illa ut så kan vi i vårt land drabbas trots avståndet. Hur mycket större måste då inte risken vara att vi drabbas om de kärnkraftverk som är byggda längs med Östersjökusten havererar. Det finns anledning att ta hotet på fullt allvar. Sovjetiska tekniker har konstruerat och byggt kärnkraftverken i Östtyskland, knappt 20 mil från den skånska sydkusten. Vissa kuststäder, både i Skåne, Blekinge och Småland, skulle bli exponerade på samma sätt om motsvarande olyckor som den som nu skett skulle inträffa på betydligt närmare håll.
3. Den svenska beredskapen inför detta nu insedda hot borde skärpas.
4. Miljö- och energiminister Birgitta Dahl borde uppmana Sovjet och övriga Östersjöstater att förbättra säkerheten vid kärnkraftverken med anledning av vad som inträffat och med ledning av den kunskap man uppnår under saneringsarbetet i Tjernobyl.
5. Det är nu viktigt att den svenska regeringen och dess miljöminister tar initiativ för att informera den svenska allmänheten om den risk som kärnkraften i vår närhet utgör och att en svår olycka i en kärnkraftsreaktor i närområdet, inom eller utom landets gränser, skulle kunna lägga stora delar av t. ex. Skåne under en kraftigt radioaktiv matta. Risken för att det skall hända är kanske sannolikhetsmässigt liten, men vetskapen om att det ändå är en realistisk möjlighet är så förfärande att vi har skyldighet att för oss själva och våra efterkommande göra allt för att eliminera också den risken.

Med hänvisning till ovanstående vill jag till miljö- och energiministern ställa följande fråga:

Avser statsrådet att ställa krav på att säkerheten vid kärnkraftverk i Sveriges omedelbara närhet skall förbättras och att på olika områden vidta åtgärder som är föranledda av det läge som nu har inträtt?

1985/86:203 av *Anita Bråkenhielm* (m) till utbildningsministern om behovet av kvalificerade lärare vid de tekniska utbildningsanstalterna:

Det svenska samhället är i stort behov av människor med teknisk utbildning på alla nivåer. Inom den industri som skall stå för vår försörjning behövs teknisk kunskap i allt större utsträckning såväl hos arbetaren på verkstadsgolvet som hos ingenjören på forsknings- och utvecklingsavdelningen. Teknisk kunskap krävs också inom alltmer komplicerade system för transport och kommunikation, sjukvård och energiförsörjning, för att ta några exempel där även den offentliga sektorn i mycket stor utsträckning är involverad.

Kunskap förmedlas genom undervisning. Praktiskt taget all undervisning i

vårt land förmedlas, vad gäller de grundläggande utbildningarna, av en monopoliserad offentlig sektor, som tycks få allt större svårigheter att behålla kvalificerad personal så snart alternativ erbjuds.

Samtidigt som de flesta län försöker tillgodose behoven av tekniker genom att bygga ut sina resurser för teknisk utbildning blir bristen på kunniga lärare alltmer kännbar.

Vad ämnar utbildningsministern vidta för åtgärder för att tillgodose behovet av kvalificerade lärare vid våra tekniska utbildningsanstalter?

1985/86:204 av *Sigge Godin* (fp) till civilministern om samverkan mellan den civila och militära vädertjänsten:

Statskontoret har haft regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för produktionssamverkan mellan den civila och den militära vädertjänsten.

Statskontorets huvuduppgift i utredningsarbetet har varit att hitta samverkansformer som innebär statliga besparingar. I slutrapporten föreslår statskontoret att det skall finnas tre regionala vädertjänster gemensamma för civil och militär produktion. Dessa skall lokaliseras till militära luftförsvarscentraler i norra Skåne, i Stockholmstrakten samt vid F 21 i Luleå (alternativ 1). Det innebär bl. a. att ingen produktion av vädertjänster kommer att finnas mellan Stockholm och Luleå.

Man har vidare utrett ett alternativ med lokaliseringar till Sturup, Arlanda och Sundsvall. Men enligt statskontoret innebär detta alternativ att besparingseffekten blir lägre.

Enligt uppgift finns det mycket delade meningar om statskontorets förslag.

SMHI avvisar förslaget av flera skäl, bl. a. därför att det bygger på en orealistisk ekonomisk kalkyl där enligt SMHI flera viktiga ekonomiska faktorer inte finns medräknade. SMHI menar också att de besparingar som kan uppnås med statskontorets förslag mycket väl kan förverkligas genom en direkt samverkan mellan SMHI och luftfartsverket.

De båda fackliga organisationerna TCO-S och SACO-SR avvisar förslaget av såväl ekonomiska skäl som rationella personalskäl.

Med anledning av de mycket skarpa erinringar mot statskontorets förslag som framförts av såväl SMHI som de båda fackliga organisationerna vill jag ställa följande frågor till civilminister Bo Holmberg:

1. Är statsrådet beredd att ge statskontoret nya direktiv, som leder till att motsvarande besparingar uppnås genom en direkt samverkan mellan SMHI och luftfartsverket?
2. Avser statsrådet att låta statskontorets "skrivbordsprodukt" ligga som underlag för ett kommande förslag?
3. Om svaret på fråga 2 är ja, varför vill statsrådet medverka till att en verksamhet flyttas från ett stödområde till ett annat (Timrå resp. Luleå)?

1985/86:205 av *Ingrid Hemmingsson* (m) till statsrådet Birgitta Dahl om transporten av miljöfarligt avfall:

I samband med antagandet av den nya kemikalielagen har kommunernas renhållningsmonopol utvidgats i fråga om miljöfarligt avfall. Fr. o. m.

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

Meddelande om interpellationer

årsskiftet 1985-1986 gäller detta monopol landets alla kommuner. Det finns ett antal företag som har regeringens tillstånd för slutligt omhändertagande och återvinning av miljöfarligt avfall och länsstyrelsens tillstånd för att transportera avfallet. Dessa företag arbetar inom ett stort upptagningsområde och har genom stora investeringar byggt upp en rationell hantering och ett stort kunnande. Syftet med det kommunala monopolen är att åstadkomma en förbättrad kontroll och hantering av det miljöfarliga avfallet. Resultatet håller nu på att bli det motsatta. De nya reglerna innebär att transport av miljöavfall kräver tillstånd av varje kommun. Det har visat sig att återvinningsföretagen har svårt att få transporttillstånd därför att kommunen anlitar lokala entreprenörer. Avfallshanteringen försåras genom onödiga omlastningar, kontrollmöjligheterna försämras, och hanteringen blir dyr och irrationell för samhället. En fördyring åsamkas också av att en mellanlagring av t. ex. oljeavfall måste ske inom varje kommun.

För att komma till rätta med de problem som uppstått borde återvinningsföretagen få ett generellt tillstånd att transportera avfall oberoende av kommungränser.

Är statsrådet beredd att medverka till att ett sådant generellt transporttillstånd kommer till stånd med det snaraste?

1985/86:206 av *Anita Johansson* (s) till industriministern om industriverksamheten i Stockholmsområdet:

Den aktiva regionalpolitiken i början av 1970-talet medförde att den regionala balansen förbättrades. Den offentliga sektorn, framför allt verksamheten i landsting och kommuner, byggdes ut, statliga verk flyttades ut från Stockholm och flera storföretag påverkades att förlägga delar av sin produktion i skogslänen.

Den positiva utvecklingen kunde inte fullföljas under slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet.

Under 1985 har folkminskningen ånyo tilltagit i skogslänen liksom i vissa andra landsdelar. Den bristande regionala balansen kommer till uttryck på flera olika sätt, t. ex. i arbetslöshetssiffror, kommunal skattekraft, omfattning av offentlig och privat service.

Samtidigt som flera län drabbas av nettoutflyttning, har Stockholmsregionen den senaste tiden haft en stor inflyttning.

Utflyttningslänen riskerar att utarmas ekonomiskt, kulturellt och socialt. Såväl service som arbetstillfällen försvinner. I Stockholmsregionen kan en omfattande inflyttning leda till växande miljöproblem, dåligt fungerande kommunikationer, brist på bostäder, försämrade social service och omvårdnad m. m.

Vissa kommuner i Stockholms län brottas med svåra sociala problem bl. a. som en följd av den snabba inflyttningen och befolkningstillväxten.

Befolkningen i Stockholm ökade under 1985 med ca 16 000. Av denna ökning kommer ungefär hälften från födelseöverskott och invandring från andra länder och andra hälften av inflyttning från andra delar av landet.

Prognoser pekar på en allt snabbare befolkningstillväxt i Stockholmsområdet samtidigt som andra regioner i landet stagnerar.

Den ekonomiska utvecklingen i vårt land under de senaste åren sammanhänger med att tjänstesektorn och till denna knuten industri expanderat kraftigt. Tjänstesektorn är och har alltid varit nära knuten till folktäta områden. Det gäller såväl den offentliga som den privata tjänstesektorn. I Stockholmsregionen har emellertid under lång tid antalet industrijobb starkt minskat.

En viktig uppgift är inte bara att värna om industrisysselsättningen utan även att stimulera ny industriverksamhet i Stockholmsregionen. Detta bör kunna ske jämsides med att såväl staten som det privata näringslivet decentraliserar arbetsuppgifter och medverkar till att dämpa tjänstesektorns expansion i Stockholmsområdet. Det är självfallet nödvändigt att det privata näringslivet är med och tar sitt ansvar för en bättre regional balans. Det är fel att bara rikta blickarna på den statliga verksamheten.

Med hänvisning till vad som anförts vill jag fråga industriministern:

Vilken bedömning gör industriministern av den regionala utvecklingen och möjligheterna att åstadkomma bättre regional balans?

Hur ser industriministern på möjligheterna att dämpa tillväxten inom den privata tjänstesektorn i Stockholmsområdet?

Hur vill industriministern värna och stimulera industriell verksamhet i Stockholms län?

Vilka åtgärder anser industriministern är nödvändiga för att utveckla Stockholms län till en väl fungerande huvudstadsregion?

1985/86:207 av *Bo Lundgren* (m) till finansministern om planerna på en realränteskatt:

Regeringen beslöt i juni 1985 att tillsätta en utredning med uppgift att utforma förslag till en s. k. realräntebeskattning. Utredningsarbetet skall vara slutfört senast vid utgången av maj månad innevarande år.

En realränteskatt, som snarare borde kallas pensionsskatt, skulle komma att drabba 3-4 miljoner medborgare. De som i första hand drabbas är de som redan har ett sparande i SPP-försäkringar, AMF-försäkringar eller enskilda försäkringar. För dem finns, med tanke på reglerna, inga alternativa möjligheter till placering av pensionskapitalet.

En pensionsskatt skulle, om den hade fungerat enligt de regler som existerar i Danmark, ha lett till ungefär 6 miljarder kronor i ökade statsinkomster 1985. Räknat per pensionstagare blir det ett belopp på uppemot 2 000 kr. för ett enda år. Summerat över tiden med ränta på ränta blir det högst betydande belopp som överförs från nuvarande och blivande pensionärer till statskassan.

Med utgångspunkt i de regler som gäller i Danmark skulle 1985 ungefär 40 % av de premier som gick till SPP för tjänstemannapensioner ha gått bort i skatt. Ca 20 % av premierna för LO-kollektivets AMF-försäkring, STP, skulle också ha gått bort i skatt.

Genom att belopp som annars skulle ha sparats för framtida pensionsutbetalningar övergår till staten torde det totala sparandet komma att minska. Samma effekt uppkommer också genom att intresset för enskilt försäkrings-sparande sannolikt minskar. Ett genomförande av en pensionsskatt skulle

alltså med största sannolikhet leda till en minskning av det totala sparandet.
Med hänvisning till det anförda vill jag fråga finansministern:

1. Vilka effekter kommer införandet av en pensionsskatt att få för utbetalda pensioner?
2. Vilka effekter kan den planerade pensionskatten få för det totala sparandet?

1985/86:208 av *Bo Lundgren* (m) till finansministern om åtgärder för att undvika vissa effekter av skattelagstiftningen:

I ett uppmärksammat fall i Norrbotten har en enskild person genom en möjliggen korrekt, men till sin effekt stötande, tillämpning av gällande rättsregler i realiteten blivit frånhänd sin egendom utan ersättning.

Personen innehade en fastighet i Luleå kommun, vilken formellt överläts till kommunen efter skiljedom 1977. Överlåtelsen skedde mot bakgrund av expropriationshot och förhandstillträde 1974. Den långdragna äganderättsövergången har sedermera följts upp med en nästan lika utdragen bedömning av de skattemässiga effekterna av övergången.

Sättet för beräkning av den skattepliktiga realisationsvinsten till följd av överlåtelsen av fastigheten har prövats av olika skatteinstanser inte mindre än sju gånger. Olika instanser har kommit till vitt skilda uppfattningar om hur den skattepliktiga vinsten skall beräknas. I vissa delar föreligger skiljaktigheter om hur utredningsfrågor skall tolkas. I andra delar finns skilda uppfattningar i principfrågor.

Den ursprungliga ersättningen för fastigheten var 5 279 000 kr. Därefter har skatt och olika avgifter samt räntor bestämts till 5 342 967 kr. Sedan kvarskatteavgift nedsatts med 178 770 kr. uppgår skatt m. m. till 5 164 197 kr. Till detta kommer sedan ytterligare räntor och de mycket höga kostnaderna för processföring i olika skatterättsliga instanser.

De sammantagna effekterna av det tvångsvisa övertagandet av fastigheten har således inneburit stora förluster.

I princip skulle det ha varit möjligt för personen i fråga att få uppskov med realisationsvinstbeskattningen om en ersättningsfastighet hade anskaffats. Denna möjlighet har emellertid inte gått att utnyttja, eftersom förvärvslagstiftningen har åberopats som skäl att vägra förvärv av en sådan fastighet.

De effekter som uppstått i detta fall är inte unika. Lagstiftningen på skatteområdet kan uppenbarligen tillämpas, i vissa fall i samband med annan lagstiftning, så att konsekvenserna blir stötande.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga till finansministern:

Vilka åtgärder är finansministern beredd att vidta för att hindra konfiskatoriska effekter vid tillämpning av enbart skattelagstiftningen, samt vid tillämpning av skattelagstiftningen i samband med annan lagstiftning?

1985/86:209 av *Ivar Franzén* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om åtgärder för att minska beroendet av kärnkraften:

Alla har vi hoppats att vad som nyligen hänt i Sovjet – en omfattande kärnkraftsolycka – aldrig skulle inträffa. Samtidigt är det ett faktum att

riskan för nya olyckor aldrig kan undvikas så länge kärnkraftverk finns i drift.

För att kunna göra rimliga bedömningar i avvägningen olycksrisk – fortsatt drift av kärnkraftverken måste vi undvika ett alltför stort beroende av kärnkraften. Sverige är redan mycket farligt beroende av kärnkraften. Satsningen på effektökning av befintliga kärnreaktorer och utbytet av ånggeneratorerna i Ringhals 2 är åtgärder som binder oss hårdare till kärnkraften.

Centern har visat hur de 1,2 miljarder som satsas på Ringhals 2 alternativt kunde ha använts för ökad användning av biobränsle och effektivare energianvändning och till samma eller lägre kostnad helt ersatt produktionsbortfallet i Ringhals 2.

63 % av alla småhus utnyttjar el för uppvärmning och är i dag helt beroende av kärnkraften. Praktiskt innebär detta att vi kommer att pressas till att nyttja kärnkraften, även om den fortsatta utvecklingen kommer att visa att en snabbare avveckling borde göras av säkerhetsskäl.

Enda möjligheten att skapa en ansvarsfull handlingsfrihet är att så snabbt som möjligt minska beroendet av kärnkraften.

Med hänvisning till vad ovan anförts vill jag fråga miljö- och energiministern:

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att så snabbt som möjligt minska beroendet av kärnkraften?

Kommer regeringen att ompröva beslutet avseende Ringhals 2 för att på så sätt minska beroendet av kärnkraften?

1985/86:210 av Göte Jonsson (m) till bostadsministern om valfriheten i boendet:

Enligt socialtjänstlagen skall socialnämnden medverka i samhällsplaneringen. Av 7 § SoL framgår följande: "Socialnämndens medverkan i samhällsplaneringen skall bygga på nämndens sociala erfarenheter och särskilt syfta till att påverka utformningen av nya och äldre bostadsområden i kommunen. --- Socialnämnden skall även i övrigt ta initiativ till och bevaka att åtgärder vidtas för att skapa en god samhällsmiljö och goda förhållanden för barn och ungdom, äldre och andra grupper som har behov av samhällets särskilda stöd. Socialnämnden skall i sin verksamhet främja den enskildes rätt till arbete, bostad och utbildning."

Inom ramen för denna skyldighet måste också ligga ett ansvar för att människorna kan erbjudas den boendeform och upplåtelseform som passar den enskilde bäst. Valfriheten i boendet är en viktig social angelägenhet.

I dag råder stor obalans mellan tillgången på bostäder och de önskemål som konsumenterna har. Vi vet, genom gjorda undersökningar, att flera vill bo i småhus och likaså äga sin bostad.

Jag vill med anledning av detta fråga statsrådet Hans Gustafsson:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta så att socialtjänstlagens intentioner kan uppfyllas när det gäller den sociala rättigheten att få sina önskemål beträffande boende- och upplåtelseform tillgodosedda?

Meddelande om interpellationer

Mellan åren 1984 och 1985 skedde en ökning av totalkonsumtionen av alkohol i Sverige. Denna ökning synes huvudsakligen kunna hänföras till försäljning av öl, medan försäljningen av spritdrycker och vin är oförändrad mellan åren. Ökningen av totalkonsumtionen tycks enligt preliminära uppgifter fortsätta under de första månaderna i år också genom en högre systembolagsförsäljning.

Att den totala alkoholkonsumtionen nu har ökat är oroande. Under en följd av år har konsumtionen sjunkit. Vi synes stå inför ett trendbrott. Folkpartiet har föreslagit att riksdagen borde sätta upp som delmål att minska totalkonsumtionen med 20 %.

Världshälsoorganisationen har satt som mål en total minskning med 25 % fram till år 2000. Det inträffade fjärrmar oss från dessa mål. Det kräver en snabb översyn av de alkoholpolitiska medlen.

Mycket oroande är också att det av en nyligen publicerad SIFO-undersökning framgår att alkoholkonsumtionen ökar bland ungdomar i åldern 12–24 år. Också här synes en tidigare positiv utveckling av konsumtion och attityder ha brutits.

Priset är ett effektivt instrument i alkoholpolitiken. Det relativa priset på alkohol har sjunkit. Det är sannolikt en betydande orsak till stigande konsumtion.

Förutsättningarna för att priset på alkohol skall bevaras tillräckligt högt för att vid varje tidpunkt främja en minskad konsumtion är att prishöjningarna sker med relativt korta mellanrum. Skall riksdagens intentioner fullföljas måste prishöjningarna dessutom vara något större än vad som motiveras av förändringarna av konsumentprisindex. Genomförs inte prishöjningarna efter dessa riktlinjer, sjunker i stället alkoholens relativa pris och syftet att främja en minskad konsumtion motverkas.

Den senaste höjningen av alkoholpriserna ägde rum den 3 december 1984, dvs. för ett och ett halvt år sedan. Det är uppenbart att detta inte innebär en aktiv användning av prisinstrumentet.

Jag vill därför fråga socialministern:

1. Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att motverka tendenserna till stigande alkoholkonsumtion?
2. Är regeringen beredd att sätta upp ett preciserat delmål för sänkningen av den totala alkoholkonsumtionen?
3. Är regeringen beredd att skyndsamt se över de alkoholpolitiska medlen och skärpa de åtgärder som visat sig effektiva?
4. Anser regeringen att priset på alkohol åtminstone måste följa den allmänna prisutvecklingen?

1985/86:212 av *Gunnel Liljgren* (m) till utbildningsministern om den slaviska institutionen vid Lunds universitet:

Områdesstyrelsen för humaniora och teologi vid Lunds universitet har föreslagit en 50-procentig minskning av verksamheten vid fyra lektorat,

däribland det tjeckiska och det polska. Detta skulle innebära en nedläggning av den slaviska institutionen.

Det finns i Sverige ett stort behov av kvalificerad slavistisk forskning, inte minst för att öka förståelsen för vad som sker i de slaviska länderna. Riksdagen betraktar också öststatsforskning som ett prioriterat område, och forskningsrådsnämnden har tillsatt en särskild grupp för att initiera forskning om öststaternas, dvs. i huvudsak slaviska länders kultur. Den slaviska institutionen vid Lunds universitet har satsat på förnyelse i kursutbudet, i stor utsträckning baserad på lektorernas kompetens. Det rör sig ju inte om treårsförordnade utländska lektorer, utan befattningshavare med kvalificerad utbildning i resp. språk, lång tjänstgöringstid och fast bosättning i Sverige. De förenar i sig både universitetslektorns och den utländska lektorns funktioner, eftersom det i så små språk som tjeckiska och polska inte finns utrymme för universitetslektorer.

Om man ensidigt betonar värdet av några få stora och väletablerade språkområden begränsas den kulturella mångfalden. Att knäslå ett kvantitetstänkande och inskränka de små språkinstitutionernas möjligheter att verka står knappast i överensstämmelse med högskolelagens princip att utbildning "skall främja förståelse för andra länder och för internationella förhållanden".

Mot bakgrund av hotet om uppsägning av lektorerna i polska och tjeckiska vill jag ställa följande fråga:

Avser statsrådet att lägga fram förslag om att de slaviska språkens existens vid Lunds universitet skall garanteras genom att dessa uppförs på den s. k. minikrysslistan?

1985/86:213 av *Per Unckel* (m) till statsrådet Bengt Göransson om betygsättningen i orienteringsämnena inom grundskolan:

Skolöverstyrelsen har den 11 april beslutat föreslå regeringen att föreskriva om obligatoriska blockbetyg i orienteringsämnena i grundskolans högstadium. SÖ:s beslut har väckt berättigad oro för den framtida grundskoleutbildningens kvalitet.

Riksdagen fattade hösten 1982 beslut om hur betygsättning i orienteringsämnena borde ske. Riksdagen uttalade därvid att undervisningens uppläggning skall vara styrande för hur betyg sätts. Sker undervisningen i huvudsak ämnesvis bör enligt riksdagens beslut också betygsättning ske ämnesvis.

SÖ frångår i sitt förslag till regeringen denna huvudtanke. Samtidigt som styrelsen medger att läroplanen lämnar utrymme för en i huvudsak ämnesriktad undervisning skall enligt SÖ betygsättningen likväl ske för hela blocken. En sådan ordning kommer så småningom att leda till att en naturlig ämnesstruktur löses upp, till förfång för elevernas möjligheter att inhämta nödvändiga kunskaper.

Enligt min mening är ämnena av central betydelse. Genom dessa ges eleverna en logisk ordning för kunskapsinhämtande. Utan ämnena riskerar gedigna grundkunskaper att ersättas av ytlighet.

Detta drabbar hårdast de elever som inte hemma kan kompensera skolans brister. Det paradoxala inträffar därmed att den socialdemokratiska skola

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

Meddelande om frågor

som först och främst säger sig vilja ge de svagaste en chans till utveckling sätter just dessa elever på undantag. En sådan skola är orättfärdig.

Mot bakgrund av det anförda hemställer jag att till statsrådet Göransson få rikta följande frågor:

1. Ser statsrådet något skäl att frånga den av riksdagen 1982 uttalade utgångspunkten för betygsättningen i orienteringsämnen i grundskolan?
2. På vilket sätt avser statsrådet att ge riksdagen möjlighet att öva inflytande över principerna för betygsättningen i orienteringsämnena?

10 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 30 april

1985/86:524 av *Hans Rosengren* (s) till justitieministern om förbättrat konsumentskydd vid kreditköp:

Vid avbetalningsköp och andra kreditköp, exempelvis i bilbranschen, är det mycket vanligt att säljaren överlåter sin fordran mot konsumenten till ett särskilt finansieringsföretag. Även pantsättning av fordringar kan förekomma.

Det inträffar ofta att konsumenten löser krediten i förtid, t. ex. vid inbyte av bilen. Om konsumenten då reglerar skuldförhållandet direkt med säljaren och inte med det finansieringsföretag som övertagit kontraktet, löper konsumenten en mycket stor risk. Det har nämligen inträffat att säljaren gått i konkurs eller av annan anledning försummat att fullgöra betalningen till finansieringsföretaget. Konsumenten har då blivit krävd på betalning en gång till, denna gång till finansieringsföretaget.

Man kan alltså, utan att själv på något vis brista i sina förpliktelser, bli betalningsskyldig för något man inte längre har i sin ägo.

Mot denna bakgrund vill jag fråga:

Är justitieministern beredd att verka för en förbättring av konsumentskyddet när det gäller de s. k. trepartsförhållanden som kan uppkomma vid kreditköp, så att konsumenten inte kan hållas ansvarig för en annan parts försummelser?

1985/86:525 av *Pär Granstedt* (c) till utbildningsministern om svenskt deltagande i visst japanskt forskningsprojekt:

I Japan har föreslagits ett omfattande forskningsprojekt under arbetsnamnet Human frontier program. Avsikten är att där ta upp viktiga globala överlevnadsfrågor, t. ex. föroreningar i miljön, hushållning med naturresurser och överbefolkning. Enligt uppgift planerar Japans premiärminister Yasuhiro Nakasone att presentera projektet vid toppmötet i Tokyo i maj.

Vilka planer finns det från svensk sida på att delta i Human frontier program?

1985/86:526 av *Pär Granstedt* (c) till kommunikationsministern om vägbyggnadsbehoven i skärgårdsområdena:

De stora vägbyggnadsbehoven i de centrala delarna av Stockholms län och de begränsade anslagen tenderar att leda till att småvägnätet eftersätts. Detta kan skapa svåra problem för såväl permanentboende som fritidsboende och friluftsliv.

I augusti 1983 tvingades länsstyrelsen besluta om omedelbart stopp för all tung trafik på Svartnöbron i Norrtälje skärgård. SL-trafik och skolskjutsar får ske på dispens, trots att tillättna axeltryck överskrids. Sedan dess har bronns kondition successivt försämrats. Ca 1 000 permanentboende och 300 arbetsplatser är beroende av bron. Trafikbelastningen är 1 000 fordon per dygn, sommartid 1 200. Erforderliga åtgärder har ständigt skjutits på framtiden.

Är en försämrad framkomlighet i skärgårdsområden av det slag som har redovisats i enlighet med regeringens trafikpolitik?

1985/86:527 av *Alf Svensson* (c) till statsrådet Birgitta Dahl om avvecklingen av kärnkraften:

Kärnkraftsolyckan i Tjernoby, Sovjetunionen, har ånyo visat på kärnkraftens risker för miljoner människor över nationsgränserna.

Mycket talar för att regeringen kommer att förbättra de tekniska och personella resurserna för att varna för radioaktivitet som kommer in över Sverige från utlandet. Dess värre har regeringen gett tvetydiga signaler om den svenska kärnkraftsavvecklingen, bl. a. genom tillstånd för byte av ånggeneratorer vid Ringhals 2 och genom att skjuta upp den konkreta avvecklingsplanen till 1995.

Avser statsrådet, med hänsyn till den sovjetiska kärnkraftsolyckan och det danska folketingets reaktioner på Barsebäcksverkets placering, ompröva beslutet att dröja med avvecklingsplanen till 1995?

1985/86:528 av *Hans Göran Franck* (s) till statsrådet Mats Hellström om svenska företags handelsförbindelser med Sydafrika:

I oktober förra året rekommenderade regeringen svenska företag, som har handel med Sydafrika, att försöka hitta andra marknader och leverantörer. Sedan sista kvartalet 1985 minskade den svenska exporten till Sydafrika med 48 % och importen drogs ned med ca 50 %. Vid årsskiftet, när import av jordbruksprodukter förbjöds, minskade handeln med Sydafrika ytterligare. Sedan januari i år minskar emellertid inte handeln lika snabbt. Exporten i januari i år var bara 20 % lägre än i januari förra året.

Om inte handeln minskar ytterligare avser regeringen att införa s. k. övervakningslicenser. Det är inget förbud mot handel med Sydafrika men det innebär att varje företag måste redovisa varje affär. För närvarande finns ingen fullständig kartläggning av de företag som bedriver handel med

Prot. 1985/86:132
30 april 1986

Meddelande om frågor

Sydafrika. Genom införande av s. k. övervakningslicenser skulle sådan kunskap erhållas. För den starka opinion som finns i landet för en bojkott av handeln med Sydafrika skulle det vara av betydelse att information om de företag som bedriver handel med Sydafrika offentliggjordes. Det är emellertid tveksamt om det på frivillig väg är möjligt att genomföra en total bojkott av handeln med Sydafrika.

I anledning härav får jag ställa följande fråga till statsrådet Mats Hellström:

Är regeringen beredd att offentliggöra namnen på de företag som bedriver handel med Sydafrika och har regeringen beredskap att avbryta handelsförbindelserna med Sydafrika i händelse frivilliga åtgärder från företagets sida eller s. k. övervakningslicenser inte leder till önskvärt resultat i isoleringen av Sydafrika?

1985/86:529 av *Mats O Karlsson* (s) till statsrådet *Bengt K. Å. Johansson* om marknadsföringen av tobaksvaror:

Enligt lagen (1978:764) om marknadsföring av tobaksvaror skall som en grundregel särskild måttfullhet iakttas vid marknadsföringen av tobak. Reklamåtgärder eller andra marknadsföringsåtgärder får inte vara påträngande eller uppsökande och får inte uppmana till bruk av varorna. Konsumentverket har utformat riktlinjer med anledning av lagen.

Svenska Tobaks AB har nu börjat framställa snus i enportionsförpackning som delas ut gratis till bl. a. skolungdom. Bolaget har också börjat sälja cigaretter i förpackningar om tre för 2 kr. Målgrupp är knappast vuxna. Dessa marknadsföringsåtgärder har upprört många lärare och skolhälsovårdspersonal, som från SÖ och socialstyrelsen efter riksdagens beslut (prop. 1984/85:181 Utvecklingslinjer för hälso- och sjukvårdsverksamheten m. m.) ålagts att verka för att förhindra barns och ungdomars rök- och snusdebut.

Jag vill fråga statsrådet Johansson:

Vilka åtgärder är ministern beredd att vidta för att stävja marknadsföringsmetoder av ovan beskrivet slag?

11 § Kammaren åtskildes kl. 13.53.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Prot.
1985/86
132

Onsdagen den 30 april

Förste vice talmannen 3,27

Andre vice talmannen 57

Allmér, Göran (m) 28, 36, 37, 45, 49, 57, 61, 63, 64

Alsén, Lennart (fp) 59, 62

Andersson, Georg (s) 15, 22, 24

Annerstedt, Ylva (fp) 6, 14, 20, 23, 25, 26, 31, 36, 37, 40, 46, 48

Björk, Ingvar (s) 26

Bodström, Lennart, utbildningsminister 50

Fleetwood, Elisabeth (m) 50

Göransson, Bengt, statsråd 11, 24, 25, 26

Hammar, Bo (vpk) 60, 61

Johansson, Larz (c) 8, 20, 23, 34, 37, 47, 48, 60

Johnsson, Ingvar (s) 61, 63, 64

Rydle, Birgitta (m) 3, 19, 22

Samuelson, Björn (vpk) 11, 14, 21, 38, 40, 41

Svensson, Lars (s) 41, 48, 49

